

Vektor

FANZIN SF TIMA BROJ 3 - MAJ 2007.

TEMA BROJA: Kako je sve počelo
Predistorija naučne fantastike
Putovanje na Mesec - prvi SF film
Bak Rodžers - prvi SF strip
H. Dž. Vels - jedan od prvih "pravih" SF pisaca

RUBRIKE:
Zanimljiva nauka - Lift do zvijezda
SF Enciklopedija

PRICE:
Vaterlo - Božić 200.000 p.n.e.
Simak - Uslov za zaposlenje
Bredberi - Oktobarska igra
Vels - Ostrvo Epiornija
Anderson - In memoriam

SADRŽAJ

Uvodna reč (<i>Master Yoda</i>)	5
Zanimljiva nauka	
Lift do zvezda (<i>Master Yoda</i>)	7
Film	
Putovanje na Mesec (<i>Dan555</i>).....	25
Likovna umetnost	
Bak Rodžers, strip (<i>Dan555</i>)	31
Tema Broja	
Predistorija SF književnosti (<i>Master Yoda</i>).....	37
Klut-Nikols-ova SF enciklopedija u nastavcima	
SF Enciklopedija (<i>Pikax</i>)	57
Autori – biografije, bibliografije	
Herbert Džordž Vels (<i>Master Yoda</i>)	67
Priče	
Božić 200.000 p.n.e. – Stenli Vaterlo (<i>prevod Ender71</i>)	71
Uslov za zaposlenje – Kliford Simak (<i>prevod Ender71</i>)	76
Oktobarska igra – Rej Bredberi (<i>prevod Ender71</i>)	87
Ostrvo Epiornija – H.Dž. Vels (<i>prevod Ender71</i>)	95
In memoriam – Pol Anderson (<i>prevod MasterYoda</i>)	105

SF vektor, fanzin SF tima, broj 3, maj 2007.

Urednik broja:	SF Team
Priloge pripremili:	SF Team & SF Friend
Tehnička priprema:	Dan555

Ovaj fanzin i prilozi u njemu mogu se slobodno dalje distribuirati, ali obavezno naznačite da je SF tim autor i dodajte link ka našem sajtu **www.sftim.com** . Nije dozvoljena bilo kakva prodaja ovog fanzina niti prisvajanje autorstva.

UVODNA REČ

Pregrmismo i to!

Većina publikacija koje nastaju dobrovoljnim angažovanjem ugasi se nakon objavljivanja jednog ili dva broja. Početni elan splasne, čar novog nestane, izlazak sledećeg broja beskrajno se odlaže iz ovog ili onog važnog razloga, i to bude kraj priče. Zbog toga vam, poštovani čitaoci, s ponosom predstavljamo

treći broj našeg fanzina SF Vektor

pripremljen u, do sada, najkraćem roku. A u ovom broju:

Osvrnimo se i pogledajmo kako je sve počelo.

Ovaj broj namjerno je urađen kao polutematski. Zbog toga se veći broj članaka odnosi na istoriju naučne fantastike.

- **prapočecima SF književnosti.** Gdje su korijeni najčešćih tema kojima se bavi naučna fantastika? Kada su ljudi, barem u mislima, posegnuli za nebom, zvijezdama, nepoznatim svjetovima, pročitajte u tekstu "Praistorija SF književnosti".
- O prvom SF filmu – Meliesovom „**Putovanju na Mesec**“. Veoma rano, u samim počecima, filmska umjetnost pozabavila se svijetom mašte.
- O prvom SF stripu – **Bak Rodžers**, američki (a čiji bi drugo bio) pilot i njegove svemirske avanture.
- Biografija jednog od najznačajnijih autora s početka dvadesetog vijeka, **H.Dž. Velsa**, čovjeka koji je u svom ogromnom književnom djelu dodirnuo većinu tema koje se danas smatraju klasičnim temama naučne fantastike. Sjetite se samo "Vremeplova".

Uz Velsovu priču "Ostrvo Epiornija" kompletirali smo ovaj osvrt u SF istoriju.

Klut-Nikols enciklopedija

Ovo kapitalno djelo obiluje informacijama i pojmovima koje bi svaki pravi ljubitelj SF-a trebao poznavati. U trećem dijelu dajemo vam prevod sledećih dvadeset pojmova.

Zanimljiva nauka

Sa Zemlje u svemir krećemo raketama. Mora li biti tako? Hoće li tako ostati i ubuduće? Hoćemo li, možda već u bliskoj budućnosti, u svemir krenuti liftom? O rađanju i razvoju ideje, problemima i mogućnostima realizacije ovog grandioznog poduhvata čitajte u članku "Lift do zvijezda".

Priče su ipak najbitnije

Pored već navedene Velsove priče, pronaći ćete još četiri koje, barem koliko mi znamo, do sada nisu kod nas objavljene:

- **"Uslov za zaposlenje"** - Kliford Simak. Svemirska putovanja su iz avanturističke faze prešla u rutinu. Simakovo rješenje problema motivacije svemirskih putnika budućnosti.
- **"Oktobarska igra"** - Ova horor priča Reja Bredberija "držaće" vas do zadnje rečenice.
- **"In memoriam"** - Pol Anderson provodi vas kroz nekoliko milijardi godina budućnosti naše planete.
- **"Božić 200.000 pne"** Stenlija Vaterloa je jedna lijepa mala pričica za opuštanje.

Nadam se da ćete, čitajući ovaj broj, uživati onoliko koliko smo mi uživali pripremajući ga. A dok vi ovo budete čitali, mi ćemo već krenuti u pripremu četvrtog broja.

Priredio MasterYoda

Lift do zvijezda

'Od svih stvorenja koja su do tada hodila Zemljom, čovekoliki majmuni bili su prvi koji su pomno posmatrali Mesec. Iako se toga nije moglo setiti, Gleda-Mesec je kao veoma mlad ponekad umeo da ispruži ruku i pokuša da dodirne to utvarno lice što se dizalo povrhu brda.

Nikad nije uspeo u tome, a sad je bio dovoljno star da shvati zašto.

Najpre je, razume se, morao da pronađe dovoljno visoko drvo na koje bi se uzverao.'

Artur Klark; 2001:Odiseja u svemiru

Još od iskona ljudske rase, kada su se iza duboko uvučenih očiju savremenika ovog Klarkovog junaka pojavile prve iskre buduće svijesti, te oči su se uzdizale prema nebu, prema Mjesecu, Suncu, zvijezdama. Dokučiti nedokučivo - dio je to dara i prokletstva ljudske vrste. Dara da iskoristi i razvija sve potencijale one spužvaste sive mase koja se nalazi u njegovoj lobanji da bi svijet prilagodio sebi i ostvario svoje težnje i prokletstva da uvijek želi više nego što mu njegove ograničene sposobnosti dozvoljavaju.

Gleda-Mesec i njegovi potomci nikada nisu pronašli dovoljno visoko drvo. Nebo je uvijek izmicalo njihovom dohvat. Zato je ono postalo mjesto za Bogove, jednom kada se u njihovoj svijesti razvila predstava o postojanju sila koje beskrajno nadilaze ljudske i kad se ta predstava uobličila u nešto nadprirodno. To nešto nalazilo se na mjestu koje ljudi nisu mogli dokučiti – znači na nebu.

Prve pisane tragove ljudske težnje da dodirnu nebo nalazimo, a gdje drugo, u Bibliji. Prva knjiga Mojsijeva, Knjiga Postanja, donosi nam priču o Vavilonu:

„A beše na celoj zemlji jedan jezik i jednake reči. A kad otidoše od istoka, nadoše ravnici u zemlji senarskoj, i naseliše se onde. Pa rekoše među sobom: Hajde da pravimo cigle i da ih u vatri pečemo. I behu im cigle mesto kamena i smola zemljana mesto kreča. Posle rekoše: Hajde

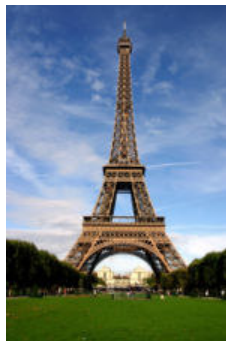

da saizidamo grad i kulu, kojoj će vrh biti do neba, da stečemo sebi ime, da se ne bismo rasejali po zemlji. A Gospod siđe da vidi grad i kulu, što zidahu sinovi čovečiji. I reče Gospod: Gle, narod jedan, i jedan jezik u svih, i to počehše raditi, i neće im smetati ništa da ne urade šta su naumili. Hajde da siđemo, i da im pometemo jezik, da ne razumeju jedan drugog šta govore. Tako ih Gospod rasu odande po svoj zemlji, te ne saizidaše grada. Zato se prozva Vavilon, jer onde pomete Gospod jezik cele zemlje, i odande ih rasu Gospod po svoj zemlji.“

Šta možemo zaključiti iz ove priče:

Za dosezanje velikih ciljeva potreban je napor ujedinjenog čovječanstva. Veliki ciljevi mogu biti osuđeni na mnogo načina.

Hiljadama godina kasnije, u sami osvit modernog doba, jedna druga konstrukcija zadivila je svijet pokazujući trenutne domete ljudske domišljatosti i tehnologije. Vitka, 301 metar visoka čelična konstrukcija koju je u čast prve svjetske izložbe (EXPO) projektovao i izgradio Gustavo Ajfel postala je simbolom Pariza.

Svečanom otvaranju Ajfelove kule, 1889. godine, prisustvovao je i čuveni ruski naučnik Konstantin Eduardovič Ciolkovski. Ciolkovski je bio pionir ruskih raketnih istraživanja i poznat je kao tvorac koncepta višestepenih raketa. Oduševljen elegantnom građevinom, on je kasnije, u svom radu 'Današnji snovi o nebu i Zemlji' iz 1895. napisao sledeće:

'Na tornju, kako se on uspinje sve više i više, gravitacija se postepeno smanjuje. Ako bi on bio sagrađen na ekvatoru i, samim tim, brzo se okretao zajedno sa Zemljom, gravitacija bi se smanjivala ne samo zbog udaljavanja od središta planete nego i zbog centrifugalne sile koja bi se povećavala proporcionalno udaljenosti. Znači, u isto vrijeme se smanjuje gravitaciona sila a raste centrifugalna i to u obrnutom smjeru. Na Zemlji, gravitacija bi se konačno eliminisala na udaljenosti od 36000 km, a onda bi ponovo počela rasti ali u obrnutom smjeru tako da bi čovjek stajao glavom prema Zemlji.'

Sam Ciolkovski nije ovoj ideji pridavao veliki praktični značaj i bio je, naravno, u pravu. Izgradnja ovakvog tornja nije tehnički ostvariva osim ako ne živite na veoma maloj planeti koja se veoma brzo okreće. Zašto?

Nosivost materijala i vlastita težina

Postavlja se pitanje koliko visoku građevinu je moguće izgraditi korištenjem poznatih materijala. Početkom 1962. u General Dynamics-u su napravili studiju izvodljivosti. Dobijeni rezultati potvrđuju pesimizam Ciolkovskog: Najviša moguća građevina napravljena od čelika bila bi visoka oko 6 km. Ako bi se koristile legure aluminijuma moglo bi se ići do visine od 10 km. Jeftinije bi bilo koristiti Mont Everest.

Danas, naravno, posjedujemo znatno bolje materijale, čvršće i lakše kompozitne. Proračuni pokazuju da bi se upotrebom grafitnih kompozitnih materijala mogao sagraditi objekat visok 40 km, čija bi osnova bila široka 6 km. Iako bi to bila fantastična struktura, 100 puta viša od najviše trenutno postojeće (i koštala nezamislivo mnogo), ona je još uvijek 100 puta manja od potrebne. Materijali jednostavno ne mogu podnijeti ogromne terete kada se gradi od površine naviše jer materijal u osnovi mora nositi svu težinu materijala koji je iznad njega.

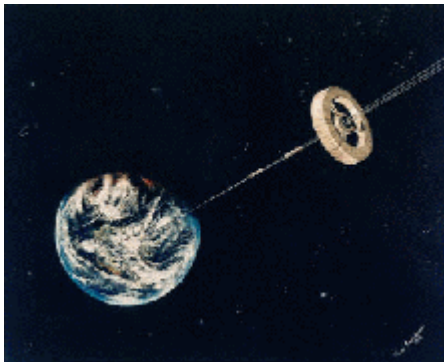
Dobro. Ako ne može odozdo naviše, da li je moguće zamisliti strukturu koja bi se gradila odozgo, počinjući u geostacionarnoj orbiti a završavajući na površini Zemlje? Istraživanja su pokazala da jeste.

GENEZA IDEJE

Lenjingradski inženjer Yuri N. Artsutanov je 1960. u moskovskoj Komsomolskoj Pravdi objavio članak pod imenom „Električnim vozilom u kosmos”. U ovom članku on je opisao koncept koji će kasnije postati poznat pod imenom „Sky hook”. Predložio je da se od objekta u geostacionarnoj orbiti do površine Zemlje spusti dovoljno čvrsto uže koje bi se koristilo za transport materijala u svemir po principu lifta.

Polazeći od najčvršćih tada poznatih materijala (koji su se, doduše, u to vrijeme mogli proizvesti samo u minimalnim količinama), Artsutanov predlaže izradu kabla u više faza: prvo bi se postavio kabl minimalne nosivosti. Prečnik tog kabla na nivou Zemlje bio bi samo 1 mm i imao bi ukupnu masu 900 tona. Dužina bi mu bila 50.000 km – 14.000 km dalje od geostacionarne orbite, čime bi se obezbijedila potrebna kontramasa. Bilo bi

ga potrebno podići na klasični način, raketama, i imao bi nosivost 2 tona. Zatim bi se sam kabl koristio za dizanje dodatnih komponenti za

multipliciranje samog kabla dok se konačno ne bi dobio kabl sposoban da podiže 500 tona na sat. Da bi shvatili koliko je to, recimo da bi toliki korisni teret dizali NASA-ini šatlovi kada bi uzlijetali svake minute.

Iako u članku nije dao detaljna tehnička rješenja mnogih aspekata jedne ovakve konstrukcije, treba upamtiti njegovo ime jer je ovo prvo

objavljivanje jedne takve ideje. Pošto se SSSR tada nalazio iza „čelične zavjese“, ideja je na zapadu ostala nepoznata.

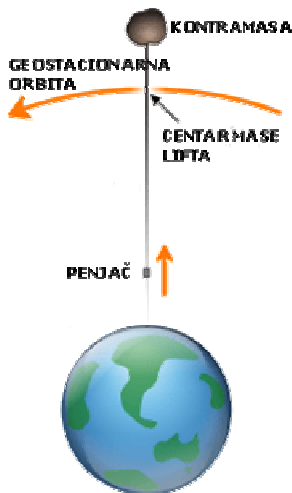
Grupa okeanografa pod vođstvom Džona Ajzaksa (John Issacs) je 1966. objavila rad u kome iznose sličnu ideju, ali su u svom modelu koristili veoma tanko uže ogromne čvrstoće i došli do zaključka da je tako nešto, iako zanimljivo kao ideja, potpuno neizvedivo.

Ideju je opšte poznatom učinio ser Artur Klark. U svom romanu „Rajski vodostoci“ (The Fountains of Paradise) (1978) prikazuje jednu funkcionalnu varijantu svemirskog lifta. U zahvalnici te knjige navodi Džeroma Persona (Jerome Pearson) kao autora ideje.

Koristeći računarske resurse vojne baze „Rajt Paterson“, Person je ranih sedamdesetih razvio ideju konstrukcije koju je nazvao orbital tower. Izvršio je čitav niz proračuna uzimajući u obzir mnoge elemente, od strukture različitih materijala, preko statičke i dinamičke ravnoteže pa do uticaja raznih faktora kao što je vjetar, kosmička prašina, mikrometeoriti, zagrijavanje itd. čime je udario čvrste temelje cijeloj ideji. Došao je i do zaključka da bi cijela konstrukcija bila energetski veoma nezahtjevna pošto bi se dobar dio energije kočenja pri spuštanju tereta mogao akumulirati i koristiti za dizanje novog tereta. Njegovi proračuni pokazali su da ne postoji materijal dovoljno čvrst za izradu odgovarajućeg kabla.

Na tridesetom Međunarodnom astronautičkom kongresu, marta 1979. Artur Klark je priložio rad i održao izlaganje s nazivom „Svemirski lift: zamišljeni eksperiment ili ključ za svemir“. Razvijajući svoju raniju ideju geostacionarnih satelita, Klark je predložio povezivanje jednog takvog

satelita s površinom zemlje pomoću dugog užeta. Jedna ovakva konstrukcija bi, strogo posmatrano, i sama bila geostacionarni satelit, samo veoma izdužen, tako da mu jedan kraj dodiruje Zemlju. U svom radu Klark je dao i veći broj proračuna vezanih za statičku i dinamičku ravnotežu takve konstrukcije i došao do zaključka da je ona, iako veoma skupa i tehnički složena, izvediva. Kabl bi se gradio počevši od objekta u geostacionarnoj orbiti i to simultano u dva smjera – prema površini zemlje i na suprotnu stranu, radi održanja balansa. Kao i kabl Artsutanova, na površini Zemlje on bi u početku imao minimalan prečnik i u početku omogućavao dizanje samo minimalnih tereta. Kako dobra ideja nađe, gotovo istovremeno, svoj put u umove više ljudi.

Sky-hook – osnove

Klasični raketni sistemi kakvi se i danas koriste izuzetno su neefikasan način podizanja tereta u svemir. Bila je potrebna ogromna, 100 m visoka raketa i 5000 tona goriva da se skalamerija od 5 tona odnese na Mjesec. O uticaju svakog lansiranja na ekologiju Zemlje ovdje nećemo ni govoriti. Cilj projekta kosmičkog lifta je da se omogući dizanje znatno većih korisnih tereta uz znatno manje troškove.

Pogledajmo osnovne elemente jednog ovakvog kompleksa:

Kao prvo, potreban je kabl dovoljne dužine. Kabl bi jednim krajem bio učvršćen za neku tačku na ekvatoru Zemlje, baznu stanicu, dok bi se na drugom kraju nalazila kontramasa. Centar mase ove konstrukcije nalazio bi se na geosinhronoj orbiti, oko 36000 km iznad površine Zemlje, što bi obezbjeđivalo da kontramasa, zbog djelovanja centrifugalne sile, obezbijedi zategnutost kabla. Uz i niz kabl kretala bi se posebna vozila, penjači, napajana električnom energijom. Jednostavno, zar ne.

Kabl

Najveći dio ovakvog kabla nalazi se u gravitacionom polju koje je mnogo manje od Zemljinog 1g pa je težina postavljenog kabla mnogo manja od težine istog, kada bi se nalazio na Zemlji. Zbog toga, kabl će se morati

graditi spuštanjem iz geostacionarne orbite prema Zemlji (uz istovremeno produžavanje dijela kabla s kontramasaom prema „vani” tako da centar mase uvijek ostane u geostacionarnoj orbiti). Rješavanjem diferencijalnih jednačina koje u obzir uzimaju opadanje gravitacije s udaljenošću i istovremeni porast centrifugalne sile u suprotnom smjeru dobijeno je da je ekvivalent ovog kabla kabl koji bi u uslovima konstantnog $1g$ bio dug samo $1/17$ ili oko 5000 km (tačna dužina 4960 km). Šta to znači? Ako bismo od nekog materijala mogli napraviti kabl dužine 5000 km, sposoban da u uslovima $1g$ nosi sam sebe, moći ćemo od istog tog materijala napraviti i kabl za svemirski lift. Ovo znatno pojednostavljuje mnoge proračune.

Konstruktivno, kabl ne mora biti jednake debljine od početka do kraja. Ako za sada zanemarimo korisni teret i koncentrišemo se samo na kabl dolazimo do zaključka da, idući od površine, kabl u svakoj tački mora biti debeo toliko da može nositi težinu dijela kabla koji je ispod te tačke. U polju s najjačom gravitacijom kabl je najtanji (samim tim i najmanje mase) dok s porastom visine raste i prečnik kabla. Razvijajući ovu ideju, ser A. Klark kaže:

„Kabl bi se mogao napraviti od bilo kog materijala, pa čak i od žvakaće gume. Naravno, takav kabl bio bi veoma debeo na gornjem kraju. Teško bi bilo u cijelom svemiru obezbijediti dovoljno žvakaće gume.”

Razmotrimo neke realne materijale, uzimajući onu ekvivalentnu dužinu od 5000 km koju Klark naziva „escape length”, po analogiji na termin „escape velocity”, brzinu odvajanja od Zemljine orbite (druga kosmička brzina, za Zemlju 11,2 km/s).

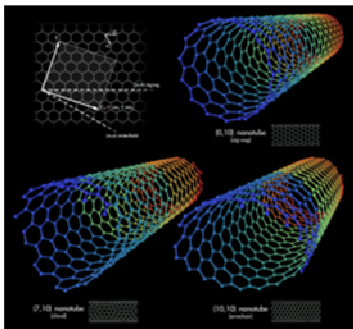
Koristeći najbolje poznate čelike, mogao bi se napraviti kabl dug oko 50 km prije nego što bi pukao pod vlastitom težinom ($1/100$ potrebne dužine).

Upotrebom kevlar 29 dobili bi kabl dug oko 200 km ($1/25$). Još uvijek suviše malo.

Veliki iskorak načinjen je pronalaskom karbonskih vlakana. Tzv. karbonske nanocijevi omogućile bi izradu kabla dugog 3000 km (60% potrebne dužine). Čim se usavrši tehnologija za masovnu proizvodnju, svemirski lift za Mjesec ili Mars biće realno ostvariv. Teoretski, kombinacijom jednog tipa karbonskih nanocijevi i dijamantskih vlakana mogao bi se dobiti kabl potrebne dužine ali ovakav materijal za sada se ne može izraditi osim u veoma malim količinama uz ogromnu cijenu. Problem s ovom tehnologijom

je i veoma mala otpornost ovakvih vlakana na uvrtanje kome će kabl sigurno biti izložen zbog djelovanja vjetra.

Da li je, barem teoretski, moguće pronaći materijale koji bi bili još čvršći? Ili lakši uz istu čvrstoću?

Karbonska vlakna bolja su od čeličnih zato što su, uz istu čvrstoću, mnogo manje mase. Masa atoma potiče od mase jezgre a ugljenik ima mnogo manji atomski broj tj. mnogo manje protona. Znači, kabl bi se mogao napraviti od nekog materijala koji ima još manji broj protona, samo kada bismo mogli proizvesti takav materijal.

Element s najmanjim brojem protona je vodonik. Ako bi se mogao proizvesti materijal od kristaliziranog vodonika, mogao bi se napraviti kabl ekvivalentne dužine 9118 km. I, najljepše od svega, takav materijal može se napraviti. I bolji. Pod pritiskom od pola miliona atmosfera vodonik prelazi u metalizirani vodonik, kristalnu strukturu koja ostaje stabilna. Nedostatak tog materijala, otkriven u laboratorijama, je velika eksplozivnost, 25 do 35 puta TNT. Kakav bi to bio spektakl, eksplozija kabla od ovakvog materijala.

Laboratorijski je razvijen još jedan materijal koji bi bio idealan. Naziv tog materijala je „pozitronijum” a ekvivalentna dužina kabla od tog materijala bila bi 16.700.000km – lift za Jupiter. Ideja je sledeća: U redu, smeta nam masa a masa uglavnom potiče od protona. Uklonimo proton i napravimo parove elektron-pozitron. Pozitron je, za one koji ne znaju, čestica koja je ekvivalentna elektronu ali ima pozitivno naelektrisanje. Mana ovog materijala je nestabilnost. Najduže zabilježeno vrijeme opstanka je reda desetinke mikrosekunde, nakon čega se materijal raspada. Stabilizacija pozitronijuma vjerovatno je stvar „velike nauke” u, nadam se ne previše dalekoj budućnosti.

Sve ovo naizgled protivriječi ranije iznesenoj tvrdnji da se kabl može napraviti od bilo kog materijala. Samo naizgled. Riječ je o praktičnoj neostvarivosti jednog takvog poduhvata. Da ne tupim s jednačinama, ali proračuni pokazuju da bi kabl napravljen od najjačeg čelika, prečnika 1 cm na površini Zemlje, morao na geostacionarnoj orbiti imati debljinu od nekoliko stotina kilometara. Podizanje takvih masa prevazilazi sve ljudske

mogućnosti i zemaljske resurse. Upotreba karbonskin nanocijevi redukovala bi ovu debljinu na nekoliko kilometara što je još uvijek previše.

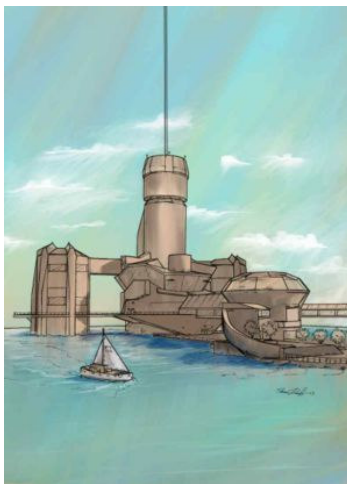
U redu. Za sada nismo u mogućnosti napraviti odgovarajući kabl što ne znači da u skoroj budućnosti nećemo moći. Izrada kabla je samo jedan od problema pa, dok on ne bude riješen, razmotrimo i ostale probleme.

Bazna stanica

Bazna stanica morala bi biti postavljena na ekvatoru. Razmatraju se dvije opcije: Pokretna bazna stanica, postavljena na naku ploveću platformu, i fiksna bazna stanica, postavljena na kopno.

Prednost pokretne stanice je da bi se mogla premiještati tamo gdje je trenutno velika potreba za dizanjem većih tereta (tereti se ne bi morali dopremati do bazne stanice na drugom kraju planete – pomaknemo stanicu negdje mnogo bliže). Takođe, mogle bi se izbjegavati snažne oluje ili razni svemirski otpad.

Fiksna bazna stanica, s druge strane, može se postaviti negdje gdje imamo veće količine jeftine energije, sam kabl bi mogao biti nešto kraći a i sama tehnologija jednostavnija.

Fiksna bazna stanica daje još jednu mogućnost: Primjenom naprednih tehnologija mogao bi se izgraditi objekat visine, recimo, 100 km i na njegovom vrhu postaviti bazna stanica. Na ovaj način bi se početak kabla pomjerio od Zemljine površine na mjesto gdje je gravitaciono polje dosta manje a uticaj centrifugalne sile veći, čime bi se značajno redukovala debljina kabla u orbiti.

Postavljanje kabla

Kabl bi se morao graditi iz orbite. Sav potrebni materijal treba klasičnim raketama odnijeti do geostacionarne orbite i kabl graditi simultano ga produžavajući prema Zemlji i prema vani. Kako se kabl produžava, na scenu stupa i Koriolisova sila koja vuče “zemaljski” kraj prema istoku a vanjski kraj prema zapadu. Ovo djelovanje bit će potrebno kompenzovati.

Izgradnja bi tekla u više faza. Prvo bi se postavio kabl minimalne nosivosti i sav potrebni materijal dopremio bi se raketama. Ako bi se gradilo upotrebom karbonskih nanocijevi, na ovaj način bilo bi potrebno oko 20 tona materijala za taj inicijalni kabl. Po današnjim cijenama, samo materijal koštao bi oko 500 miliona US\$. Jednom postavljen, ovakav kabl iskoristio bi se za podizanje dodatnih materijala za izradu drugog kabla paralelnog s prvim, zatim trećeg itd. sve dok se, njihovim spajanjem, ne dobije kabl potrebne nosivosti.

Zategnutost kabla i Koriolisova sila

Da bi kabl „stajao” prividno fiksiran odnosno nepokretan, potrebno je da se Zemljina površina i kontramasa kreću istom ugaonom brzinom. Stvarna, tangencijalna, brzina kontramase pritom je oko sedam puta veća od brzine Zemljine površine. Penjač, dok se kreće od površine prema orbiti, nastoji zadržati svoje stanje kretanja tj. brzinu koju je imao na polaznoj tački. Pošto se svakim pomakom naviše tangencijalna brzina kabla povećava javlja se tzv. Koriolisova sila koja dovodi do ugibanja kabla prema zapadu. Slično se događa i tokom silaska penjača, samo je ugibanje kabla prema istoku.

Kabl mora imati dovoljnu poprečnu čvrstoću da obezbijedi potrebno poprečno ubrzanje/usporenje penjača. Energiju za ovo ubrzanje/usporenje obezbjeđuje rotacija Zemlje pa bi, prema trećem Njutnovom zakonu, svako penjanje uzrokovalo usporenje rotacije Zemlje, a svaki silazak njeno ubrzanje.

Sve ove sile uticale bi i na poziciju kontramase pa bi se moralo veoma pažljivo upravljati njenom orbitom da bi se stalno obezbijedilo da centar masa bude u geostacionarnoj orbiti.

Penjači

Strogo govoreći, svemirski lift nije lift. Teret se ne podiže povlačenjem kabla, kao kod zemaljskih liftova jer je kabl fiksiran. Za podizanje i spuštanje tereta moraju se konstruisati posebni uređaji – penjači – koji bi se kretali uz i niz fiksirani kabl. Penjači bi morali posjedovati odgovarajuće pogonske mehanizme, motore, koji bi prenosili snagu na niz valjaka. Obično, svima poznato trenje. Sve ovo danas nije problem napraviti. Osnovni problem je kako motorima obezbijediti dovoljne količine energije.

Ne dolazi u obzir ni jedan danas poznati tip baterija ili akumulatora, zbog lošeg odnosa dobijene energije po kilogramu težine. Najbolje poznate, radioizotopske baterije s direktnom konverzijom energije, obezbjeđuju oko 35 W po kilogramu što je jedva dovoljno da, brzinom od 56 km/h, podignu same sebe.

Trenutno se naziru dva moguća rješenja: razvoj kompaktnog nuklearnog izvora – najviše nade polaže se u tzv. hladnu fuziju pošto fisija ne omogućava izradu lakih reaktora zbog potrebe za zaštitom od zračenja. Drugi metod je prenos energije sa Zemlje, što se može ostvariti laserom ili mikrotalasima.

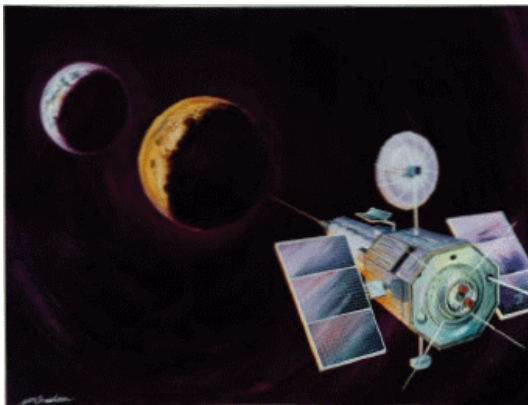
Današnje tehnologije ovakvog prenosa energije imaju problem malog stepena iskorištenja (ispod 1%) i generisanje velike količine toplote na prijemnoj strani.

Energija penjačima treba samo za penjanje. Tokom spuštanja, potrebno je obezbijediti kočenje pri čemu se može generisati dobar dio energije upotrijebljene za penjanje. Ovako generisanu energiju treba negdje akumulirati ili poslati na Zemlju. Ako bi se odustalo od ovoga, penjač bi mogao biti konstruisan i modularno tj. veći dio njegovih komponenti mogao bi biti prilagođen za upotrebu u svemiru i demontirao bi se s penjača prije

njegovog spuštanja. Ti moduli, neophodni za penjanje a nepotrebni za spuštanje, i sami bi na taj način postali koristan teret.

Kontramasa

Postoje dva metoda za obezbjeđivanje kontramase koja bi držala kabl u zategnutom stanju.

Prvi metod je postavljanje većeg objekta kao što je neki zarobljeni asteroid ili svemirska stanica, na orbitu nešto udaljeniju od geostacionarne. Zarobljavanje asteroida i postavljanje na potrebnu orbitu daleko prevazilazi naše trenutne sposobnosti. Svemirska stanica, s druge strane, jeste dobro rješenje jer pruža mjesto

za boravak ljudi, skladištenje dopremljenih materijala, radionice i sve drugo neophodno da posluži kao odskočna daska za dalje širenje u svemir. Problem je što tu stanicu treba izgraditi u geostacionarnoj orbiti prije postavljanja kabla. Ovo je ogroman i veoma skup posao uz klasične tehnike lansiranja s malim korisnim teretima. Sjetimo se samo koliko dugo traje izgradnja međunarodne svemirske stanice koja je znatno manja i na 1000 puta nižoj orbiti. Kasnije je, paralelno s postavljanjem kabla, ovu stanicu potrebno polako pomjerati prema vani.

Drugi metod je produžavanje samog kabla tako da mu kraj bude dovoljno daleko izvan geostacionarne orbite.

Novi vidici

Osim za samo penjanje, jedna ovakva konstrukcija mogla bi se koristiti i za davanje početne brzine svemirskim brodovima, lansiranje u duboki svemir. Naime, produžavanjem kabla daleko izvan geostacionarne orbite, uz pomjeranje kontramase bliže Zemlji, dobili bismo kabl na čijem kraju možemo imati brzine veće od druge kosmičke. Kabl dug 144.000 km imao bi tangencijalnu brzinu veću od 10,93 km/s. Neki teret (svemirski brod)

doveden do kraja kabla bi, nakon otpuštanja, krenuo na svoje putovanje izbačen kao iz pračke, početnom brzinom jednakom tangencijalnoj brzini kraja kabla. Opet, prema trećem Njutnovom zakonu, ovo bi dovodilo do usporenja rotacije Zemlje ali, trebalo bi izvesti mnogo hiljada ovakvih lansiranja da bi efekat postao mjerljiv.

Zbog nagnutosti ose rotacije Zemlje, ovakvo „lansiranje” zahtijevalo bi veoma precizan proračun ali nije neostvarivo.

Lift na drugim nebeskim tijelima

Lift se može izgraditi i na drugim nebeskim tijelima u sunčevom sistemu, planetama ili satelitima.

Mars ima površinsku gravitaciju oko 38% zemaljske, a rotira približno istom ugaonom brzinom. Zbog toga bi kabl na Marsu mogao biti mnogo kraći i tanji nego na Zemlji. Ne bi bili potrebni nikakvi egzotični materijali. S druge strane, Marsov satelit Fobos ima veoma nisku orbitu i presijeca ekvator dva puta dnevno, pa postoji velika opasnost od sudara s konstrukcijom lifta.

Venera ima približno istu površinsku gravitaciju ali se okreće mnogo sporije od Zemlje pa bi kabl morao biti dug preko 100,000 km. Zbog izuzetno snažnih vazdušnih strujanja kabl bi morao biti znatno čvršći.

Mjesec ima veoma malu gravitaciju ali se okreće veoma sporo pa bi trebao kabl duži nego na Zemlji. S druge strane, kabl bi mogao biti znatno tanji i mogao bi se izgraditi i od materijala koji su danas u širokoj upotrebi – znači bio bi relativno jeftin.

Brzo rotirajući asteroidi bili bi idealni za jednu ovakvu konstrukciju. Niska gravitacija i snažna centrifugalna sila rezultirali bi kablovima koji nisu mnogo dugi niti debeli. Ovakvi kablovi mogli bi se iskoristiti za „lansiranje” materijala iz asteroidnog pojasa prema Zemljinoj orbiti.

Sve je to lijepo, ali...

šta ako nešto krene po zlu? A, kako kaže Marfi, ako išta može poći po zlu, poći će. Ovo je, s našeg stanovišta, fantastična konstrukcija planetarnih razmjera, a na takvim konstrukcijama vreba mnogo potencijalnih opasnosti. S čime se sve mogu sresti graditelji i korisnici svemirskog lifta?

Vještački sateliti u nižim orbitama (špijunski, naučni, komunikaciona mreža Iridium,...) više puta dnevno presijecaju ekvatorijalnu ravan. Veliki broj ovih objekata čini posao njihovog praćenja veoma teškim a opasnost od sudara sa kablom veoma velikom, što bi rezultovalo uništenjem satelita i teškim strukturalnim oštećenjem kabla. Postoje tri rješenja ovog problema:

- svi sateliti danas opremljeni su mogućnošću ograničenog manevrisanja. Kontrole leta, koje i inače stalno prate sve svoje aktivne satelite, trebaju koristiti manevarske mogućnosti da spriječe udar satelita u kabl. Satelite koji postanu neaktivni treba ukloniti iz orbite.
- može se postaviti aktivna odbrana kabla. Objekti koji postanu potencijalno opasni mogu se uništiti preciznim laserskim udarom. Na ovaj način mogli bi se uništavati i neaktivni sateliti.
- pokretna bazna stanica omogućila bi da se kabl ukloni s putanje satelita. Pošto ovo ne bi mogla biti brza akcija, trebalo bi veoma dobro pratiti putanje svih objekata.

Meteori su mnogo složeniji problem jer nije moguće predvidjeti njihovo pojavljivanje niti putanju. Od trenutka njihovog uočavanja i određivanja putanje, preostalo vrijeme često neće biti dovoljno za odbrambenu reakciju, a nije sigurno ni da će svaki biti otkriven.. Ovo se posebno odnosi na manje meteore, koji se teže primjećuju. Kako spriječiti katastrofalno kidanje kabla i pad cijele strukture? Već sam rekao da bi se najvjerovatnija konstrukcija kabla sastojala od više tanjih kablova. Ako bi se obezbijedio određeni razmak između kablova tada udar manjeg meteora u pojedinačni kabl iz grupe, i kidanje tog kabla, ne bi trebali biti katastrofalni. Zbog sigurnosnih margina koje se projektuju u svim konstrukcijama, prilikom kidanja jednog ili dva kabla iz veće grupe, ostatak bi trebao izdržati cijeli teret do dolaska kipe za popravke.

Mikrometeori, sitni veoma brzi objekti, nalaze se u velikim koncentracijama na određenim visinama. Ne postoji mogućnost aktivne odbrane od ovih objekata pa bi njihovo djelovanje moglo izazvati stalnu postepenu eroziju kabla. Jedina mogućnost je pasivna odbrana; specijalnom konstrukcijom kabla obezbijediti njegovu visoku otpornost na djelovanje mikrometeorita.

Korozija kabla može nastati iz dva razloga: korozija izazvana reakcijom s veoma agresivnim atomskim kiseonikom u visokim slojevima atmosfere i

postepeno trošenje izazvano aktivnim kretanjem penjača. Kabl može biti izrađen od materijala koji ne podliježe koroziji ili obložen takvim materijalom. Oštećenja izazvana trošenjem kabla nastaju postepeno i mogu se na vrijeme otkriti i izvršiti potrebne popravke.

Greške u materijalu. Ni jedan materijal ne može se napraviti idealan. Uvijek postoji određeni broj sitnih nepravilnosti – strukturalnih grešaka. U strukturama veličine svemirskog lifta ukupan broj ovakvih grešaka je veoma veliki, čineći čvrstoću kabla mnogo manjom od idealne računske za dati materijal. Zbog toga se pri izradi konstrukcija uvijek uzima velika sigurnosna margina – faktor sigurnosti.

Vremenske nepogode. Dio kabla prolazi kroz atmosferu i izložen je djelovanju vjetra i udaru groma. Sretna okolnost je da se u strogo ekvatorijalnom području (do 2 stepena širine) nalazi zona relativno slabijih vjetrova. Opasnost od udara groma u potpunosti se eliminiše izradom kabla od neprovodnih materijala. Opasnost predstavlja i moguće nakupljanje leda na kabl. Nakupljeni led povećava težinu kabla a otkinuti led predstavlja potencijalnu prijetnju za penjače i sam kabl. Mogu se konstruisati posebni penjači za čišćenje od leda.

Sabotaža. Svemirski lift može predstavljati atraktivan cilj za razne terorističke i politički motivirane napade. Odbrana od ove vrste napada morala bi se uklopiti u svjetsku borbu protiv terorizma.

Vibracije. Kao i svaka druga konstrukcija, i kabl svemirskog lifta ima svoju prirodnu rezonantnu frekvenciju. Ako bi iz bilo kog razloga bio izložen vibracijama na toj frekvenciji, moglo bi doći do pojačavanja vibracija do opasnog nivoa i uništenja cijele konstrukcije. Da bi se to spriječilo, treba poznavati rezonantnu frekvenciju, ugraditi neki sistem prigušenja te frekvencije i spriječiti da se kabl izloži djelovanju te frekvencije (recimo promjenom brzine penjanja/spuštanja).

Ako kabl ipak pukne...

ono što će se desiti u velikoj mjeri zavisi od mjesta na kome bi kabl pukao.

U blizini bazne stanice. Najvjerojatniji scenario je da bi protivmasa povukla cijelu konstrukciju uvis i da bi sve odlutalo u međuplanetarni prostor. Teoretski, brzim spuštanjem orbite kontramase sistem bi se mogao spasiti ali bi cijela operacija dovođenja i ponovnog spajanja kabla s baznom stanicom mogla biti toliko složena da bi jednostavnije bilo izgraditi novi kabl.

Na visini oko 25.000 km. Donji dio otkinutog kabla pao bi na Zemlju, istočno od bazne stanice dok bi se ostatak konstrukcije izgubio u međuplanetarnom prostoru. Oštećenja na površini Zemlje ne bi bila velika, i to iz dva razloga: najveći dio kabla koji pada izgorio bi u gornjim slojevima atmosfere; donji dio kabla, koji je već u unutrašnjosti atmosfere, ujedno je i najtanji dio i imao bi prosječnu masu 1 kg/km.

U blizini kontramase. Kontramasa bi se, oslobođena kabla, izgubila u međuplanetarnom prostoru a kabl bi krenuo prema Zemlji. Međutim, najveći dio nikada ne bi dospio do Zemlje jer bi došlo do sagorijevanja dijelova kabla u gornjim slojevima atmosfere i kidanja kabla na segmente koji bi ostali u orbiti oko Zemlje. Putanje ovih dijelova nemoguće je izračunati jer zavise od veoma mnogo početnih parametara.

U slučaju pucanja kabla, sudbina penjača u velikoj mjeri zavisi od toga na kojoj su se visini nalazili u tom trenutku. Bez obzira na tu visinu penjač bi se, posebnim bezbjednosnim mehanizmom, morao što prije osloboditi kabla. Ako bi se u tom trenutku nalazio na visini manjoj od 23.000 km, nastavio bi se kretati eliptičnom putanjom čija najniža tačka bi ulazila u atmosferu pa bi pri tom ulasku vjerovatno u potpunosti sagorio. Ako bi visina bila veća od 23.000 km, eliptična putanja vodila bi ga iznad gornjih slojeva atmosfere, u relativno stabilnu orbitu, pa bi postojala mogućnost spasavanja.

Problem radijacije i Van Alenovi pojasevi

Kabl prolazi kroz Van Alenove pojaseve. Eventualni putnici u slabo oklopljenim penjačima za to vrijeme su izloženi radioaktivnom zračenju. Problem je što je to vrijeme relativno dugo jer se penjači kreću mnogo sporije od konvencionalnih raketa. Oklapanje penjača radi adekvatne zaštite veoma bi smanjilo korisni teret koji bi se mogao dizati. Zbog toga se predlaže da se penjači koriste samo za prevoz tereta, dok bi se ljudi i dalje lansirali i spuštali na klasični način. S druge strane, većina zračenja u Van Alenovim pojasevima su sekundarne X-zrake koje nastaju kada brzi elektroni (velika kinetička energija) pogode atome težih elemenata u samom tijelu onoga ko je izložen. Materijali koji sadrže veće količine vodonika (voda), zatim polietilen i aluminijum zaustavljaju ovakve elektrone mnogo efikasnije nego olovo, a mnogo su lakši, pa se zaštita od brzih elektrona može napraviti od ovakvih materijala.

A koliko sve to košta?

Savremeni raketni sistemi dižu terete u nisku orbitu po cijeni od nekoliko hiljada dolara po kilogramu. Troškovi za dizanje tereta u geostacionarnu orbitu su reda 20.000 \$ po kilogramu. Cijena podizanja korisnog tereta svemirskim liftom bila bi reda 100 \$ po kilogramu što bi učinilo ekonomski isplativim mnoge nove svemirske aktivnosti (izgradnja fabrika za proizvodnju materijala koji se mogu proizvesti samo u bestežinskom stanju, npr). Početna investicija bila bi velika, ali tako je to sa izgradnjom infrastrukture svih velikih transportnih sistema, od željeznice, autoputeva pa do aerodroma i velikih luka. Upotrebom u dugom vremenskom periodu i prenosom velikih korisnih tereta, svi ti sistemi brzo otplate veliku početnu investiciju. Koja je granična količina kada bi ovaj projekat bio isplativ? Neke procjene govore da bi već podizanje korisnog tereta od 5000 tona u geostacionarnu orbitu otplatilo cijeli projekat.

Pravna i politička pitanja

Postavljanje početnog kabla minimalne nosivosti koštalo bi, prema procjenama, oko 5 milijardi dolara. Cijena potpuno funkcionalnog sistema, sa svim sporednim troškovima, procjenjuje se na 40 milijardi dolara. Samo radi poređenja da navedem da procijenjeni troškovi izgradnje Milenium tauera u Hong Kongu (čija izgradnja se privodi kraju) iznose 13,5 milijardi dolara dok se izgradnja gibraltarskog mosta (u završnoj fazi projektovanja) procjenjuje na 20 milijardi dolara. Postoji nekoliko subjekata koji bi mogli finansirati jedan projekat ovakvih dimenzija. Jedan od problema je da oni nemaju vlastite teritorije u uskom ekvatorijalnom pojasu, gdje bi smjestili baznu stanicu. Ona bi morala biti smještena na tuđoj teritoriji ili u međunarodnim vodama što postavlja pitanje prava vlasništva i ko će kontrolisati upotrebu sistema.

Sistem bi, takođe, bio izložen mogućim terorističkim napadima. Odbrana od ove prijetnje teško da bi bila efikasna ako u nju ne bi bio uključen veliki broj zemalja. Već sam pomenuo problem nisko orbitirajućih satelita. Kontrolni centar lifta morao bi imati podatke o svim tim objektima da bi mogao na vrijeme zaštititi kabl od mogućeg sudara (recimo, pomijeranjem kabla). Problem je što je veliki broj tih satelita ustvari vojni-špijunski, pa zemlje kojima pripadaju ne žele dati podatke o njima. Pomenuo sam i da takvi objekti mogu biti, u nuždi, uništeni preciznim laserskim hicem, ali to donosi veliki broj političkih i pravnih implikacija. Dobra stvar je što se ipak radi o skupoj opremi pa bi sami vlasnici tih satelita vjerovatno preduzimali

odgovarajuće korekcije putanje jer bi, u slučaju sudara s kablom, ti sateliti bili uništeni. Ali, možemo li biti sigurni da će se te korekcije uvijek izvršiti na vrijeme?

Svemirski lift bio bi i značajan objekat za vojnu upotrebu ali, kao veoma krhka konstrukcija, vjerovatno bi predstavljao jednu od prvih meta u slučaju da zemlja koja je njegov vlasnik stupi u rat.

Udruživanje većeg broja zemalja na projektu izgradnje riješilo bi veći broj ovih problema. Troškovi bi se podijelili, kao i kontrola i upotreba. Potencijalno ogromna korist od buduće eksploatacije svemirskih resursa čini ovakvo udruživanje veoma izvjesnim.

Ovim člankom ni izdaleka nisu obuhvaćeni svi elementi. Zainteresovane upućujem da pročitaju originalni Klarkov rad [THE SPACE ELEVATOR: THOUGHT EXPERIMENT, OR KEY TO THE UNIVERSE?](#)

Veoma iscrpna matematička analiza data je u radu Ranka Artukovića [THE SPACE ELEVATOR - PHYSICAL PRINCIPLES](#)

Posjetite, takođe, i Wikipediju ili neku od ovih lokacija:

www.liftport.com/files/Artsutanov_Pravda_SE.pdf

<http://liftport.com/research2.php>

www.isr.us/research_es_se.asp

www.worldchanging.com/archives/003330.html

<http://link.aps.org/abstract/PRL/v84/p5552>

www.star-tech-inc.com/papers/tower/tower.pdf

www.mit.edu/people/gassend/publications/ExponentialTethers.pdf

www.mit.edu/people/gassend/spaceelevator/breaks/index.html

<http://robolympics.net/rules/climbing.shtml>

www.elevator2010.org/

www.leavingtheplanet.com/

<http://science.howstuffworks.com/space-elevator.htm/>

www.space.com

Priredio MasterYoda

Žorž Melijes Putovanje na Mesec

Le Voyage Dans La Lune (A Trip to the Moon) by Georges Méliès

Prvo prikazivanje: 04.10.1902. Francuska

Režija, scenario, kamera, scenografija, kostimografija, produkcija:

Žorž Melijes (scenario sa bratom Gastonom)

Uloge: Žorž Melijes (glavna), *Bleuette Bernon*, *Jeanne d'Alcy*, *Henri Delannoy*, akrobate iz Foli Beržera (Folies Bergere) kao Seleniti, igračice iz *Châtelet ballet* kao paževi

Tehnika: Crno-beli, nemi film (sačuvana je i ručno bojena kopija)

Trajanje: 14 min. (16fps), 8 min. (25 fps)

Distribucija: Gaston Melijes

Početkom prošlog veka snimljen je film koji je postavio temelje SF žanra u ovom mediju.

Na jednoj od prvih projekcija braće Limijer za film se zainteresovao i Žorž Melijes (Marie-Georges-Jean Méliès, 8.12.1861.-21.1.1938. Pariz). Želeo je da kupi projektor od braće, ali nisu želeli da ga prodaju. Kasnije je ipak uspeo da ga nabavi od nekog Engleza, a kameru je sam napravio. Počeo je, poput Limijerovih, da snima dokumentarce.

Mogućnosti filmske montaže otkrio je sasvim slučajno - na jednom od snimanja, kamera je ostala zaglavljena. Budući da je bio vlasnik teatra Rober Udin (Theatre Robert-Houdin), gde je prikazivao mađioničarske predstave, svoje iskustvo i znanje preneo je i na novi

medijum i počeo da snima kratke igrane filmove, eksperimentišući sa novim efektima.

Snimio je preko 500 filmova različite dužine, od nekoliko do 40 minuta. Često je radio filmove sa elementima fantastike.

Za njegovo najbolje ostvarenje, remek delo, smatra se upravo film Putovanje na Mesec, mada se on sam nije slagao sa tim mišljenjem.

U svakom novom filmu trudio se da ode korak dalje u tehničkom pogledu i smisli nove i bolje efekte. Upravo zbog toga, Putovanje na Mesec se smatra jednim od filmova sa najviše inovacija.

Ovaj, svoj 400-ti film, pripremao je ozbiljno. Uložio je 10.000 francuskih franaka, što je tada bila ogromna suma. Većinu stvari je sam kreirao, igrao je glavnu ulogu, a jednu od ženskih igrala je njegova supruga, glumica "Jeanne d'Alcy" (Charlotte Lucie Marie Adèle Stephanie Adrienne Faës). Za uloge Selenita unajmio je akrobate iz Foli Beržera, što doprinosi uverljivosti neobičnog (majmunolikog?) ponašanja stanovnika Meseca. Danas bi za ove uloge, verovatno, bili angažovani kaskaderi.

Pozadinska scenografija je crtana na ravnoj podlozi. Primenjeno je više filmskih trikova, dupla ekspozicija, glumci koji se obraćaju sami sebi preko podeljenog ekrana, fejd-aut i fejd-in, itd.

Kao osnova scenarija poslužila su dela dva velikana SF literature, Vernov (Jules Verne) "Od Zemlje do Meseca" (From the Earth to the Moon, 1865), i Velsov (H. G. Wells) "Prvi čovek na Mesecu" (First Men in the Moon, 1901). Zahvaljujući ovome, film je čvrsto u SF žanru, a takođe, prva je ekranizacija SF književnosti.

Sadrži sve potrebne elemente, često prisutne i u današnjim filmovima: naučnika entuzijastu sa smelom idejom, njegove kolege spremne na avanturu, naprednu tehnologiju, futurističko putovanje na drugo nebesko telo, vanzemaljce, specijalne efekte, itd. Baš ovaj skup žanrovskih odrednica čini ga tako značajnim. Mnogo toga iz filma može se videti, naravno

tehnički neuporedivo bolje urađeno, u savremenim SF filmovima. Koliko smo samo puta gledali kosmički brod kako se prizemljuje (alunira) brišući sve pred sobom?

U sceni prvog susreta sa Selenitima, postupak glavnog lika neodoljivo me podseća na uvod Odiseje 2001., kada se naš majmunoliki predak sprema da prvi put upotrebi oružje protiv pripadnika suparničke grupe. Prvo se primakne, pa odskoči u nazad, da bi zatim naglo priskočio i napao. Melijes je upravo tako odigrao tu scenu.

Kadar sa kapsulom koja se zariva u oko Meseca postao je prepoznatljiv kao jedan od simbola cele kinematografije i SF žanra.

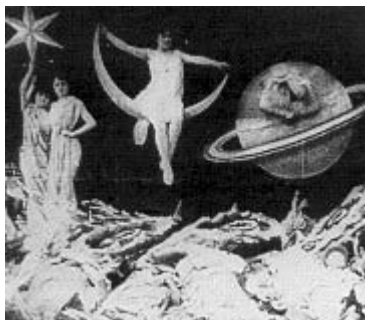
Mogu se primetiti i neke greške i nelogičnosti.

Pretpostavljam da su se svi artiljerci, dok su gledali film, slatko smejali ogromnom topu koji ispaljuje podjednako ogromno tane bez ikakvog trzanja.

Aluniranje se u jednoj sceni prikazuje kao zarivanje, a već u sledećoj vidimo kako kapsula uklizava na površinu. Na kraju filma se ista kapsula nađe na ivici Meseca.

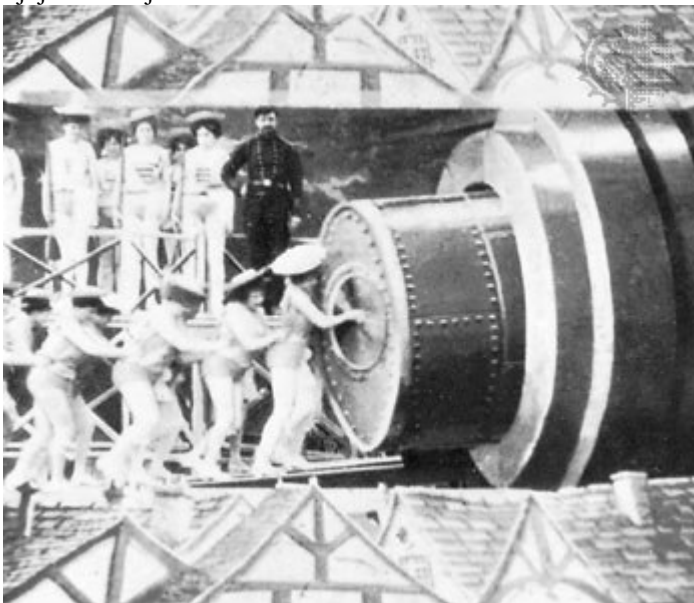
Sam povratak je krajnje naivno prikazan, kao da zakon gravitacije nije bio poznat već dva veka.

Filmu se zamera i što je sačinjen od scena koje nisu direktno povezane, što je ocenjeno kao slabo razumevanje tehnike filmske naracije. Pa ipak, scene su sasvim dobro uklopljene u jednu celinu.

Melijes filmom slavi tehnički napredak čovečanstva. Nema krupnih kadrova niti razrade likova, njihove lične drame...

U svom teatru je sigurno naučio šta privlači publiku i to je primenio i u ovom filmu. Mnoštvo efekata, akcije, avanture, zgodnih, za to vreme, oskudno odevenih lepotica (igračice Šatelje baleta), recept su koji i danas primenjuje industrija filma.

Razlika je u tome što je Melijes ovo prvi primenio i što je to bio čin kreativnosti, dok je danas sve pitanje samo tehnike.

Pa ipak, čini se da je cilj ovog filma, kao i današnjih holivudskih ispraznih tehno-hitova pre svega zabaviti publiku začuđujućim prizorima, a manje pričom.

Zbog prisustva tehike, koja ima značajnu ulogu u scenariju, ovaj film se smatra i prvim u podžanru stim-pank.

Ulaganje velike svote novca trebalo je da donese i veliku zaradu. Film je postao hit gde god je prikazivan, ali upravo zbog te popularnosti, postao je i

predmet krađe intelektualne svojine. Jedan od lopova bio je i Tomas Edison, čiji tehničari su potkupili operatera u Engleskoj i napravili kopiju, koju je zatim prikazivao u SAD i zaradio mnogo para na tome. Jedan drugi filmadžija, Zigmund Lubin (Siegmond Lubin), je čak preimenovao film u "Putovanje na Mars" (A Trip to Mars) i tako ga prikazivao po SAD (1914. je producirao drugi film 'A Trip to the Moon').

Melijes je, pod pritiskom velikih producenstskih kuća, bankrotirao 1913. a njegovu firmu je kupio francuski Pate (Pathé Frères). Posle toga se izdržavao prodajući igračke na stanici Monparnas i pao u zaborav.

Tokom prvog svetskog rata, francuska vojska je konfiskovala deo njegovih filmova i celuloidnu traku iskoristila kao sirovinu za svoje potrebe. Deo filmova je prodat i za reciklažu i proizvodnju nove filmske trake, tako da je veliki broj filmova nestao.

Ipak, kasnije, kada je filmska industrija već osvojila svet, Melijesu je odato zasluženo priznanje. Dobio je od Kinematografskog društva (Cinema Society) smeštaj, a Francuska ga je odlikovala Legijom časti.

Originalna crno-bela verzija je sačuvana bez završnih scena dočeka i dodeljivanja počasti putnicima na Mesec, po njihovom povratku u luku. Na sreću, 2002. je otkrivena celovita, rukom bojena verzija i posle restauriranja, prikazana 2003.

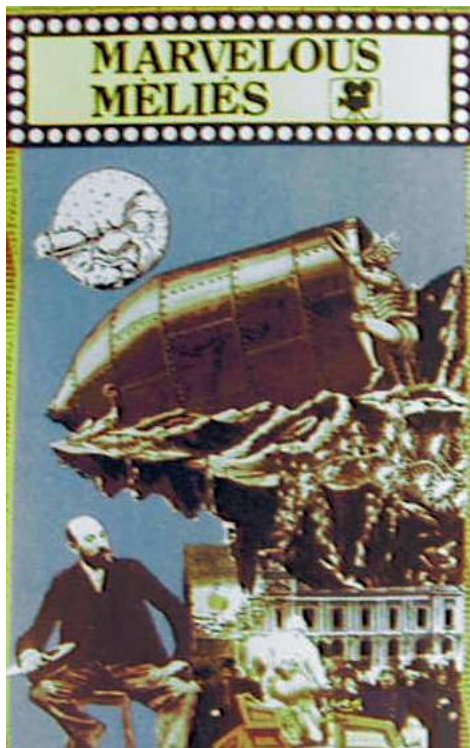
Crno-belu varijantu možete pogledati na gugl videu (oko 40Mb).

<http://video.google.com/videoplay?docid=-2872403246769762863&hl=en-CA>

I dok ponovo gledate ovaj film, pokušajte da u njegovim kadrovima prepoznate mnogobrojne scene iz svih, nama tako dragih, SF filmova i serija koje su snimljene tokom proteklih 100 godina...

Shvatićete koliko je čvrst temelj Melijes ostavio svojim naslednicima.

pripremio Dan555

Entoni Bak Rodžers (Anthony Buck Rogers)

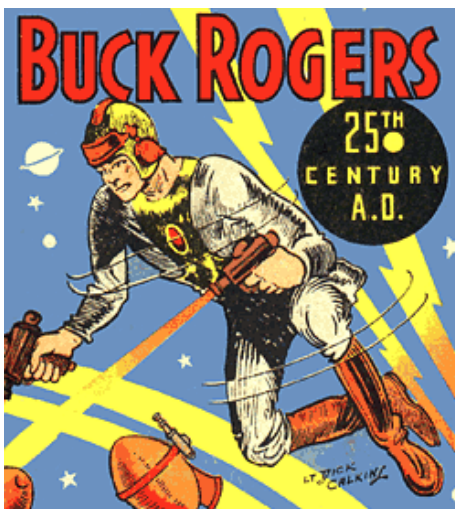
Lik za sve medije

U "ludim dvadesetim", koje su u SAD usledile po završetku Prvog svetskog rata, do tada najvećeg, sa tako mnogo stradanja da se mislilo da je poslednji, junaci nove, tehnološke ere su zamenili ratne heroje. Vesti dana u celom svetu sada su postali hrabri piloti, koji su pomerali rekorde u brzini i daljini preleta, vozači sportskih kola koji su postizali sve veće brzine...

Industrija je u svakodnevni život unosila nove aparate. Slušanje radio-programa postala je popularna zabava, a junaci radio-drama slavni. Bioskopski film i Holivud osvojili su svet. Televizija se "krčkala" u laboratorijama...

SF književnost, okrenuta upravo tehnološkim čudesima, u vidu palp magazina, već je postala široko rasprostranjena.

"Amazing Stories" u Avgustu 1928. objavljuje prvu priču Filipa Frensis Noulena (Philip Francis Nowlan) "Armageddon 2419 A.D." u kojoj se pojavljuje lik Entoni Rodžers (Anthony Rogers). Isti lik javlja se i u nastavku, "The Airlords of Han" objavljenom 1929.

Buck Rogers

Priča se dopala Džonu Flintu Dilu (John Flint Dille), predsedniku "National Newspaper Service syndicate"-a i ponudio je Noulenu da je pretvore u strip, što je ovaj prihvatio i pisao scenario sledećih 10 godina. Crtač koji je prvi dao lik novom junaku je Dik Kalkins (Richard Calkins).

Prva epizoda prvog SF stripa počela je 7.1.1929. kao dnevni strip "Bak Rodžers u XXV veku" (Buck Rogers in the 25th Century). Dil je predložio kraće ime 'Bak' po uzoru na junaka vestern filmova iz ranih 20-ih, "Buck Jones"-a.

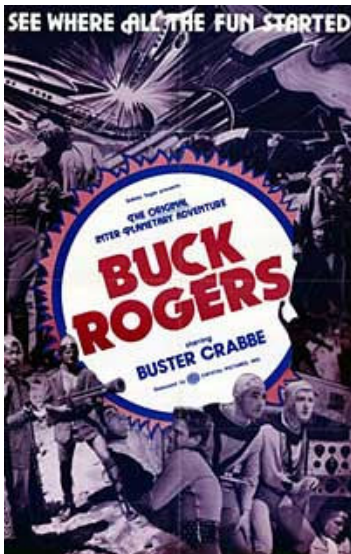
Strip je došao u pravo vreme i ostvario veliki uspeh. "Teren" su pripremili SF magazini i filmovi (već je bio snimljen i "Metropolis"). Ubrzo počinje da se objavljuje i nedeljna verzija. Ovo je neobično, jer praksa je bila da listovi objavljuju ili dnevno ili nedeljno isti strip a ne istovremeno obe verzije. Razlog je očito bio u ogromnoj popularnosti, koja je išla dotle da je jedna

robna kuća umesto Deda Mraza, stavila glumca u Bakovom kostimu, a termini iz stripa preselili su se u svakodnevni govor.

U vreme najveće slave, Bak je objavljivao u više od 400 listova na 18 jezika. 1932. pokrenuta je i prva SF radio-drama, sa Bakom kao glavnim likom, što ga je dodatno učvrstilo kao nacionalnog heroja. Njegov lik počeo se pojavljivati na igračkama, igrama, odeći, poslužavnicima, šoljama... 1939. snimljen je serijal od 12 filmova pod zajedničkim nazivom "Buck Rogers", što je bilo uobičajeno u to doba. Baka je glumio tada veoma popularni glumac akcionih filmova Baster Grejb (Buster Crabbe).

Strip

Bak Rodžers je demobilisani pilot Američke ratne avijacije, koji posle Prvog rata, radi na ispitivanju rudnika, gde pod uticajem neobičnog gasa, biva uspavan svih 500 godina. Strip počinje njegovim buđenjem u dalekoj budućnosti. Pronalazi ga Vilma Diring (Wilma Deering), koja ga, misleći da je kriminalac, pokušava da ubije. Bak, naravno, uspe da joj otme blaster i pridruži joj se u borbi protiv glavnog negativca. Glavne zloce su Mongoli, koji žele da vladaju svetom (rasizam?, ne baš redak u ondašnjim američkim stripovima, setite se da je i Ming iz Fleša takođe Azijac). Glavni protivnik je Ubica Kejn (Killer Kane) sa svojom lepom ljubavnicom Ardalom.

Bak ubrzo postaje kapetan Vojske Zemlje, tajni agent, oficir obaveštajne službe i vođa Rakentnih Rendžera i sledećih nekoliko godina bori se protiv Mongola sa svojom dragom Vilmom, a pomaže mu i doktor Hjuer (Dr. Huer). Kada je priča o Mongolima istrošena, nastupile su epizode sa napadom vanzemaljaca, putovanjem kroz Kosmos i drugim uobičajenim zapletima iz SF pulp magazina. Te priče su u novom mediju, stripu, delovale dovoljno sveže i zanimljivo da u kontinuitetu traju 38 godina, do 8.7.1967.

Noulen je umro 1940. a iste godine i crtač Kalkins odlazi na druge projekte.

Rad na Baku preuzeli su redom: Ras Kiton (Russell Keaton), Rik Jeger (Rick Yager), Marfi Anderson (Murphy Anderson) i Džin Taska (George

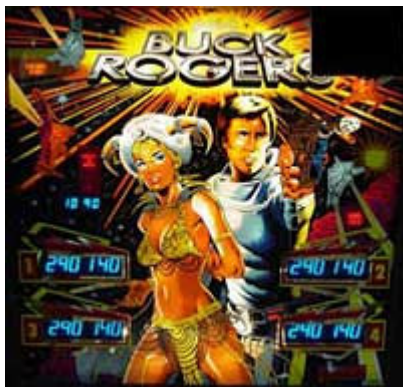
Tuska), a scenario su pisali i Džudit Meril (Judith Merrill) i Fric Lajber (Fritz Leiber).

Posle toliko godina, Bak je posustao i na kraju ugašen, ali ne i zaboravljen. Grej Morou (Gray Morrow) i Džim Lorens (Jim Lawrence) obnovili su ga septembra 1979. i objavljivali ga do 25.12.1983.

Drugi mediji

O Baku je, pored serijala iz 1939. snimljena i TV serija 1979-1981. (Buck Rogers in the 25th Century), kao i još neke serije i filmovi. Prvi je bio desetominutni film iz 1933-34. u kome se pojavio i Dil mlađi. 1936. je snimljen promotivni film za prikazivanje u robnim kućama kao reklama za proizvode sa Bakovim likom.

1950-51. emitovana je TV serija na ABC-u, epizode su trajale po

pola sata.

1979. snimljen je film a emitovana je i TV serija po njemu od 1979-1981. Radio drame su emitovane četiri puta nedeljno punih 15 godina, od 1932-1947.

Bak je zastupljen i u igricama. 1988. u "Buck Rogers XXVC". 1990. u video igri "Countdown to Doomsday" za "debeljka", IBM PC i Sega Mega Drav. 1995. u "role-playing game" "High-Adventure Cliffhangers". Kao i još nekim.

Između 1981-1983. napisani su nastavci Noulenovih knjiga:

Mordred by John Eric Holmes

Warrior's Blood by Richard S. McEnroe

Warrior's World by Richard S. McEnroe

Rogers' Rangers by John Silbersack

Strip je svoju popularnost pre svega stekao dobrim scenarijem i činjenicom da je prvi ponudio SF teme ljubiteljima devete umetnosti, a crtež je, uobičajeno za to doba, realističan.

Zanimljivo je da se istog dana po prvi put u stripu pojavio i Tarzan. Neki smatraju da njihovom pojavom počinje zlatno doba avanturističnog stripa. Po Bakovom uzoru sledili su i takođe veoma uspešni stripovi Brik Bradford i Fleš Gordon.

S obzirom na još uvek prisutnu popularnost, ne bi bilo iznenađenje da se Bak Rodžers opet probudi i pojavi u nekom vidu.

Zanimljivi linkovi:

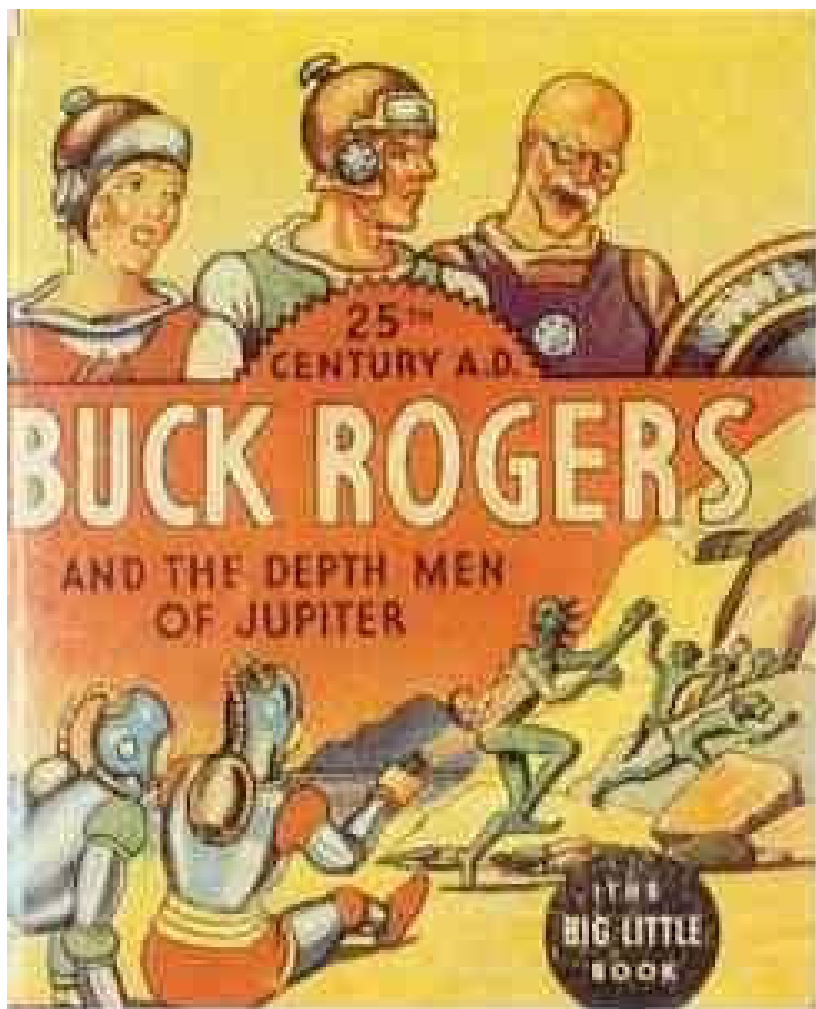
Vikica: http://en.wikipedia.org/wiki/Buck_Rogers

Spisak svih epizoda:

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Buck_Rogers_comic_strips

Snimci radio drama: <http://www.radiolovers.com/pages/buckrogers.htm>

Priredio Dan555

Predistorija SF književnosti

“Naučna fantastika bavi se nevjerovatnim mogućnostima, fantazija prihvatljivim nemogućnostima.”

Miriam Allen de Ford

Mnogi ljubitelji naučne fantastike početke SF književnosti postavljaju u vrijeme Velsa, znači na kraj devetnaestog stoljeća. Međutim, analizirajući teme i zamisli kojima se i danas bavi SF književnost, veliki broj naučno-fantastičnih elemenata možemo pronaći u mnogo, mnogo starijim djelima.

Naučna fantastika je ekstrapolacija naše stvarnosti. Ne zauzima mjesto u stvarnosti kakvu je mi poznajemo. Da bi se priča mogla nazvati naučno-fantastičnom moraju postojati neke smislene razlike između našeg svijeta i svijeta te priče. To ne znači da priča treba biti smještena na neku udaljenu planetu u dalekoj budućnosti iako je to jedna od najpopularnijih opcija. Razlika može biti i samo u nekom pronalasku.

Osnovne teme naučne fantastike uključuju budućnost, bližu ili dalju, posebno buduća društva, bolja ili gora od našeg; putovanja kroz prostor ili vrijeme; život na drugim planetama; krize izazvane tehnologijom, vanzemaljskim živim bićima ili okruženjem; stvaranje i uništavanje svjetova.

Danas je među poznavacima široko prihvaćena sledeća podjela:

Predistorija: obuhvata sva književna djela napisana od nastanka književnosti do prodora naučnih metoda koje je razvio Francis Bacon (1561-1626).

Pionirsko doba: (1814-1890) Romantička djela Shelley, Hawthorne i Poe

Doba Velsa i Barouza: (1890-1930) dominiraju naučne romanse H.G.Wells-a i neobični radovi Edgar Rice Burroughs-a

Rano moderno doba: (1930-1938) dominacija Hugo Gernsback-a i prvih pulp magazina

Zlatno doba: (1938-1946) obilježio je izdavač John W. Campbell i pisci koje je on podržavao

Poratno razdoblje: (1946-1965) SF djela pisana u sjenci hladnog rata i trke u nuklearnom naoružavanju

Savremena era: (1965. i dalje) Naučna fantastika svemirskog doba

Ključni događaj, koji postavlja gornju granicu predistorije SF književnosti, predstavlja objavljivanje romana „Frankenštajn: ili, moderni Prometej” (Frankenstein: or, The Modern Prometheus) (1818) engleske književnice Mary Wollstonecraft Shelley, obilježavajući Meri Šeli kao „majku naučne fantastike”. Protagonist ovog romana je naučnik (scientist – iako će se sam ovaj izraz pojaviti tek 1834) koji se bavi galvanskim strujama i vivisekcijom – dvije veoma napredne tehnologije s početka devetnaestog vijeka. Sam roman predstavlja briljantan pristup obradi naučnih tema u književnosti. Po prvi put se pojavljuje i jedna tema tako mnogo eksploatisana u savremenoj književnosti – kada se hodi neispitanim područjima, nešto uvijek može poći po zlu.

Mary Wollstonecraft Shelley (30. avgust 1797.- 1. februar 1851) engleska književnica kasno romantičkog stila. 1816. udala se za pjesnika Percy Bysshe Shelley. Tokom te godine proveli su mnogo vremena u razgovorima s Lordom Bajronom i njegovim ljekarom Viljemom Polidorijem.

Dogovorili su se da svako napiše po jednu priču o duhovima. Bajron je počeo a Dr. Polidori je završio roman „Vampir” (1819) a Meri je napisala roman „Frankenštajn”.

Šelijeva je napisala još jedan proto-SF roman, „Poslednji čovjek” (The Last Man) (1826). Radnja ovog romana odvija se krajem 21.-vog stoljeća kada amerikanci okupiraju Evropu.

Postavili smo krajnju tačku predistorije SF-a. Prije nego što krenemo na put kroz vrijeme i potražimo početke, moram dati još jednu napomenu. Gornja podjela može se primijeniti na književnost zapadne civilizacije i književnosti koje su pod njenim uticajem. Veoma izolovane književnosti zemalja dalekog istoka imale su svoj razvojni put, često bitno drugačiji od puta zapadne civilizacije. A sada krenimo ...

Mitovi i legende

Mnogo prije pojave pisane riječi, stari narodi su s koljena na koljeno u usmenom obliku prenosili brojne mitove i legende. Mnoge od ovih starih priča kasnije su zapisane i sačuvane ali ih je vjerovatno još mnogo više zauvijek zaboravljeno. Ključna mjesta u sačuvanim mitovima i legendama su priče o herojskim poduhvatima, fantastičnim putovanjima u nepoznate zemlje, borbama s natprirodnim neprijateljima i drugom; ogromnom

mnoštvu stvari koje tadašnji čovjek fizički nije mogao ostvariti niti umom razumjeti.

Niz legendi o sumerskom heroju-kralju Gilgamešu, objedinjen u „Ep o Gilgamešu” predstavlja najstariji poznati literarni rad. Porijeklo vodi iz starog Vavilona, 2700. do 2500. godine pne. Postoje (barem djelimično) dvije verzije ovog epa: sumerska na osam pločica iz perioda 2150. do 2000. godina pne (od kojih su sačuvane samo četiri) i akadijska, niz od dvanaest glinenih pločica iz perioda 1300. do 1000. godina pne. Sačuvane su sve pločice akadijske verzije (neke su, istina, djelimično oštećene) pa se ova verzija danas smatra standardnom. Svaka pločica donosi po jednu priču o Gilgamešu i te priče samo su labavo povezane.

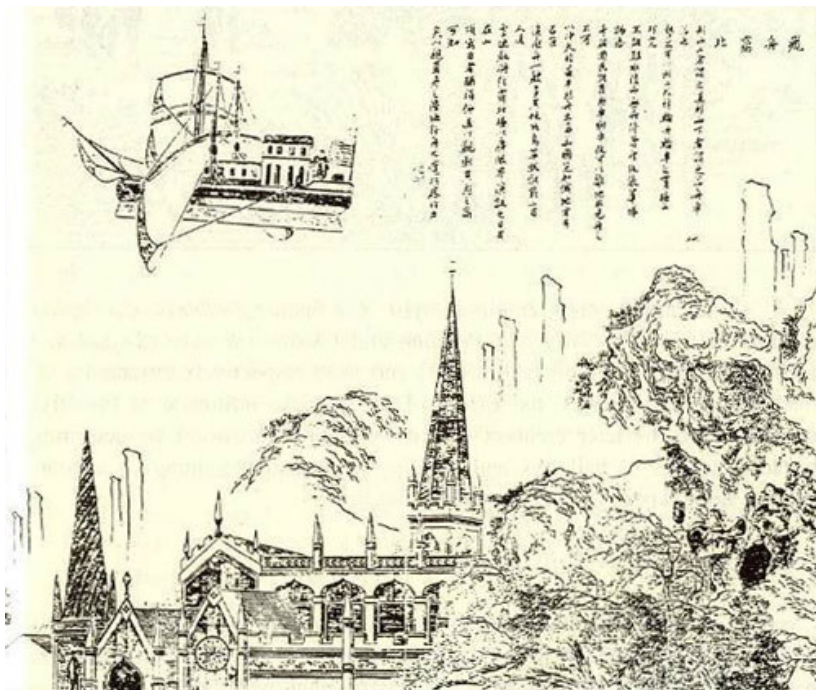

Zašto sam ovaj ep uvrstio ovdje? Zbog priče s dvanaeste pločice akadijske verzije, u kojoj Gilgameš šalje svog prijatelja Enkida na put u podzemni svijet, da mu odatle donese izgublenu igračku. Zaboravivši sve savjete koje je dobio od Gilgameša, Enkid sve radi pogrešno i ostaje zarobljen u podzemnom svijetu. Gilgameš uspijeva od bogova izmoliti da mu vrate prijatelja. Na ostatku pločice Enkid opisuje Gilgamešu svoje putovanje.

„Ep o Gilgamešu” predstavlja prvo djelo u kome se pojavljuje pojam *besmrtnosti*.

Kina

Zemlja koja ima preko pet hiljada godina pisane istorije, koja godine računa drugačije od ostatka svijeta (sada je 4704. kineska godina), zemlja u kojoj živi četvrtina svjetskog stanovništva. Ovdje biste očekivali na hiljade zapisanih mitova i legendi ali to, nažalost, nije tako. Relativno komplikovano pismo i strogo feudalno uređenje u kome je 99,99% stanovništva bilo veoma siromašno i praktično bez ikakvih prava, ograničavalo je pismenost samo na carevo okruženje i sveštenstvo. A oni se nisu bavili zapisivanjem narodnih kazivanja. Zbog toga je samo mali broj tog kulturnog blaga zapisan, i to uglavnom u dvadesetom stoljeću. Iako se za sve te priče zna da potiču iz davnina, uglavnom je nemoguće iole preciznije datirati njihov nastanak.

Kineska mitologija uglavnom u centar zbivanja stavlja zmajeve i druge neobične životinje, ili stare careve i mandarine. Ovdje ću ukratko navesti nekoliko primjera mitova s SF&F motivima:

„Putovanje na zapad” (zapisao Wu Cheng), izmišljeno putovanje misionara Xuanzanga u Indiju, gdje hodočasnici susreću raznovrsna čudovišta, duhove, demone. Prvi put zapisana za vrijeme Ming dinastije, 1590.–te godine.

Ovdje moram ubaciti napomenu da kineska religiozna mitologija ne koristi pojmove ekvivalentne onome što mi nazivamo „pakao” ili „raj”. Njihove dominantne religije ne poznaju zagrobni život, nagradu i kaznu. Ne poznaju ni besmrtnog Boga, koji sjedi i čeka duše mrtvih da im sudi. Njihovi bogovi rađaju se kao ljudi i umiru kao ljudi. Čak je i tvorac svijeta i svega ostalog, Pangu, razdvojio jin i jang i od jina načinio zemlju a od janga nebo, a onda je od samog sebe načinio sve ostalo (od svog tijela planine, od očiju sunce i mjesec, od krvi rijeke itd, itd) i tako prestao da postoji. Za sve ovo nije mu trebalo 6 dana nego 11000 godina.

Legenda o zemlji Yaochi, mjestu gdje žive besmrtni.

Legendu o zemlji Fusang. Putopisna priča o putovanju budističkog misionara u zemlju udaljenu 20.000 li-a istočno od Kine, gdje sreće društvo potpuno drugačije od kineskog. Nedoumicu među istraživačima stvara kineska mjera li. U vrijeme na koje se odnosi ova priča, doba dinastije Han, jedan li je bio dug 435 metara što zemlju Fusang smješta na obale Amerike. Međutim, pošto je priča zapisana mnogo kasnije, u doba dinastije Wei, moguće je da je zapisivač preračunao udaljenost prema tadašnjem poimanju mjere li, koja je iznosila oko 77 metara, što cijelu priču smješta na obale Japana. Da li su kinezi bili u Americi hiljadu godina prije Kolumba?

Priča o drvenom konju, kroz klasičnu ljubavnu priču u maniru legendi, donosi i prikaz neobičnih mehaničkih sprava koje plivaju ili lete. Evo jednog inserta:

Kovač donese kralju ogromnu željeznu ribu.

„Šta je to?” upita kralj.

Kovač mu odgovori, “Ova moja željezna riba može plivati po morima natovarena sa sto hiljada zrna riže.”

Ove riječi izazvaše kod kralja navalu smijeha. „Ovaj momak će, čini mi se, izgubiti,” reče sam sebi. „Teško željezo će sigurno potonuti kada ga stavimo u vodu. Kako bi moglo ploviti? Ali svejedno, stavićemo sto hiljada zrna riže tu stvar i vidjeti šta će se desiti.”

I bi tako. Napuniše ribu i spustiše je u vodu. Potpuno neočekivano, ona krenu kroz vodu velikom brzinom bez ikakvog traga nezgrapnosti. To je izazvalo pravo zaprepaštenje među posmatračima. Kralj je bio zadivljen i obeća kovaču da će ga primiti u svoju službu. Kasnije ga je stvarno postavio za upravnika jedne od svojih provincija.

Stolar je došao s drvenim konjem. Kada ga je pokazao, kraljevo lice se izduži.

„To je obična dječija igračka. Kako je možeš porediti s željeznom ribom?”

„Oh, ovo je mnogo bolje od željezne ribe,” reče stolar. „Na njemu je dvadeset šest polugica. Kada povučem prvu, drveni konj će uzletjeti na nebo, kada povučem drugu on će ubrzati. Ako povučem svih 26 letjeće mnogo brže od bilo koje ptice i povesti vas na put oko svijeta.”

Veliki broj kineskih mitova možete naći na ovom mjestu (na engleskom) http://www.cdott.org/history/chinese_myths.htm

Jedan od važnih elemenata **indijske** mitologije je leteća mašina **vimana**. Pominje se u većini indijskih mitov, od Vedasa (2500. g. pne) pa do nama mnogo poznatijih Ramajane i Mahabharate. Opisuje se kao leteća kola koja mogu letjeti i daleko od zemlje a, u nekim tekstovima, i ispod vode. Vuku ih konji, volovi, ili imaju jedan ili više „motora” – pogonskih uređaja.

Ramajana, u oko 24.000 stihova, opisuje putovanja kralja Rame. Ep je nastao oko 500. g pne. Pogledajmo jedno od njegovih prevoznih sredstava:

„Leteću kočiju koja liči na sunce dao je mom bratu moćni Ravana (desetoruki kralj lanka koji je živio mnogo hiljada godina ranije); ova vazдушna i izvrsna kola idu gdje god poželiš...ta kola nalik su jasnom oblaku na nebu... i kralj (Rama) ih je dobio, i ta izvrsna kola se, pod njegovom komandom, uspinju visoko u nebo”

Ovo vozilo ima i jednu posebnu osobinu: Bez obzira koliko u njemu bilo putnika, uvijek ima jedno slobodno mjesto.

Mahabharata (velika priča o Bharata dinastiji), ep od 74.000 stihova nastao je oko 320. g pne ali je kasnije proširivan i dopunjavan do ukupno oko 90.000 stihova. Donosi prikaz cijelog niza čudnovatih oružja kakve su, recimo, zapaljive rakete ili Dart, okrugli reflektor koji, kad se uključi, proizvodi svjetlosni bljesak koji momentalno „pojede” cilj svojom snagom (je li ovo dezintegrator?). Heroj Krišna, o toku jedne borbe kaže: „Brzo sam izbacio jednu strijelu, koja je ubijala ispuštajući strašan zvuk.” Ali, sve su to obične dječije igračke prema:

„Gurka je, leteći na svojoj okretnoj i snažnoj vimani, bacio na tri grada Vrišija jedan projektil napunjen svom silom univerzuma. Užareni stub dima i vatre, sjajan kao deset hiljada sunaca, raširio sa na sve strane. Bilo je to nepoznato oružje, čelični grom, ogromni vijesnik smrti, koji je u pepeo pretvorio kompletnu rasu Vrišni i Andhakas.”

Postoji još opisa djelovanja ovog oružja. Oni koji nisu odmah spaljeni brzo su se razboljevali, opadala im je kosa i nokti, ispadali zubi. Sva hrana ubrzo je postajala „otrovna”. Vojnici su, da bi umanjili djelovanje oružja, prali jedni druge snažnim mlazevima. Jesu li to kraljevi iz dinastije Bharata vodili nuklearni rat?

Priče o fantastičnim oružjima veoma su česte u indijskim epovima. U jednomse, čak, opisuje bitka vimana na Mjesecu.

Pogledajmo još jedan citat, iz Sumarangana Sutradhara:

„Tijelo vimane mora se sagraditi da bude snažno i otporno, kao velika leteća ptica od lakog materijala. Unutra se mora staviti motor od žive s grijačima od željeza u unutrašnjosti. Pomoću latentne snageskrivene u živi, čovjek koji sjedi u vimani može prevaliti velike udaljenosti preko neba. Vimana može ići vertikalno, uspinjati se i silaziti, ili ići naprijed ili nazad. Pomoću mašina čovjek može letjeti kroz vazduh i spuštati se na zemlju.”

Stara mesopotamija donosi neke mnogo nedvosmislenije opise:

„Ogromna je čast upravljati letećim mašinama. Poznavanje letenja je jedno od najstarijih nasljeđa. Poklon od „onih što su došli odozgo”. Dobili smo to od njih radi spasavanja mnogih života.”

U starom Chaldean-skome radu (Vavilon, 6. st. prije Hrista) Sifrala, postoji preko stotinu stranica tehničkih detalja o gradnji leteće mašine. Pominju se i takve stvari kao što su grafitne šipke, bakarne zavojnice, kristalni indikatori, vibrirajuće sfere...

Zainteresovanim veoma preporučujem posjetu ovom linku:

<http://www.jmooneyham.com/technologies-prehistoric-airships.html>

Finski ep Kalavala takođe je veoma kasno zapisan. U njemu se na nekoliko mjesta opisuju stvari kao što su mehanički ljudi, fantastična oružja ili nepoznate čudne zemlje.

Grčka mitologija pominje Talosa, bronzani autamat koji je bog Zeus poklonio Evropi.

I pored najbolje volje i želje autora, u ovom prikazu nisu uključeni mitovi stanovnika Sjeverne i Južne Amerike. Iako lično znam da postoji veliki broj mitova u kojima sigurno postoji i dosta stvari zanimljivih za ovu temu, ništa od toga nisam uspio pronaći. Ustvari, uvjeren sam da je samo veoma mali dio tih priča zapisan a još znatno manji preveden na engleski.

扶桑

Priča o Fusangu stara kineska legenda

Zapisao Liang Shu, na osnovu pripovijedanja budističkog misionara Hei Shin-a (sedmo stoljeće prije Hrista)

Fusang se nalazi 20.000 li-a istočno od zemlje Velikog Hana, istočno od Kine. U toj zemlji nalaze se ogromne plantaže fusanškog voća (pretpostavlja se da se misli na dudove, pa ću u ostatku teksta koristiti tu riječ, prim.MY) koje je zaobljeno i izduženo, purpurno-crveno i veoma ukusno. Mjesto je bogato bakrom i tragovima zlata i srebra ali nema željeza. Plemena Fusanga su civilizovana i žive u dobro organizovanim zajednicama. Izrađuju papir od dudove kore, koji koriste za pisanje, platno od vlakana iz te iste kore koje koriste za izradu odjeće.

Kuće su im načinjene od crvenog dudovog drveta. Voće i mladice iz dudovih voćnjaka jedan su od izvora njihove hrane. Gaje jelene zbog mesa i mlijeka, baš kao što kinezi gaje stoku, i proizvode sir od srnećeg mlijeka. Putuju jašući na konjima a teret prevoze kolima ili saonicama koje vuku konji, bizoni ili jeleni.

Car, ili gospodar, uz pomoć nekoliko službenika, upravlja zemljom. Većina stanovništva su građani koji se pokoravaju zakonu. Ne postoji vojska niti policija; samo dva zatvora – jedan na sjeveru a drugi na jugu zemlje. Onaj ko poćini ozbiljan zloćin biva poslat na sjever i ostaje tamo do smrti. Zatvorenik se moće i oćeniti. Ako se oćeni i dobije djeću, sinovi mu ostaju sluće a kćerke slućkinje.

Stupanje u brak je relativno jednostavno. Ako neki mladić poćeli oćeniti djevojku, gradi sebi kućicu u blizini njene kuće i ostaje tu cijelu godinu. Ako djevojka preće njemu, oni su vjenćani, u suprotnom on biva zamoljen da ode.

Kada neko u zajednici umre, njegovo tijelo biva kremirano. Źalost traje sedam dana ako je to bio roditelj, ćetiri dana ako je djed/baba a tri dana brat/sestra. Tokom Źalosti ukućani ne jedu ništa, samo piju vodu.

Religija ne postoji. Stanovnici Fusanga nisu ništa znali o Budizmu dok petorica kaludera, druge godine Da Ming iz Song dinastije nisu otputovali brodom do te zemlje. Oni su propovijedali Budističke doktrine, učili pisanju i crtanju i približili narod religijskim shvatanjima. Kao rezultat, stanovništvo Fusanga se promijenilo.

Istina, mit, ili...

Nekada nije moguće dokučiti da li je nešto objektivan prikaz stvarnog događaja, zapis nekog mita ili nešto treće. Teško je pronaći objektivne dokaze za događaje iz kojih je ostao samo kratki zapis, bez ikakvih detalja. Ovakvi zapisi neiscrpan su materijal za dobre SF autore.

1000. PNE, kineski mehaničar Yan Shi pravi „živu“ statu kralja Mu of Zhoe u prirodnoj veličini. Kopija je bila toliko savršena da je kralj dao pogubiti izumitelja i rastaviti statu da bi vidio od čega se sastoji i kako radi.

450. PNE, grčki matematičar Archytus of Tarentum zamislio je mehaničku pticu koju bi pogonila para.

1206. arapski izumitelj Al-Jazari prvi programibilni robot, muzički automat sa četiri svirača, kome su se kompozicije mogle mijenjati.

Biblija

Biblija donosi mnogo neobičnih priča. Ovdje ću dati samo nekoliko primjera.

Oko 1250. PNE Prva knjiga Mojsijeva, Knjiga postanja, donosi priču o fantastičnom gradu Vavilonu i još fantastičnijoj vavilonskoj kuli.

900. PNE Druga knjiga kraljeva: „Posmatram, pojavljuje se vatrena kočija s vatrenim konjima, i uspinje se u nebo.” Neki izučavaoci smatraju ovo prvom zabilježenom pojavom UFO tehnologije.

600. PNE Ezekiel: Vatra koja je sjajnija od bilo koje vatre i „točkovi unutar točkova” s mnogim prozorima (očima) uokolo, u kojima lete krilata strana

stvorenja, i koji se spušta na zemlju uz strašnu grmljavinu i jarka raznobojna svjetla. Koristi nešto slično vučnim zrakama da podiže predmete sa zemlje. Kada biste ovaj opis pročitali u nekom savremenom romanu, šta biste pomislili?

Antička Grčka

800. PNE Homer, u „Ilijadi”, Dedal pravi bronzanog mehaničkog slugu – nešto slično robotu. Pravi i vještačka krila za sebe i svog sina, dajući opis jedne zamišljene konstrukcije na osnovu tada postojećih tehnologija. Homerova “Odiseja” bavi se zamišljenim desetogodišnjim putovanjem heroja trojanskog rata, Odiseja, koje ga preko nepoznatih mora i neotkrivenih zemalja vodi iz jedne u drugu avanturu.

415. PNE U Aristofanovoj komediji „Ptice”, ljudi iscrpljeni ratom udružuju se s pticama i grade „zemlju u oblacima”, između zemlje i neba.

400. PNE Platonova “Republika” prvi je rad na temu društava sa „idealnim” uređenjem, utopijskih društava, što je česta tema kasnijih SF radova. Sam pojam utopijska daće 2000 godina kasnije Tomas Mor.

Platonova priča o Atlantidi, mitskom ostrvu sa superrazvijenom civilizacijom, koje je, navodno, potpuno uništeno 9000. godina PNE svima je poznata.

Mnoga velika i izvanredna djela zabilježena su u našoj istoriji. Ali, jedno od njih nadilazi sva ostala po veličanstvenosti i odvažnosti. Istorijska priča o moći i snazi većoj od svih u Evropi i Aziji. Ta snaga došla je iz Atlantskog okeana, iz vremena kada se

Atlantikom moglo ploviti, i kada je postojalo veliko ostrvo iza mjesta koje nazivamo Herkulovi stubovi; ostrvo veće od Libije i Azije zajedno, i bilo je povezano s drugim ostrvima, i preko koga ste mogli doći do drugog kontinenta koji okružuje okean... Na tom ostrvu, Atlantidi, postojala je velika i moćna imperija...

Lucijan iz Samosate (Lucian of Samosata) oko 150-te godine napisao je

“Icaromenippus” i “Istinitu priču”, najranije knjige koje opisuju putovanje na druge svjetove. U prvoj knjizi Menipus pomoću orlovih krila i još jedne ptice leti s planine Olimp pravo na Mjesec koji su naseljavali duhovi. Pošto je utvrdio da je Zemlja okrugla, (1450 godina kasnije, inkvizicija je zbog takve tvrdnje spalila Đordana Bruna), odatle se uputio na Sunce. Ali, to je naljutilo bogove i oni mu oduzimaju krila i vraćaju ga kući. U „Istinitoj priči”, brod koji je istraživao Atlantik biva snažnim ciklonom podignut u vazduh i plovi do Mjeseca. Posada upoznaje mjesečevog kralja, koji je u ratu s kraljem Sunca. Nakon brojnih avantura zemljani sretno plove kući. Prvi je autor koji opisuje vještačke udove i druge vještačke dodatke kao i kiborge.

Grčki Lucianos, latinski Lucianus, ili Lucinus, starogrčki govornik, pisac i satiričar, autor “Razgovora o Bogu” i “Razgovora o smrti”. Rođen 120. u Samosati, Sirija (danas Samsat u Turskoj), umro iza 180. u Atini, Grčka. O sebi nije ostavio mnogo podataka, a i ono što jeste ne može se uvijek uzimati za pouzdano.

Srednjevjekovna Evropa i definisanje žanra

Temu zamišljenih putovanja nalazimo u romanu “Putovanja Ser Džona Mandevila” (Travels of Sir John Mandeville) između 1357. i 1371.

Generičko ime za društvena uređenja bolja od savremenih, utopistička društva, nastalo je po romanu „Utopija” Sir Tomasa Mora (1516).

Sir Thomas More (1478-1535) engleski advokat, književnik i državnik. Vršio je cijeli niz državičkih dužnosti ali je najpoznatiji kao tvorac pojma “utopija”, ime koje je dao idealnom, zamišljenom ostrvskom društvu. Pogubljen kao izdajnik pošto se protivio tome da kralj Henri VIII postane vrhovni poglavar engleske crkve.

Godine 1532. italijanski pisac Ludovico Ariosto u poemi „Orlando Furioso”, u potrazi za Orlandovom izgubljenom zagonetkom, šalje svog junaka Astolpha na Mjesec, jer tamo odlazi sve što se izgubi. On tamo putuje u vatrenoj kočiji svetog Ilije. Na Mjesecu nalazi bogata polja, gradove, jezera, rijeke; i ono po šta je došao.

U svojoj knjizi „Nova Atlantida” (The New Atlantis)(1627) Francis Bacon opisuje jedno bolje društveno uređenje, smještajući ga na izmišljeno ostrvo Bensalem. U tom romanu, u Solomonovoj kući, koja je neka vrsta istraživačkog instituta, ljudi se bave stvarima kao što su frižideri, rezervoari

kisika, vivisekcija, ukrštanje bilja, telefoni, avioni, podmornice, vještačko cvijeće...

Kao protivteža, pojavio se i pojam dystopia (antiutopija) za društva s uređenjima gorim od poznatih.

Francis Bacon, Prvi vikont od St Albana (1561-1626) engleski filozof, državnik i eseista, poznat po popularizaciji induktivne metode naučnog istraživanja, ponekad nazivane i bekonova metoda. Književna djela koja se pridržavaju ovih metoda smatraju se „pravom” naučnom fantastikom.

Astronom Johan Kepler (Johannes Kepler), na osnovu podataka prikupljenih pomoću nedavno izmišljenog teleskopa, 1634. godine opisuje prvo svemirsko putovanje zasnovano na naučnim saznanjima. Njegov Mjesec ima dvije nedelje dan a dvije noć, posjeduje vodu i vazduh; naseljen je čudovištima koja izlaze iz kratera. Vegetacija ima dvonedeljni životni ciklus. Netačno, naravno, ali ne i nelogično, u svjetlu tadašnjih naučnih saznanja. Pošto Kepler nije mogao zamisliti naučni metod putovanja do Mjeseca, njegov junak to ustvari sanja: Naziv knjige i jeste “Somnium”, latinski naziv za san.

Tomasso Campanella, „The City of the Sun“ (1637)

Engleski biskup Francis Godwin 1638. objavljuje “Čovjek na mjesecu” (The Man in the Moone, ili, A Discourse of a Voyage Thither by Domingo Gonsales). Gonzales leti do Mjeseca uz pomoć mnogo dresiranih ptica nalik labudovima. Nalazi Mjesec nastanjen prostim ljudima koji sve svoje kriminalce deportuju na Zemlju, uglavnom u Sjevernu ameriku! Godwin je veoma dobro opisao zakon gravitacije, koji Njutn treba tek da otkrije.

Thomas Hobbes, „Leviathan“ (1651)

James Harrington, „The Common-Welth of Oceana“ (1656)

Poznati nosionja Sirano de Beržerak (Cyrano de Bergerac) 1657. piše “Put na Mjesec” (A Voyage to the Moon) i prvi koristi rakete kao pogon. Stanovnici Mjeseca su goli, imaju četiri noge, muzikalan glas i vatreno oružje koje ne ispaljuje projektele nego spaljuje metu. Za osvjetljenje koriste svitce. Posjeduju, takođe, i knjige koje govore.

Druga Siranova priča „Put na Sunce” (Voyage to the Sun) objavljena 1659. bavi se putovanjem na Sunce u velikoj, svijetloj kutiji pogonjenoj svetim

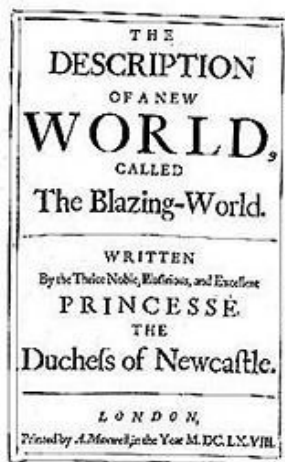
kristalom. Nakon putovanja od 22 mjeseca on sreće inteligentne ptice-ljudoždere i priča se, avaj, završava.

Savinien Cyrano de Bergerac (1619-1655), francuski satiričar i dramaturg čiji radovi kombinuju političku satiru i naučnu fantastiku. Uz njegov lik vezane su mnoge romantične (ali istorijski nepotvrđene) legende o briljantnom ali ružnom nosatom ljubavniku (kakvim ga prikazuje Edmond Rostand).

„Uzbudljivi svijet” (The Blazing World)(1666) Margaret Kavendiš donosi priču o utopijskom kraljevstvu kome se može pristupiti preko sjevernog pola.

Margaret Cavendish, vojvotkinja od Njukastla (1623-1673) pratilja kraljice Henrijete Marije, koju je pratila i u progonstvu u Francusku gdje su boravile na dvoru kralja Luja XIV. Kao druga žena vojvode (tada markiza) od Njukastla 1645. vratila se u Englesku. Pjesnikinja, filozof i romanopisac, objavljivala je pod svojim imenom u vrijeme kad su žene uglavnom objavljivale anonimno.

Francuz Gabriel Daniel u romanu “Putovanje na svijet Cartesius” (A Voyage to the World of Cartesius) iz 1694, na zaustavlja se na Mjesecu nego produžava dalje, u beskonačni svemir, svemir iza univerzuma. Ovo je prva upotreba pojma svemir u savremenom značenju, vanjski svemir.

1705. Daniel Foe, "Memoirs of Sundry Translations from the World of the Moon Translated from the Lunar languages by the Author of the True-Born English Man." Satira o engleskoj kulturi i politici. Pominje se svemirski brod “pogonjen okružujućom vatrom i napajan nekim dušama. Promijenivši prezime u Defoeo doživljava veliki uspjeh svojim „Avanturama Robinzona Kruzoa”.

1706. Tom d'Urfey "Wonders in the Sun or the Kingdom of the Birds."

1707. Alain Rene Le Sage "Asmodeus" Da li je hemija đavolska nauka?

1714. Thomas Parnell "A Night Piece on Death." Ovo djelo izvršilo je snažan uticaj na kasnije radove u žanru horora.

1720. Daniel Defoe "Life and Adventures of Mr. Duncan Campbell":

1726. Džonatan Svift (Jonathan Swift) u svojim "Guliverovim putovanjima" (Gulliver's Travels) (originalno nazvan: Travels into Several Remote Nations of the World) opisuje putovanja svog junaka Lemuel Gullivera u više čudnih zemalja:

- Lilliput, čiji su stanovnici visoki samo petnaestak centimetara
- Brobdingnag, zemlja džinova
- Let iznad ostrva Laputa
- Zemlja Houyhnhnmsa, inteligentnih konja kojima su ljudi samo sluge

Jonathan Swift (1667-1745) je pseudonim englesko-irskog pisca čije je pravo ime Isaac Bickerstaff. Osim slavni "Guliverovih putovanja" napisao je i "Priču o kupanju" (1704) i „Skromna ponuda" (1729).

1731. Počinje izlaziti "Gentleman's Magazine", vjerovatno prvi svjetski magazin. Tokom 200 godina izlaženja objavio je veliki broj SF priča i dao je snažan doprinos popularizaciji naučne fantastike (čisto da napomenem, i vesterna - takođe).

1731. Baron Ludvig Holberg "Erasmus Montanus", opisuje sukob između "savremene" tehnologije i nauke s jedne, i ljudi koji je ignorišu s druge strane.

1731. Nakon masovne histerije u selu Medvegia, posebna komisija vlade Australije pravi studiju o narodnim mitovima i legendama. Johaness Fluckinger piše opširan rad o legendama o vampirima. Ovaj rad i danas snažno utiče na svu horor literaturu.

1741. Ludvig Holberg objavljuje na njemačkom "Nicolai Klimii Iter Subterreanaeum", o posjeti nepoznatom narodu u središtu Zemlje.

1744. Njemački astronom Eberhard Christian Kindermann piše prvi značajan roman o svemirskim putovanjima, "Die geschwinde Reise auf dem Luft-schiff nach der obern Welt, welche jungsthin funf Personen angestellet." Oni putuju na Mars.

1751: Ralph Morris, dizajner i izumitelj, objavljuje "The Life and Astonishing Transactions of John Daniel" u kojoj John Daniel izmišlja leteću mašinu.

Koincidencijom, iste godine Robert Paltrock objavljuje roman "Peter Wilkins" u kojoj junak, nakon brodoloma, dopijeva u zemlju krilatih ljudi.

1752. konačno smo dočekali i to: posjetu vanzemaljaca. Francuski političar, naučnik, satiričar i romanopisac Francois Marie Arouet, poznatiji kao Volter (Voltaire) u svom djelu Micromegas opisuje posjetu vanzemaljaca Zemlji. Oni, putujući na kometama ili svjetlosnim talasima, dolaze sa Saturna i s neke planete u okolini Siriusa. Za razliku od nas koji imamo 5 do 6 čula, stanovnici Siriusa imaju hiljadu, a siroti Saturnijanci samo 72.

1759. Voltaire objavljuje "Candide". Ovo je početak podžanra alternativne istorije.

Luj Sebastijan Mersije (Louis-Sébastien Mercier) u romanu "Sjećanja na 2440. godinu" (L'An deux mille quatre cent quarante) (1771) bavi se spekulacijama o francuskim političarima. Priča je smještena u utopijsko društvo 25.tog stoljeća, društvo koje obožava nauku. Bila je to prva knjiga koja radnju smješta u budućnost i bila je zabranjena od tadašnjeg režima.

Louis-Sébastien Mercier (1740-1814) francuski dramski pisac. Pisao je drame namijenjene srednjoj staleži i bio veliki kritičar tradicionalne francuske tragedije koju je smatrao izvještačenom i sterilnom.

1776. Američka "Deklaracija o nezavisnosti" (Declaration of Independence), utopijski tekst o društvu kakvo nigdje ne postoji.

Nicolas-Edme Retif de la Bretonne (1781)

W. Hodgson, „The Commonwealth of Reason“ (1795)

Thomas Spence, „Description of Spensonia“ (1795)

1798. Thomas Robert Malthus, "The Essay on the Principle of Population" je rana studija o Distopiji (Dystopia), suprotnosti Utopiji.

Apokalipsa, kao podžanr SF-a, prikazana je u romanu "Poslednji čovjek" (The Last Man) Cousin de Grainville-a iz 1805. Temu je samo par godina kasnije obradila i Meri Šeli (pod istim naslovom).

1811. James Lawrence, „The Empire of Naers”

Još jedna klasična SF tema, paralelni svemir, pojavila se u ovom periodu. Tomas Erskin u svom romanu „Armata” iz 1816. opisuje Zemljinu dvojnicu, povezanu s našom planetom na južnom polu. Stanovnici te dvojnice tehnološki su mnogo napredniji od nas.

A onda je Meri Šeli objavila „Frankenštajna” i počela je era „prave” naučne fantastike.

U jednom ovakvom članku nije moguće ni izbliza obuhvatiti sve materijale niti izvršiti sve klasifikacije. Zbog toga sam nastojao samo ukratko prikazati najznačajnije momente, pojavljivanja novih ideja, djela koja su postala izvor inspiracije kasnijim autorima. Cijela tema dovoljno je široka za neki budući doktorat iz SF književnosti.

Zainteresovane upućujem da pogledaju ova mjesta:

<http://www.trivia-library.com/>
<http://www.britannica.com/eb/article-235714/science-fiction>
<http://www.magicdragon.com/UltimateSF/timelinePre.html>
http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_science_fiction
<http://www.nvcc.edu/home/ataormina/scifi/history/default.htm>
<http://andromeda.rutgers.edu/~hbf/sfhist.html>
<http://www.answers.com/topic/history-of-science-fiction>
<http://www.stationlink.com/pulppdom/pulphist.html>
<http://anitra.net/books/sffh/sfhistory.html>
http://www.everything2.com/index.pl?node_id=1490297
<http://www.magicdragon.com/UltimateSF/thisthat.html>
http://www.users.globalnet.co.uk/~loxias/vera_historia01.htm
<http://www.booksellerworld.com/science-fiction.htm>
<http://www.jmooneyham.com/technologies-prehistoric-airships.html>
http://www.cdott.org/history/chinese_myths.htm

„Istinita priča“

Lucian of Samosata

- odlomak -

„Upozorenje autora radi očuvanja mentalnog zdravlja: Sve knjige su pune laži – posebno ozbiljne knjige a naročito filozofske. Moja knjiga je jedinstvena po poštenju pošto garantujem da u njoj nema ni jedne jedine istinite riječi. Ne postoje dokazi ni za jednu moju tvrdnju. Ni jedan od ovih događaja nije mi se desio. Nisam načinio nikakva otkrića. Svaka riječ je sranje. Čitaoče, upozoren si. NE UZIMAJ OVO ZA OZBILJNO.“

Prolazeći Herkulove stubove (Gibraltar, prim.prev.) jednog dana, uz povoljan vjetar, isplovio sam na Atlantik. Izgovor, ili razlog, za moje putovanje bio je preaktivan mozak, ljubopitljivost i želja da otkrijem šta postoji s one strane okeana i kakvi ljudi naseljavaju te zemlje izvan pogleda. Zbog toga sam ukrao sve vrste hrane, dovoljno vode i regrutovao 50 istomišljenika. Ukrao sam i dosta oružja i najboljeg kormilara koji se mogao dobiti za novac. Kao kapetan, opremio sam lađu za dugo i naporno putovanje. Ploveći na povjetarcu danju i noću polako smo napredovali, još uvijek s kopnom na vidiku. U zoru sledećeg dana vjetar je postao jači, talasi veći, zaduvala je oluja i morali smo poskidati jedra i ogoliti brod. Prepustili smo se milosti vjetra i svojoj sudbini – 79 dana.

Osamdesetog dana iznenada se razvedrilo i pojavilo se sunce. Nalazili smo se u neposrednoj blizini nekog ostrva. Bilo je brdovito, obraslo drvećem i okruženo mirnim morem. Oluja se smirila. Pristali smo, iskricali se i dugo ležali na plaži, odmarajući se od dugog zlostavljanja kome smo bili izloženi.

Odredio sam 30 momaka da ostanu i čuvaju brod, dok sam s dvadesetoricom krenuo u istraživanje ostrva. Prešli smo oko pola milje kroz šumu kada smo naišli na bronzanu tablu. Bilo je nešto napisano – na grčkom, ali veoma nejasno. S teškom mukom smo odgonetnuli: „Dionis je bio ovdje“, a ispod toga „Herkules takođe“. U blizini, u stijeni, nalazila su se dva otiska stopala. Jedan je bio dug oko 30 metara, drugi nešto kraći. Zaključio sam da je kraći Dionisov a duži Herkulov. Izazivali su naše poštovanje.

Nismo morali dugo ići da bismo pronašli rijeku. Rijeku vina. Dobrog kao dobar Chianti. Bila je široka i dovoljno duboka da bi se po njoj moglo ploviti. S velikom sigurnošću moglo se tvrditi da je bronzana tabla autentična – ovdje je žežao jasan dokaz Dionisove posjete.

Odlučio sam da pratimo tok rijeke uzvodno, da pronademo izvor. Nije bilo izvora, samo ogroman vinograd, s džinovskim grozdovima. Iz korijena svake loze isticao je potočić blistavog vina, i iz tih potočića nastajala je rijeka. U rijeci je bilo ribe, crvene i bijele, naravno, s ukusom vina. Pojeli smo mnogo te ribe i teško se opili. Od tada, miješali smo ovu ribu s ribom iz vode, da bi umanjili snagu alkohola.

Pronašli smo mjesto gdje je rijeka bila dovoljno plitka da se može pregaziti. Tamo smo pronašli zaista nove vrste vinove loze. Bile su debele i snažne, i na svakoj stabljici rasla je žena, gola i savršena u svakom detalju. Grančice pune voća rasle su među njihovim prstima, njihova kosa su ustvari bili ogranci vinove loze. Kad smo prišli, uz zagrljaj su nam poželjele dobrodošlicu i razgovarala s nama – na lidijskom, indijskom i, uglavnom, na grčkom. Počele su nas ljubiti – jezik i sve ostalo! Svako koga bi poljubili postajao je odurno pijan. Ali, nisu dozvoljavale da uberemo njihovo voće – vrištale su u agoniji kad smo ubrali jednu voćku. Neki su predložili da ih uberemo. Dvojica prijatelja popeli su se radi toga, ali se nisu vratili – gotovo momentalno su srasli i pustili korijenje! Njihovi prsti izbaciji su vitice i obrasli voćem kao i ostali za minutu. Ostavili smo ih, nažalost, i vratili se na brod. Ispričali smo ostalima cijelu nevjerovatnu priču uključujući i nevjerovatni vinograd. Napunili smo posuđe vodom, i vinom iz rijeke, proveli noć na plaži i rano ujutro otisnuli se na more. Duvao je lagani povjetarac.

Do podne ostrvo se više nije moglo vidjeti. Tada nas je pogodio tornado. Ogromni ciklon žestoko je okretao brod i usisao ga do visine od oko 200 kilometara. Nije nas bacio nazad u more. Ovdje, na ovoj visini,

vjetar nas je nosio i plovili smo punim jedrima. Letili smo tako sedam dana i sedam noći. Osmog dana ugledali smo ogromno kopno, kao ostrvo u vazduhu, oblikovano kao lopta, svijetlo i sjajno. Prišli smo mu i bacili sidro. Izašli smo iz broda i krenuli u istraživanje: zemlja je bila nenastanjena i neobrađena. Tokom dana nismo vidjeli ništa na nebu, ali dok je padala noć ugledali smo, prilično blizu, više drugih ostrva; neka su bila veća a neka manja. Bila su vatrene boje. Ugledali smo,

takođe, još jednu zemlju ispod nas, i gradove na njoj. i rijeke, i mora, i šume i planine. Smatrali smo da je to naš vlastiti svijet.

Odlučili smo da se probijemo unutra. Ali, sreli smo Hiporatora i našli se u zarobljeništvu. Hiporator je čovjek koji jaše ogromnog lešinara, koristeći pticu kao konja. Lešinar je enormno veliki i, uglavnom, ima tri glave. Najpribližniji opis njihove veličine bio bi da je najmanje od njihovih pera dugo i debelo koliko i jarbol omanjeg trgovačkog broda.

Hiporatorov posao bio je da leti naokolo u potrazi za strancima, koje bi zarobljavao i vodio svom kralju. Naravno, zarobio nas je i odveo svom kralju. On nas dobro razgleda i reče: „Dakle, stranci, vi ste Grci, zar ne?” Kad smo to potvrdili upita kako smo dospjeli ovdje, s toliko mnogo neba koje smo morali preći. Sve smo mu ispričali, pa i on nama ispriča svoju životnu istoriju. Reče da je i on, takođe, ljudsko biće, i da se zove Endimion. Otet je iz svoje zemlje dok je spavao, a kad je stigao ovdje, postao je kralj. Njegova zemlja je ona koja sija na nas noću, Mjesec. Reče nam da ne gubimo srčanost: dobićemo sve što nam treba. „Ako pobijedim u ratu protiv Sunca, živjećete sretno zauvijek, ovdje, pored mene.”

Upitali smo ko je, tačno, neprijatelj, i oko čega se ratuje...

„Featon” reče on. „On je kralj naroda Sunca. Tamo živi narod, naravno, baš kao i na Mjesecu. Vodi se rat zbog godišnjih doba. Evo kako je on počeo. Nekada davno skupio sam svoj siromašni narod i obećao im da ću im omogućiti novi početak na Jutarnjoj zvijezdi (Venera, prim.prev.) koja je bila potpuno nerazvijena i nenastanjena. Featon, iz čiste zlobe, presrete nas na polovini puta svojim termitima-ubicama. Oni su koristili mrave kao konje, ali oni su bili do 2000 stopa dugački, krilati i veoma ružne naravi. Tako, mi smo izgubili i morali se vratiti kući. Ali, ja sam smislio plan. Sada smo ponovo u ratu, ali ovaj put našli smo koloniju na novom svijetu. Molim vas, pridružite mi se. Bit ćete Hiporatori, s kraljevskim lešinarom za svakog, i potpunom opremom i oklopom. Izjahaćemo sutra.”

„Dobro,” rekoah ja. “Vi ste u pravu.”

Ostali smo preko noći kao njihovi gosti a ujutro smo zauzeli svoje pozicije. Razum nam je govorio da je neprijatelj veoma blizu...

Priredio MasterYoda

SF enciklopedija

Džon Klut i Piter Nikols

ADAMOVIC IVAN (1967 –)

Češki pisac i prevodilac, jedan od urednika Ikaria-e, sf časopisa i saradnik na "Enciklopediji naučne fantastike" (1992). Njegova studija "Češka naučna fantastika u poslednjih četrdeset godina" objavljena je u "Studijama naučne fantastike" 1990. (Dobar čovek, ukratko).

ADAMS, DOUGLAS (NOEL) (rođen 1952)

Britanski scenarista i pisac, koji je u periodu od 1978. do 1980. radio kao urednik "Dr Who" tv-serijala, pri čemu je iz epizoda "Shada" i "City of Death" crpio inspiraciju za kasnije romane. Međutim, nijedna od njih nije konkretno pretočena u roman. Širi publicitet je stekao kao pisac scenarija za BBC radio-serijal (iz 12 delova)- "Autostoperski vodič kroz Galaksiju", koji je svoju premijeru imao 1978. (drugo izvođenje - 1980.). U saradnji sa producentom J. Lloyd-om napisao je poslednja dva. Oba serijala, spojena u "Autostoperski vodič kroz Galaksiju : Originalni scenario za radio" (izdavač - Geoffrey Perkins) izdata su prilagođena eventualnim kasnijim radio izvođenjima, ali i kao ploča, i to u formatu koji se u potpunosti razlikovao od svih dotadašnjih. Ishod druge i treće obrade materijala bio je tv-serijal i prva dva dela romana – uklopljenih manje-više simultano. Uprkos činjenici da među njima postoje izvesne razlike - teško je nekoj od njih dati prioritet. U formi romana napisao je čitavu seriju: "Autostoperski vodič kroz galaksiju" (1979), "Restoran na kraju vaseljene"(1980), "Život, vaseljena i sve ostalo "(1982), " Doviđenja i hvala na svim ribama" (1984) i "Uglavnom bezopasni" (1992). Prva tri dela - "Autostoperska trilogija" objavljena su 1984., da bi dve godine kasnije autor dodao i četvrti, izdat kao "Autostoperski vodič kroz galaksiju: trilogija iz četiri dela" (omnibus iz 1986.) U osnovi, ista ideja prožima kompletan serijal sastavljen od različitih verzija istog i premda treći i četvrti deo serijala prelazi liniju, čini se da je peti deo taj koji je u potpunosti zaokružuje i daje jedan konačan efekat melanholije. Glavni protagonisti serijala su vanzemaljca ljudskog oblika - Ford Prefect i Arthur Dent. Saznavši

da će Zemlja biti uništena radi stvaranja slobodne međuzvezdane konekcije, oni napuštaju planetu i stopirajući Galaksijom prolaze kroz najrazličitije avanture. Adams je majstorski sačinio niz satiričnih i komičnih momenata. Međutim, u samom finalu njegova duhovita nota znatno bleđi. Zemlja je, vekovima unazad, konstruisana kao Kompjuter čiji je zadatak rešavanje večite misterije : pronalaženja smisla života. Međutim, njeno uništenje samo nekoliko sekundi pre datog odgovora, zbrisalo je svaku nadu da će misterija ikada biti rešena. Za milione fanova koji su uz osmeh pratili radio verziju, gledali tv serijal i čitali prva dva romana serijala, razočarenje je bilo čitanje preostala dva, da bi u poslednjem - " Uglavnom bezopasni" (1992) dominirala mračna nota. Posmatrajući retrospektivno, autori raniji inspirativni i razdragani momenti podlegli su uticaju dolazećih sivih, najverovatnije kao rezultat visokih standarda koje je autor sam sebi postavio. " Holistička detektivska agencija Dirka Dzentlija" i " Mračna čajanka duše" samo to potvrđuju. Iako detektiv prolazi kroz niz domišljatih sf pustolovina, drugi serijal nije izazvao tako burnu reakciju kao prvi.

Na kraju, može se reći da "Autostoperski vodič " nije podlegao testu vremena i postao je mit.

Ostala dela: " The meaning of life" (1983., reizdanje 1990. sa komičarem John Lloyd-om); "The utterly utterly Merry comic relief Christmas book" (1986) - u dobrotvorne svrhe;" Last Chance to See" (1991) – van domena naučne fantastike, promocija očuvanja divljeg sveta i u saradnji sa Mark Carwardine-om, fotografom; "Doctor Who: The Scripts: Pirate Planet" (1994) - reizdanje starog scenarija.

O autoru:" Don't Panic: The Official Hitch Hiker's Guide to the Galaxy Companion" (1988, reizdanje 1993. sa David K.Dickson-om) Neil Gaiman-a.

Videti: ANTI-INTELLECTUALISM IN SF; FANTASTIC VOYAGES; GAMES AND TOYS; GODS AND DEMONS; HUMOUR; MUSIC; MYTHOLOGY; ROBOTS; SATIRE; SPACE OPERA.

ADAMS, FREDERICK UPHAM (1859-1921)

Američki pisac, čije su dve sf-utopije : "President John Smith: The Story of a Peaceful Revolution" (napisana 1920) (1897) i " The Kidnapped Millionaires: A Tale of Wall Street and the Tropics" (1901) napisane u krutoj i brutalno iskrenoj narativnoj formi uz

piščevo obrazloženje da bi eventualni izbor američkog predsednika naciju direktno priklonio socijalizmu i uz prikaz Wall Street-tajkuna u kontekstu niže rase.

ADAMS, HARRIET (STRATEMEYER) - (1892-1982)

Američki pisac i nakon očeve smrti (Edward Stratemeyer) 1930. urednica njegove izdavačke kuće (Stratemeyer Syndicate). Pod različitim pseudonimima (Carolyn Keene, Franklin W.Dixon i Laura Lee Hope) napisala je blizu 170 romana o Bobbsey blizancima, Jakim momcima, Nancy Drew i dr. za "Stratemeyer Syndicate", provlačeći osnovne elemente radnje i u kasnijim romanima. Za izdavačku kuću "Victor APPLETON" objavila je poslednji roman iz serijala o Tomu Swiftu – "Tom Swift and his Planet Stone" (1935), vrativši Toma ili, preciznije rečeno, njegovog sina u novom serijalu izdatom 1954. (opširnije: TOM SWIFT).

O autoru: " Stratemeyer Pseudonyms and Series Books: An Annotated Checklist of Stratemeyer and Stratemeyer Syndicate Publications" (1982), izdavač Deirdre Johnson.

ADAMS, HUNTER

Jim LAWRENCE.

ADAMS, JACK

Zajednički pseudonim američkih pisaca: Alcanon O. Grigsby-a i Mary P.Lowe, čiji roman "Nequa, or The Problem of the Ages"(1900) prati avanture Jacka Adamsa (zapravo Cassie) i njenog verenika (koji je ne prepoznaje kao Adamsa) kroz polarne predele. Njih spašavaju stanovnici Altrurije (smeštenoj unutar Zemlje : "Hollow Earth") - koju pominje i William Dean u svom utopijskom romanu (međutim, ne postoji jasna povezanost između ova dva romana), demonstrirajući razne čudesne stvari, leteće objekte i sl. i propagirajući jednakost među polovima i nehrišćansku kulturu (feminizam). Nequa, kako sada sebe naziva Adams, će se udati samo ukoliko se njen verenik opameti. (Very Happy)...

"Nequa" je jedna zaista poučna i zabavna priča.

ADAMS, JOHN

John S.GLASBY.

ADAMS, LOUIS J.A.

Joe L.HENSLEY; Alexei PANSHIN.

ADAMS, NEAL (1941-)

N. Adams je jedan od najuticajnijih američkih strip umetnika - upečatljivog i sofisticiranog stila, a čija je specijalnost crtanje Superheroja. Profesionalni uspeh najverovatnije duguje reinterpretaciji Batman-a (MC Comics). Nakon završetka Industrial school of art (na Menhetnu) crtao je za Archie Comics (1959 -1960), da bi se konačno dokazao strip verzijom tv-serijala Ben Casey u dnevnim i nedeljnim novinama (1962-6). Učestvovao je u crtanju i dr. stripova : “Bat Masterson” (1961), “Peter Scratch” (1966), “Secret Agent Corrigan” (1967) i “Rip Kirby” (1968), a 1967. započeo saradnju sa National Periodical Publications (DC Comics) crtajući Deadman-a (Strange Adventures 206-216). Spectre, Superman, Batman (Detective Comics, 9 izdanja izmedju 369 - Nov 1967 i 439 - Mar 1974 i 9 izdanja Betmena izmedju 219 - Feb 1970 i 255 - Apr 1974), Flash, Green Lantern (Zeleni Svitac) i X-Men su upravo rezultat umetnikove nepresušne kreativnosti. U kontinuitetu je crtao strip-tim: “Green Lantern-Green Arrow” (Zeleni Svitac-Zeleni Strelac) - od 76 (Apr 1970) do 89 (May 1972). Inspirisana naslovima 85 (Snowbirds Don't Fly) i 86 (They Say It'll Kill Me, But They Won't Say When) i u saradnji sa piscem Denny O' Neil-om, stvorena je priča - dobitnik Academy of Comic-Book Art nagrade. Njegov doprinos strip umetnosti sedamdesetih i ranih osamdesetih je neosporan, a crtao je za sve vodeće izdavače - DC i Marvel Comics su samo neka od njih. Uz to, radio je i omote za knjige, filmske postere, reklame, dizajn i set za prilično neuspešnu sf pozorišnu predstavu “Warp” (1973). 1987. oformio je svoju izdavačku kuću - Continuity Comics. Poznat je i po svom zalaganju za prava strip umetnika, ali i saradnji sa Supermenovim stvaraocima: Jerry Siegel-om i Joe Shuster-om. Učestvovao je u osnivanju Academy of Comic-Book Art -ACBA (1970).

ADAMS, PAMELA CRIPPEN**Robert ADAMS.****ADAMS, (FRANKLIN) ROBERT (1932-1990)**

Američki pisac i vojnik, najpoznatiji po svom post-holokaustnom sf Horseclans serijalu avantura. Naime, 2500. (po Gregorijanskom kalendaru) na prethodno američkim, a sada okupiranim teritorijama vodi se borba između grupacije besmrtnih mutanata i grupe naučnika iz tajne baze. Ponekad čitalac dobija utisak da je reč o sektaškoj grupi i parodiji na ekološki pokret (iz 20.veka), i to su bili autorovi "bete noire", podložni svakoj polemici. Serijal čine: "The Coming of the Horseclans" (1975; exp 1982), "Swords of the Horseclans" (1977) i "Revenge of the Horseclans" (1977)- sva tri dela sabrana u "Tales of the Horseclans (1985) – "A Cat of Silvery Hue" (1979), "The Savage Mountains" (1980), "The Patrimony" (1980), "Horseclans Odyssey" (1981), "The Death of a Legend" (1981), "The Witch Goddess" (1982), "Bili the Axe" (1982) – koji sadrži rekapitulaciju – "Champion of the Last Battle" (1983), "A Woman of the Horseclans" (1983), "Horses of the North" (1985), "A Man Called Milo Morai" (1986), "The Memories of Milo Mora" i (1986), "Trumpets of War" (1987) "Madman's Army" (1987) i "The Clan of the Cats" (1988). Dve odvojene antologije: "Friends of the Horseclans" (1987) i "Friends of the Horseclans II" (1989) objavila je njegova žena - Pamela Crippen Adams (1961-). Drugi serijal, mešovita alternativne istorije i putovanja kroz vreme obuhvata "Castaways in Time" (1980), "The Seven Magical Jewels of Ireland" (1985), "Of Kings and Quests" (1986), "Of Chiefs and Champions" (1987), "Of Myths and Monsters" (1988) i "Of Beginnings and Endings" (1989). Većina njegovih preostalih radova, uključujući i nedovršene serijale pripada fatasy žanru; međutim, neke od njegovih antologija : "Robert Adams' Book of Alternate Worlds (1987) sa Pamelom Crippen Adams i Martin H. Greenberg-om," "Robert Adams' Book of Soldiers" (1988) sa P.C. Adams i Greenberg-om i "Alternatives (1989) sa P.C. Adams su čista naučna fantastika.

Drugi radovi: "The Stairway to Forever", serijal iz 2 romana : "The Stairway to Forever" (1988) i "Monsters and Magicians" (1988).

Kao izdavač: "Barbarians" (1985) sa Martin H.Greenberg-om i

Charles G. WAUGH-om i "Barbarians II" (1988) sa P.C. Adams i Greenberg-om; "The Magic in Ithkar" serijal sa Andre Norton-om, koji obuhvata : "Magic in Ithkar" (1985), "2" (anth 1985), "3" (anth 1986) i "4" (1987); "Hunger for Horror" (1988) sa P.C. Adams and Greenberg-om; "Phantom Regiments" (1990) sa P.C. Adams and Greenberg-om.
Videti: ALTERNATE WORLDS; SWORD AND SORCERY.

ADAMS, SAMUEL HOPKINS (1871-1958)

Američki pisac i vojnik, najpoznatiji po svom post-holokaustnom sf Horseclans serijalu avantura. Naime, 2500. (po Gregorijanskom kalendaru) na prethodno američkim, a sada okupiranim teritorijama vodi se borba između grupacije besmrtnih mutanata i grupe naučnika iz tajne baze. Ponekad čitalac dobija utisak da je reč o sektaškoj grupi i parodiji na ekološki pokret (iz 20. veka), i to su bili autorovi "bete noire", podložni svakoj polemici. Serijal čine: "The Coming of the Horseclans" (1975; exp 1982), "Swords of the Horseclans" (1977) i "Revenge of the Horseclans" (1977)- sva tri dela sabrana u "Tales of the Horseclans (1985) – "A Cat of Silvery Hue" (1979), "The Savage Mountains" (1980), "The Patrimony" (1980), "Horseclans Odyssey" (1981), "The Death of a Legend" (1981), "The Witch Goddess" (1982), "Bili the Axe" (1982) – koji sadrži rekapitulaciju – "Champion of the Last Battle" (1983), "A Woman of the Horseclans" (1983), "Horses of the North" (1985), "A Man Called Milo Morai" (1986), "The Memories of Milo Mora" i (1986), "Trumpets of War" (1987) "Madman's Army" (1987) i "The Clan of the Cats" (1988). Dve odvojene antologije: "Friends of the Horseclans" (1987) i "Friends of the Horseclans II" (1989) objavila je njegova žena - Pamela Crippen Adams (1961-). Drugi serijal, mešovina alternativne istorije i putovanja kroz vreme obuhvata "Castaways in Time" (1980), "The Seven Magical Jewels of Ireland" (1985), "Of Kings and Quests" (1986), "Of Chiefs and Champions" (1987), "Of Myths and Monsters" (1988) i "Of Beginnings and Endings" (1989). Većina njegovih preostalih radova, uključujući i nedovršene serijale pripada fatasy žanru; međutim, neke od njegovih antologija : "Robert Adams' Book of Alternate Worlds (1987) sa Pamelom Crippen Adams i Martin H. Greenberg-om," "Robert Adams' Book of Soldiers" (1988) sa P.C. Adams i Greenberg-om i "Alternatives (1989) sa P.C. Adams su čista naučna fantastika.

Drugi radovi: "The Stairway to Forever", serijal iz 2 romana : "The Stairway to Forever" (1988) i "Monsters and Magicians" (1988).

Kao izdavač: "Barbarians" (1985) sa Martin H.Greenberg-om i Charles G.WAUGH-om i "Barbarians II" (1988) sa P.C.Adams i Greenberg-om; "The Magic in Ithkar" serijal sa Andre Norton-om, koji obuhvata : "Magic in Ithkar" (1985), "2" (anth 1985), "3" (anth 1986) i "4" (1987); "Hunger for Horror" (1988) sa P.C.Adams and Greenberg-om; "Phantom Regiments" (1990) sa P.C.Adams and Greenberg-om.

Videti: ALTERNATE WORLDS; SWORD AND SORCERY.

ADAMS, TERRY A.

Američki pisac, čiji Sentience serijal - "Sentience: A Novel of First Contact" (1986) i "The Master of Chaos" (1989) počinje kao konflikt ljudi i D'Neeran-a, ljudskih telepata (ESP), a završava se u space-opera stilu, uz prikaz novih rasa i posledičnih sukoba.

Romani su napisani lepršavim (Very Happy), ali zanimljivim stilom i sa ciljem da se da neki smisao telepatikom načinu razmišljanja.

ADAMSKI, GEORGE

UFOS.

AD ASTRA

Britanski časopis malog formata, 16 izdanja, (izdavač: Rowlot Ltd, urednik James Manning) dvomesečnik (Oct/Nov 1978 - Sep/Oct 1981), čija su samo prva dva broja datirana. Njegovim podnaslovom - "Britain's First ScienceFact/ScienceFiction Magazine" je ostavljena mogućnost za eventualna kasnija izdanja. Nažalost, u pokušaju da se pokriju sva polja, došlo je do njihove prilično površne obrade. Fikcija (približno 2 priče po izdanju), uglavnom britanskih autora (uključujući John BRUNNER-a, Garry KILWORTH-a, David LANGFORD-a i Ian WATSON-a) uz miks filmskih, literarnih i pozorišnih recenzija, strip umetnosti, vesti iz sveta naučne fantastike (Langford), naučnih i kvazi-naučnih članaka (uglavnom o astromiji) čini osnovni sadržaj časopisa.

ADDEO, EDMOND G.

Richard M.GARVIN.

ADDISON, HUGH (1882-1956)

Pseudonim britanskog pisca i novinara - Harry Collinson Owen-a pod kojim je objavio sf ratni roman "The Battle of London"(1923) - jedan od savremenih radova koji upozoravaju na mogućnost komunističke revolucije u Velikoj Britaniji, uz lagani obrt uključivanjem Nemačke u napad na London.

ADELER, MAX (1841-1915)

Glavni pseudonim američkog pisca i biznismena Charles Heber Clark-a. Kao John Quill objavio je najverovatnije prvi distopijski roman (videti:DYSTOPIA) - "The Women's Millennium"(1867), o inverziji polnih uloga. Ispričan iz perspektive kada je već postignuta izvesna ravnoteža, ovaj roman predstavlja sjajan primer besmislenosti tvrdnji o muškoj superiornosti. Kao Max Adler pisao je duhovite priče (obuhvatajući oba domena: naučnu-fantastiku i fantasy), pri čemu se mnoge od njih završavaju prilično uobičajenom konstatacijom da je sve to bio samo san. Namerno izdvojene, a narocito priča o davno izgubljenom svetu (videti: LOST WORLDS), prvi put objavljena u Beeton's Christmas godišnjaku (britansko izdanje 1880.) - "Professor Baffin's Adventures" (1880; vt "The Fortunate Island" 1882) koja čini i centralni deo zbirke: "The Fortunate Island" (- niz povezanih priča i nacrti različitih autora) kasnije su izdate kao "An Old Fogey and Other Stories" (britansko izdanje 1881.; američko reizdanje "The Fortunate Island and Other Stories" 1882.). Sasvim je izvesno da je Mark Twen upravo iz nje crpio osnovne elemente radnje za priču "A Connecticut Yankee in King Arthur's Court" (1889). Kada je Twen optužen za plagijat, vešto je izbegao konkretniji odgovor. Druga dela: "Shots" (zbirka iz 1878.V.B.); "Transformations" (zbirka iz 1883. V.B.); "A Desperate Adventure" (zbirka iz 1886. V.B.); "By the Bend of the River" (zbirka iz 1914.). O autoru: "Professor Baffin's Adventures" Max Adeler-a; "The Inspiration for A Connecticut Yankee in King Arthur's Court?" David KETTERER-a u Mark Twain Journal 24 (proleće 1986); John Quill: "The Women's Millennium", Ketterer u "Science Fiction" Studijama 15 (1988); "Mark Twain's A Connecticut

Yankee: Reconsiderations and Revisions”, Horst H.Kruse-a u
“Američkoj Literaturi” 62, 3 (septembar 1990).

Videti: SHARED WORLDS.

ADERCA, FELIX

ROMANIA.

ADLARD, MARK (1932-)

Pseudonim britanskog pisca - Peter Marcus Adlard-a. Nakon diplomiranja (Cambridge University) pa do svoje penzije 1976., bio je menadžer u industriji čelika. Njegovo poznavanje rukovođenja i uopšte problema u industriji igralo je važnu ulogu u Tcity – trilogiji: "Interface" (1971), "Volteface" (1972) i "Multiface" (1975). Radnja serijala je smeštena u blisku budućnost, a nazvavši ga Tcity, autor je sasvim jasno želeo da ukaže na mnoštvo anonimnosti (u stilu Yevgeny ZAMIATIN-a) i istovremeno, najverovatnije, napravi igru rečima od Teesside - industrijskog regiona na severoistoku Engleske, gde je i odrastao. (takodje, na nekim dijalektima na severu Engleske, t'city jednostavno znači grad.) Ironično i na momente krajnje ogorčeno, autor opisuje probleme i frustracije kako uprave, tako i radnika. U romanu je napravljena serija preokreta, često komičnih, koji se odnose na: proces automatizacije, hijerarhijski sistem, otvorenost medija, revoluciju, problem prikrivanja nerada, klasnu podelu u skladu sa inteligencijom, seksualne fantazije i apsurd konformiranja. "The Greenlander" (1978) je prvi roman nedovršene trilogije i van domena naučne fantastike. O autoru: The Many Faces of Adlard by Andy Darlington u Arena 7 (mart 1978.)

Prevela Pikax

Herbert Džordž Vels Herbert George Wells

Herbert Džordž Vels (Herbert George Wells) (1866 –1946), engleski pisac, najpoznatiji kao autor velikog broja naučno-fantastičnih radova, iako se ogledao i u mnogim drugim žanrovima, posebno u poznom periodu stvaralaštva. Gernsbek, Vern i Vels ponekad se proglašavaju “očevima naučne fantastike.”

Rodio se u Bromliju, Kent, u porodici niže-srednjeg staleža. Kao sedmogodišnji dječak slomio je nogu i, da bi nekako utukao vrijeme, počeo je da čita. Studije na akademiji Thomas Morley prekinuo je 1877. jer porodica nije mogla da plaća skupu školarinu nakon teške povrede njegovog oca koja je prekinula njegovu karijeru igrača kriketa. Pokušao je da se zaposli kao pripravnik u raznim profesijama ali nigdje nije imao uspijeha.

Konačno, 1883. postaje asistent profesora u jednoj školi i tu radi sve dok se, zahvaljujući dobijenoj stipendiji, nije upisao u „Školu nauka”, danas „Kraljevski koledž” u Londonu. Kao pitomac, pomogao je u osnivanju Kraljevske akademije nauka i postao njen prvi predsjednik.

Iz tri braka ima dva sina, a iz mnoštva vanbračnih veza još nekoliko djece. „Nisam nikada bio mnogo amoralan,” napisao je Vels, „samo sam veoma mnogo volio više žena.”

Književni rad

Velsovi prvi romani, zvani “naučna romantika” žanrovski su najbliži pravoj naučnoj fantastici, odnosno onome što danas smatramo naučnom

fantastikom. Predstavili su čitaocima cijeli niz tema koje će kasnije postati klasične teme naučne fantastike.

Vjerovatno najpoznatije Velsovo djelo ujedno je i prvi njegov objavljeni roman „Vremeplov” (The Time Machine), objavljen 1895. Vrijeme kao četvrta dimenzija (što će kasnije tvrditi i Albert Ajnštajn) i smjele pretpostavke o društvenim uređenjima u dalekoj budućnosti osnovne su karakteristike ovog djela.

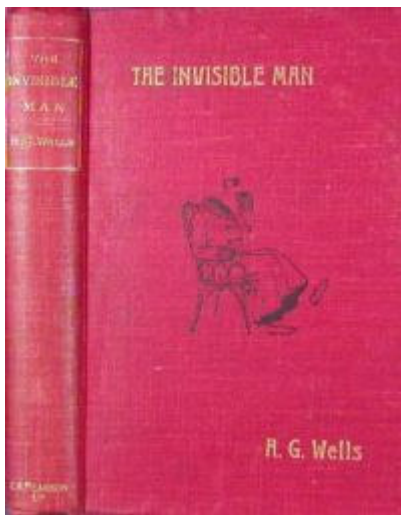
Sledeće godine izlazi roman “Ostrvo doktora Moroa” (The Island of Dr. Moreau), priču o naučniku Morou koji svojim eksperimentalnim tehnikama od životinja pokušava stvoriti inteligentna bića nalik ljudima. I ovdje srećemo motiv “ako može, nešto će krenuti naopako”, koji smo sreli i u romanu “Frankenštajn” od Meri Šeli. Kasnije će ovo postati poznato kao Marfijev zakon.

U idućih nekoliko godina Vels redom objavljuje romane “Crvena soba” (The Red Room), “Točkovi sreće” (The Weels of Chance), “Nevidljivi čovjek” (The Invisible Man) i “Rat svjetova” (The War of the Worlds), po temama sve sami klasici naučne fantastike.

Velsov prvi bestseller je roman “Predviđanja” (Anticipations) (1901). Predviđajući kako će svijet izgledati godine 2000, zanimljiva je zbog niza dobrih predviđanja

(vozovi i automobili dovode do seobe stanovništva iz velikih gradova u predgrađa, velike seksualne slobode, slom njemačkog militarizma i osnivanje evropske unije) kao i promašaja (nije očekivao značajniju upotrebu avijacije prije 1950, kao i tvrdnja da podmornice neće služiti ničemu osim davljenju njihove posade i graditelja u moru).

Napisao je i nekoliko desetina novela i kratkih priča, od kojih je svakako najpoznatija “Zemlja slijepih” (The Country of the Blind) (1904).

Roman „The World Set Free” (1914) donosi još jedno njegovo veliko predviđanje. U tom romanu on se pita da li je moguće ubrzati radioaktivni raspad urana tako da se, umjesto stotinama godina, sve desi u mnogo kraćem periodu, i posljedicama koje bi ovako nešto donijelo svijetu. Trideset godina kasnije svijet će se sresti s pojmovima kao što su lančana reakcija i atomska bomba. Pogriješio je samo u jednom: njegova bomba nije eksplodirala u djeliću sekunde nego je nastavljala kontinuiranu eksploziju koja je trajala cijeli dan.

Napisao je i veći broj utopijskih romana (In the Days of the Comet, The Shape of Things to Come, The Autocracy of Mr Parham, The Holy Terror) kao i antiutopijski When the Sleeper Wakes.

Napisao je (pogotovo u poznijoj fazi) i veći broj radova koji ne pripadaju žanru naučne fantastike, u kojima se bavio raznim društvenim, socijalnim i istorijskim temama.

Poznat je i kao autor prve ratne igre na tabli, Floor Games (1911) iza koje je slijedila Little Wars (1913).

Po političkom ubjedenju socijalista ali i anti-Marksist, pozdravio je Lenjinove planove za reformu Rusije ali se i razočarao u Staljinovo vođenje te države.

Pomogao je u stvaranju Lige naroda ali bio razočaran njenim neuspjehom u sprječavanju Drugog svjetskog rata. U svojoj poslednjoj knjizi, Mind at the End of its Tether (1945) zaključuje da ideja da se čovječanstvo zamijeni nekom drugom vrstom i nije tako loša.

U njegovu čast jedan krater na tamnoj strani Mjeseca dobio je ime H.G. Wells.

Neka od djela objavljenih na našem jeziku

- Vremeplov (izdavač Čarobna knjiga)
- Nevidljivi čovek (prvi put objavljena u ranim brojevima Politikinog Zabavnika)
- Rat svetova (1981, u izdanju Prosvete, edicija Plava ptica)
- Istorija sveta (izdavač Evro; fototip originalnog izdanja iz 1929)
- Vrata u zidu (zbirka priča, izdavač je Solaris)

Kompletnu bibliografiju ovog veoma plodnog autora možete naći ovdje:
www.sftim.com/forum/viewtopic.php?p=2769#2769

Korisni linkovi

Vels u Wikipediji http://en.wikipedia.org/wiki/H._G._Wells

Biografija i djelimična bibliografija www.kirjasto.sci.fi/hgwells.htm

Filmovi po njegovim romanima www.imdb.com/name/nm0920229/

Knjige u projektu Gutenberg [www.gutenberg.org/author/H. G. Wells](http://www.gutenberg.org/author/H._G._Wells)

Veći broj romana i priča www.online-literature.com/wellshg/

Priredio MasterYoda

Stenli Vaterlo**Božić 200.000 p.n.e.****("Christmas 200,000 B.C." by Stanley Waterloo,)**

("The Wolf's Long Howl" 1899.)

Bio je to Božić godine 200.000 pre Hrista. Tačno je da to nisu zvali Božić tada – naši preci tog datuma nisu mnogo marili za proslavljanje religioznih praznika – ali, ako bi uzeli u ruke Gregorijanski kalendar i izbrojali unazad 200.000 plus još 1887 godina našli bi smo taj određeni datum. Nije bilo zvanične proslave, ali, ipak, mnogo toga se događalo u okolini doma Zubatog.

Imena nisu bila uobičajena u pomenuto doba, ali napredniji od stanovnika pećina su ih imali. Čovek je do tada toliko napredovao da su samo tragovi njegovog majmuskog porekla još ostali, i počeo je da ima jezik. Bila je to čudna, "oktava" vrsta jezika, nešto kao jezik Bušmana, niske vrste ljudi koja je tek trebalo da bude pronađena u Africi, i nije bio mnogo koristan u izražavanju ideja, ali opet primitivni čovek nije ni imao mnogo ideja da izrazi. Imena, onoliko koliko su korištena, su u to vreme prosto bila izvedena od nekog ličnog kvaliteta ili osobenosti. Zubati je bio tako zvan zbog njegovih ogromnih zuba. Njegovu ženu su zvali Lisica; njegovu kćer, ne Neli, ili Dženi, ili Mami – mlade dame nisu afektirale "i" u govoru tada – već Crvene Usne.

Ona je, za svoje godine, bila izvanredno lepa i ugađena. Mogla je baciti pogled ,koji je pričao priču, na udvarača, i bilo je odmah nekoliko vrsta zmijsa pred njom koje ipak ne bi jela. Bila je vesela, energična, i bila je najkorisniji član porodice u penjanju na drveće. Bila je jedinica i prilično mažena. Njeni otac ili majka su je retko obarali udarcima teške batine kada su besni, i posle njenog četrnaestog rođendana retko su je uopšte napadali. Što se Crvenih Usana tiče, ta je pažljivost uglavnom proizilazila iz opreznosti, pošto je pri poslednjem sukobu kćer tako istukla majku da ova nije mogla ustati čitave nedelje. Otac se uzdržavao uglavnom jer je kćer postala korisna. Crvene Usne je sada imala osamnaest.

Zubati je bio stanovnik pećine. Njegov dom je bio raskošno namešten. Pod pećine je bio prekriven suvom travom, nešto što je drugim pećinama nedostajalo. Zubati je bio istaknuti građanin. Bio je jedan od najjačih ljudi u dolini. On je ubio Crvenu Bradu, drugog istaknutog građanina, u maloj razmirici zbog prava na prvenstvo vlasništva nad mrtvim

mastodontom nađenim u močvari, i godinama je bio teror svakog pećinskog čoveka u oblasti koji bi posedovao bilo šta vredno da se uzme.

Tog određenog jutra, koje je moglo biti Božićno jutro da nije došlo suviše rano u istoriji sveta, Zubati je napustio pećinu pošto je pojeo celu patku koju je ubio kamenom prethodne noći, i još uz to pola tuceta poljskih miševa koje je donela njegova žena. Lisica i Crvene Usne su za doručak imale samo kosti patke i nešto korenja iskopanog u šumi. Zubati je nosio sa sobom veliku batinu, i u gruboj torbi napravljenj od kože neke male divlje životinje zbirku kostiju veličine pogodne za bacanje. Ovo je bilo pre nego što je čovek izmislio luk ili čak i proistu kamenu sekiru. Vratio se nazad u mrzovoljnom raspoloženju jer nije našao ništa i ubio ništa, ali doveo je društvo sa sobom. Taj drugar, koga je sreo u šumi, bio je znan kao Vuk, jer je njegova pojava podsećala na vuka. Jedva je mogao biti nazvan gospodinom, čak i po tadašnjim merilima. Očigledno nije bio od stare porodice, jer imao rep više nego rudimentaran, i , njegovo lice je manje podsećalo na vuka, a više je moglo pripadati babunu. Bio je dlakav i njegov grubi grleni govor je bio pun mana. Jedva je mogao izgovoriti par reči. Bio je, međjutim, veoma snažan, i Zubatom se prilično svidao.

Ono što je Zubati uradio kada je stigao je da predloži bračni savez. To jest, zgrabio je kćer za ruku i doveo je do Vuka, i onda okrenuvši ih ka napuštenoj pećini u brdu, ne mnogo udaljenoj, gurnuo ih napred. Nije bilo svadbenih ceremonija 200.000 p.n.e. Vuk koji je očigledno bio obavešten o želji Zubatog i koji je i sam bio naklonjen savezu, zgrabi devojk i poče je vući ka novom domu i medenom mesecu. Ona se opirala i vrištala i grebala kao divlja mačka. Njena majka, Lisica, istrča napolje, sa batinom u ruci, ali je odmah bila oborena udarcem Zubatog, koji je onda odvuče nazad u pećinu. Za to vreme, mladoženja je teglio nevestu dalje kroz šiblje i žbunje velikom brzinom. Crvene Usne je prestala da se otima, i razmišljala je.

Njene misli nisu bili osobito dobro definisane ili jasne, ali jednu stvar je dobro znala – nije želela da živi u pećini sa Vukom. Imala je zamisao da bi umesto toga radije živela sa Žutom Kosom, mladim pećinskim čovekom koji još nije izabrao ženu, i bio je izvanredno lak na nogama. Bili su sada vrlo blizu pećine, i znala je da ukoliko se ne napregne, njeno vođenje domaćinstva će početi za nekoliko trenutaka. Vuk je bio jak, ali sporih pokreta. Crvene Usne je bila samo malo manje brza od Žute Kose. Jedna ideja joj se javi. Ona sagnu glavu i zakopa svoje jake zube duboko u zglobov čoveka koji ju je polu-nosio, polu-vukao kroz nisko rastinje.

Sa urlikom kojim je opravdao svoje ime, Vuk je trenutno otpustio svoj zahvat. Taj trenutak je omogućio devojčino bekstvo. Odskočila je dalje od njega kao jelen i stuštila se u šumu. Vičući od bola i besa, Vuk je gonio. Odmicala je od njega postepeno dok je trčala, ali na tlu je bio laki sneg, i mogla je biti praćena po tragu koga se njen gonilac držao uporno i odlučno.

Znao je da je može izmoriti i uhvatiti vremenom. Tešio je sebe zbog njenog privremenog bekstva razmišljajući, dok je trčao, kako će je žestoko izbiti pre nego što krenu nazad u pećinu, i dok je to mislio pokazivao je zube kao neki od današnjih pasa.

Potera je trajala satima, i Crvene Usne je odmakla možda milju ispred svog gonioca kada je snaga počela da joj klone. Korak joj je to govorio. Trčala je mnogo milja. Bila je skoro izgubila nadu u bekstvo kada je izbila na malu čistinu, gde je sedeo čovek glođuđi zadovoljno sirovog zeca. Skočio je na noge kada se devojka pojavila, ali je momenat kasnije prepoznao i nasmešio. Čovek je bio Žuta Kosa. Ispružio je deo zeca koga je proždirao, i Crvene Usne čije je doručak, kako je već spomenuto, bio lak, razdera ga i pojede u trenutku. Tada ona reče šta se desilo.

"Mi ćemo ubiti Vuka, i ti ćeš živeti sa mnom," reče Žuta Kosa.

Crvene Usne se željno složi, i zajedno se konsultovaše. Blizu njih je bilo brdo, čije je jedna strana bila litica. Duž osnove litice išla je staza. Rezultat konsultacija je bio da je Žuta Kosa ostavio devojku, i brzo obišavši, uspeo se na liticu sa dalje strane i nisko čučnuo na vrhu. Devojka otrča donekle otrča duž staze na dnu nizbrdice, onda ušavši u tesnac koji se ukrštao sa stazom pod pravim uglom, i sama načini okret, uspe se na brdo i pridruži Žutoj Kosi. Sa mesta na kome su ležali mogli su videti čistinu koju su upravo napustili.

Vuk uđe na čistinu, i primeti gde su se tragovi stopa devojke i oni od muškarca sastali. Za trenutak ili dva delovao je zabrinuto i sumnjičavo; tada se njegovo lice razvedri. Video je da se trakovi ponovo razdvajaju. Prepoznao je da su tragovi muškarca od Žute Kose.

"Žuta Kose se plaši moje jake ruke," on pomisli. "Ne sme da ostane sa Crvenim Usnama. Uhvatiću je uskoro i istući i uzeti sa mnom."

Par na litici je čučeci posmatrao svaki njegov pokret. Dokotrljali su do ivice nizbrdice najveću stenu sa kojom su mogli baratati, i sada su je zajedno zadržavali u ravnoteži nad stazom. Vuk stignu žurno, njegova glava sagnuta kao u lovačkog psa na miris divljači. Došao je do tačke tačno ispod njih dvoje, i onda sa naglim zajedničkim naporom otisnuše stenu preko litice.

Gromovito se sručila na nesrećnog Vuka sa preciznošću koja je govorila pohvalno o očima i rukama zaljubljenih. Čovek je bio užasno smrvljen.

Dvoje nad njim požuriše dole, smejući se i Žuta Kosa skinu sa mrtvog Vuka ogrlicu od kandži i veza je ponosno na samog sebe.

"Sada idemo u moju pećinu," reče on.

"Ne," reče Crvene Usne; "moj otac će tražiti Vuka sutra, i naći će njega. Tada će doći i ubiti nas. Moramo otići i ubiti noćas njega."

"Da," reče Žuta Kosa.

Sa rukom u ruci dvoje krenuše ka pećini Zubatog. Strana brda u kojoj je bila smeštena je bila vrlo strma, i ljubavnici pomisliše da bi mogli kopirati događaj sa Vukom.

"Moramo ga obogaljiti, svakako," reče Žuta Kosa, "jer ja nisam jak dovoljno da tučem sam njega. Njegova batina je teška."

Došli su u blizinu pećine i uspuzali iznad. Pošto su, sa velikom teškoćom, postavili stenu u poziciji da se skotrlja nadole, čekali su da se pojavi Zubati. On je izašao napolje pri sumraku, i raširio lenjo ruke, kada dvoje iznad njega otpustiše stenu. Skotrljala se brzo dole i sa velikom snagom, ali pad nije bio tako strm kao kada je Vuk ubijen, i Zubati ču kako stena stiže i zamalo je izbeže. Zakačila je jednu njegovu nogu, dok je pokušao da odskoči u stranu, i polomi je. Zubati pade na zemlju.

Sa uzvikom trijumfa Žuta Kosa jurnu do mesta gde je obogaljeni čovek ležao i počne da ga tuče po glavi svojom batinom. Zubati je imao vrlo tvrdu glavu. Borio se žustro i uspeo da zgrabi zglob Žute Kose. Tada privuče sebi mlađeg čoveka i počne da ga davi. Žuta Kosa se nađe u očajničkom položaju. Velika snaga Zubatog je bila previše za njega. Njegovi prigušeni povici govorili su o njegovoj agoniji.

U tom trenutke je Crvene Usne pokazala svoje kvalitete odlučne devojke od akcije. Oštri komad škriljčane ploče, nekoliko funti težak, ležao je pred njenim nogama. Zgrabila ga je i skočila napred gde se borba odvijala. Potiljak glave Zubatog bio je prilično izložen. Devojka sruči nadole oštri kamen upravo na mestu gde su se glava i kičmeni stub spajali, i tupi zvuk mrvljenja saopšti snagu udarca. Zamah sa takvom snagom na takvu tačku mogao je doneti samo jedan rezultat. Čovek nije mogao biti brže ubijen od toga. Žuta Kosa se oslobodi iz zagrljaja mrtvog diva i podiže na noge. Tada, nakon stanke da udahne vazduh, da bi bio sasvim siguran, podiže svoju batinu i izudara glavu Zubatog dok više nije bilo nikave šanse da oživi. Ta je predstava bila nepotrebna, ali ni Žuta Kosa ni Crvene Usne nisu bi svesni te činjenice. Njihovo poznavanje anatomije je bilo

ograničeno. Nijedno od njih nije znalo efekat takvog udarca, izvedenog kako treba, na osnovu mozga.

Žuta Kosa konačno prekinu sa svojom vežbom i predahnu naslonjen na batinu.

"Hoćemo ići u moju pećinu sada?" reče on.

"Zašto bismo?" reče Crvene Usne. "Uzmimo ovu pećinu. Ovde je osušena trava na podu."

Uđoše u pećinu. Lisica, koja je bila sve dok onoga što se desilo, sedela je u uglu, i gledala ih sumnjičavo kako ulaze.

"Ja sam umoran," reče Žuta Kosa, i prostre se dole i zaspa.

Lisica pogleda svoju kćer. "Ubila sam tri ježe danas," prošaputa.

Nova gospodarica pećine pogleda je ljubazno. "Idi napolje i iskopaj nešto korenja," ona reče, "i vrati se sa tim, i onda sa njima i ježevima imaćemo gozbu."

Lisica ode i vrati se za sat vremena sa korenjem i orasima. Crvene Usne probudi Žutu Kosu, i svo troje nahraniše se halapljivo i veselo. Bio je to veliki događaj u pećini pokojnog Zubatog. Nije bilo takve Božićne gozbe, a u isto vreme i svadbarske gozbe, ni jednoj drugoj pećini u oblasti. I nastavak zbivanja od tog dane je bio srećan kao i sam taj dan. Žuta Kosa i Crvene Usne su nekako izbegli da budu ubijeni, i ostarili zajedno, i ostavili brojno potomstvo.

Preveo Ender71

Kliford Simak

Uslov za zaposlenje

("Condition of Employment" by Clifford Simak, 1960.)

Sanjao je o domu, i kada se probudio, zadržao je oči čvrsto zatvorenim u očajničkom pokušaju da ne izgubi san. Zadržao je nešto od toga, ali bilo je bledo i slabo i bez oštre razgovetnosti i boje sna.

Mogao je da priča sebi, znao je tačno kako je bilo, mogao je ga prizove kao izgublenu i daleku stvar i mesto, ali nije bilo tu kao što je bilo u snu.

Ali čak i tako, zadržao je oči stisnutim, jer sada kada je bio budan, znao je na šta će se otvoriti, i skupio se od jednoličnosti i hladnoće sobe u kojoj je ležao. Bilo je to, pomislio je, ne samo bezbojnost i hladnoća, već takođe i usamljenost i osećaj nepripadanja. Dok god ne pogleda, nije morao da prihvati tu surovu stvarnost, iako se osećao da je na ivici toga, i da poseže za njim, poseže kroz boju i toplotu i blagonaklonost tog drugog mesta koje je pokušavao da sačuva u umu.

Najzad bilo je nemoguće. Tkanina zadržavanog sna postala je previše tanka i krhka da odbija trenutak stvarnosti, i pustio je svoje oči da se otvore. Bilo je svakim delićem onoliko loše koliko se sećao. Bilo je jednolično i hladno i grubo, i bila je tu izluđujuća otuđenost koja čeka na njega, čučeci u uglu. Napregnuo je sebe protiv toga, pokušavao da podigne svoju hrabrost, da očvrstne sebe da ustane i susretne se sa još jednim danom. Malter tavanice je bio ispucan i oljušten ostavljajući gadne ružne mrlje. Boja na zidovima se ljuštila i tamne fleke su se spuštale, od vremena kada je kiša curila unutra. I bio je tu miris, ustajao miris čoveka koji je bio zatočen u sobi previše dugo.

Buljeći u tavanicu, pokušavao je da vidi nebo. Bilo je trenutaka kada kada ga je mogao videti, kroz ovu ili bilo koju tavanicu. Jer nebo je pripadalo njemu, nebo i divlji, tamni prostor iza njega. Ali sada ih je izgubio. Više nisu bili njegovi.

Nekoliko beleški u knjizi, pomislio je, unos u dosijeu. To je bilo sve što je trebalo da sruši čovekovu karijeru, da zdrobi njegovu nadu zauvek i da ga ostavi u zamci i izgnanog na planeti koja nije bila njegova. Seo i prebacio noge preko ivice kreveta, grabeći za pantalanoma koje ostavio na podu. Našao ih je i navukao, obuo cipele i stao u sobi.

Soba je bila mala i gadna – i jeftina. Doći će dan kada neće moći da priušti ni sobu jeftinu kao što je ova. Njegova gotovina je isticala, i kada i

poslednja ode, moraće da pronađe posao, bilo kakvu vrstu posla. Možda je trebalo da nađe neki pre nego što je postao tako kratak sa novcem. Ali ustezao se od toga. Jer srediti se na poslu značilo bi priznanje da je poražen, da je odustao od svake nade da će ponovo otići kući.

Bio je budala, reče sebi, što je uopšte i otišao svemir. Neka ga samo puste da se vrati na Mars i niko ga ikada neće moći pomeriti odatle. Otišao bi nazad na ranč i ostao tamo kao što je njegov otac i želeo da uradi. Oženio bi Elen i smirio se, a druge budale bi mogle leteti u tim smrtonosnim zamkama po Sunčevom sistemu.

Glamur, mislio je, bio je to glamur koji su deca upijala kada su bila mlada i naivnog pogleda. Glamur dalekog mesta, glamur pesme motora i hladnog metalnog prosecanja kroz crnilo i usamljenosti praznine, i par kubnih stopa hrabrosti i prkosa sa kojima su se rugali toj praznini.

Ali nije bilo glamura. Bilo je brutalnog rada i večite budnosti i grozne mučnine, užasnog straha u slušanju da pogon zamuca, da udarac odjekne po metalnoj koži, da se desi bilo koja od hiljadu stvari koje se mogu desiti napolju u svemiru. Podigao je svoj novčanik sa noćnog ormarića i stavio ga u džep i izašao u hodnik i niz klimave stepenice do ruševnog, naherenog trema napolju.

I zelenilo ga je čekalo, neumoljivo, žučno zelenilo Zemlje. Bila je to stvar koja guši, protiv koje se mora očeličiti, nepristojna i gnusna stvar za gledanje za bilo koga. Trava je bila zelena i sve biljke i svo drveće do jednog. Nije bilo mesta napolju i samo par u sobama gde se moglo pobeći od toga, i ako bi previše dugo gledao na to, delovalo je kao da pulsira i drhturi od skrivenog života.

Zelenilo, i blještavost sunca, i iscepljujuća vrelina – to su bile stvari na Zemlji koje su se teško podnosile. Od svetlosti se moglo pobeći i sa toplotom se nekako moglo izaći na kraj – ali zelenilo je uvek bilo tu. Sišao je niz stepenice, nespretno pretražujući svoj džep za cigaretama. Našao je smrvljenu paklicu i u njoj jednu zgužvanu cigaretu. Stavio je među usne i odbacio paklicu i stao na kapiji, pokušavajući da donese odluku. Ali to je bio samo gest, ovo očvrstavanje njegovog uma, jer je znao šta će uraditi. Nije bilo ničeg drugog da se uradi. Radio je to dan za danom više nedelja nego što je želeo da izbroji i uradiće to ponovo danas i sutra i sutra, dok ne ostane bez gotovine.

I posle toga, pitao se, šta?

Naći posao i pokušati da se pomiri sa svojom situacijom? Pokušati da uštedi za dan kada će moći da plati put nazad na Mars – jer oni će ga sigurno pustiti da se vozi brodom čak i ako ga ne puštaju da upravlja

brodovima. Ali, reče sebi, shvatio je. Trebalo bi mu dvadeset godina da uštedi dovoljno, a on nije imao dvadeset godina na raspolaganju.

Upalio je cigaretu i krenuo teško gazeći ulicom, i čak i kroz cigaretu, mogao je namirisati omrznuto zelenilo.

Deset blokova kasnije, došao je do ivice svemirske luke. Brod je bio tu. Stajao je trenutak gledajući ga pre nego što je ušao u otrcani restoran da kupi sebi neki doručak. Brod je bio tu, pomisli, i to je bio znak za nadu. Nekim danima nije bilo nijednog, nekim danima bilo ih je tri ili četiri.

Ali danas je tu bio brod i to bi mogao biti taj.

Jednog dana, reče sebi, sigurno će naći brod koji će ga odvesti kući – brod sa kapetanom tako očajnim da ima inženjera da će prevideti taj unos u dosijeu.

Ali čak i dok je mislio o tome, znao je da je to laž – laž koju je govorio sebi svakoga dana. Možda da opravda svoje svakodnevne dolaskе ovde da pogleda u hol za upošljavanje, laž da održi njegovu nadu živom, da održi njegovu hrabrost. Laž koja je čak nekako činila mogućim da se opet susretne sa turobnim, toplim sobama i zelenilom Zemlje. Ušao je u restoran i seo na stolicu bez naslona.

Konobarica je prišla da primi njegovu narudžbu. "Palačinke ponovo?" ona upita.

On klimnu. Palačinke su bile jeftine i zasićujuće i on je morao da učini da mu novac potraje.

"Naći ćeš brod dana," reče konobarica. "Imam osećaj da hoćeš."

"Možda i hoću," on reče, ne verujući u to.

"Znam kako se osećaš," konobarica mu reče. "Znam kako grozno može da bude. I ja sam bolovala za domom jednom, prvi put kada sam napustila kuću. Mislila sam da ću umreti."

Nije odgovorio, jer je osećao da ne bi bilo dostojanstveno da odgovori. Iako zašto bi on polagao pravo na dostojanstvo nije mogao da zamisli.

Ali ovo, u svakom slučaju, je bilo više od obične nostalgije. Bila je bol za planetom, bol za kulturom, odsecanje od svega što je poznao i voleo.

Sedeći, čekajući da se palačinke ispeku, ponovo je uhvatio svoj sandan o crvenim brdima koja se valjaju daleko preko zemlje, o hladnom, suvom vazduhu mekanim na koži, o divoti zvezda u sumrak i vilinskom

žutilu udaljene peščane oluje. I kako je nisko kuća ležala na zemlji, sa starim sedokosim čovekom koji sedi kruto u stolici na tremu okrenutom prema zalasku sunca.

Konobarica donese palačinke.

Dan će doći, reče sebi, kada više neće moći da priušti sebi ovo samosažaljenje koje sada nosi. Znao je šta je to i znao je da bi se trebao otarasiti toga. I ipak to je bila stvar sa kojom je živeo – čak i više od toga, to je postao način života. Bio je to njegova uteha i njegov štit, pokretačka sila koja ga je terala da naporno gazi dalje svakoga dana.

Završio je palačinke i platio za njih.

"Srećno," reče konobarica, sa osmehom.

"Hvala," reče on.

Otkoračao je duž puta, sa šljunkom koji kreka pod nogama i suncem kao eksplozijom nad njegovim leđima, ali je ostavio za sobom zelenilo. Luka je ležala gola i goletna, skalpirana i kauterizovana. Stigao je kuda je krenuo i otišao do pulta.

"Opet ti," reče agent sindikata.

"Ima li nešto za Mars?"

"Baš ništa. Ne, čekaj minut. Bio je ovde jedan čovek malopre.

Agent ustade od stola i ode do vrata. Tada je iskoračio van vrata i počeo da viče nekome.

Nekoliko minuta kasnije, vratio se. Iza njega dođe srdita individua teškog koraka. Imao je kapu na glavi na kojoj je stajalo KAPETAN u masnim, iskidanim slovima, ali osim toga bilo je očigledno da nije u uniformi.

"Evo čoveka," agent reče kapetanu. "Ime je Anson Kuper. Inženjer prve klase, ali njegov dosije nije baš tako dobar."

"Do đavola sa dosijeom!" prodera se kapetan. Kuperu reče: "Da li poznaješ Morisone?"

"Odrastao sam sa njima," reče Kuper. To nije bila istina, ali je znao da može da prođe.

"To su dobri motori," reče kapetan, "ali mrzovoljni i zahtevni. Moraš da ih paziš kao bebū. Moraćeš da spavaš sa njima. I ako ih ne gledaš pažljivo, skoćice i slomiće ti kičmu."

"Znam kako da se snađem sa njima," reče Kuper.

"Moj inženjer je pobegao od mene." Kapetan pljunu na pod da pokaže svoje gađenje nad odbeglim inženjerima. "Nije bio dovoljno muškarac."

"Ja sam dovoljno muškarac." Kuper objavi.

I znao je, stojeći tamo, kako će to izgledati. Ali nije bilo drugo izbora. Ako hoće da se vrati na Mars, moraće da preuzme Morisone.

"O.K., onda, ajde polazi," reče kapetan.

"Čekaj momenat," reče agent sindikata. "Ne možeš da poteraš čoveka tako. Moraš da mu daš vremena da spakuje svoju vreću."

"Nemam ništa da pakujem," Kuper reče, misleći na par jadnih stvari koje su ostale u pansionu.

"Razumeš," agent reče kapetanu, "da sindikat ne može garantovati za čoveka koji ima dosije kao što je njegov."

"Do đavola sa tim," reče kapetan. "Samo da on može da tera motore. To je sve što tražim."

Letelica je stajala daleko napolje u polju. Nije bila nešto naročito za početak i nije se poboljšala sa godinama. Samo posao vožnje na takvom brodu će biti visok oblik mučenja, ne računajući brigu o negovanju Morisona.

"Izdržaće u jednom komadu, bez straha," reče kapetan. "Ona ima još mnogo više putovanja u sebi nego što misliš. Nemaš pojma šta takva kada može sve izdržati."

Samo još jedan put, pomisli Kuper. Neka ga odvede na Mars. Tada se može raspasti, što se mene tiče.

"Predivna je," on reče, i to je i mislio.

Otišao je do jednog od velikih sletnih stabilizatora i položio ruku na njega. Bio je to čvrst metal, sa svom bojom oguljenom, sa malim rupama korozije prošaranim preko površine i sa nagoveštajem hladnoće, kao da se još nije otesao dodira svemira.

I to bi bilo, on pomisli. Posle svih tih nedelja čekanja, ovde je konačno bila stvar od čelika i inženjerstva koja će ga ponovo odvesti kući. Otišao je ponovo do mesta gde je kapetan stajao.

"Nastavimo," on reče. "Hteo bih da pregledam motore."

"Oni su u redu," reče kapetan.

"Možda je tako. Ipak želim da sprovedem proveru na njima." Očekivao je da će motori biti loši, ali ne toliko loši koliko se ispostavilo da jesu. Ako brod i nije bio baš nešto da se pogleda, Morisoni su bili još gori.

"Trebaće nešto rada na njima," on reče. "Ne možemo se podići sa ovim u ovakvom stanju."

Kapetan je besneo i psovao. "Moramo uzleteti u zoru, prokletstvo! Ovo je bogom prokleta hitnost."

Naterao je svoju grupu na rad, i sam je radio, četrnaest punih sati, bez trenutka sna, bez zalogaja hrane.

Tada je ukrstio prste i rekao kapetanu da je spreman.

Izašli su iz atmosfere sa motorima u jednom komadu. Kuper opusti prste i uzdahnu sa dubokim olakšanjem. Sada sve što je trebalo da uradi je da ih održava u radu.

Kapetan ga je pozvao i izneo bocu. "Bio si bolji gospodine Kuper, nego što sam mislio da ćeš biti."

Kuper zatrese glavom. "Još nismo stigli tamo, kapetane. Imamo još dalek put pred nama."

"Gospodine Kuper," reče kapetan, "znate šta mi nosimo? Imate li neku ideju o tome?"

Kuper odrično zatrese glavom.

"Lekovi," kapetan mu reče. "Tamo je epidemija. Mi smo bili jedini brod u blizini spreman za uzletanje. Tako su nas rekvirirali."

"Bilo bi mnogo bolje da smo mogli remontovati motore."

"Nismo imali vremena. Svaka minuta se računa."

Kuper popi piće, zaglupeo od umora koji mu je rezao pravo do kostiju.

"Epidemija, kažete. Kakve vrste?"

"Peščana groznica," reče kapetan. "Čuo si o tome, možda."

Kuper oseti hladnoću smrtnog straha kako puzi njegovim telom.

"Čuo sam za to." Završio je viski i ustao.

"Moram da se vratim, ser. Moram da pazim te motore."

"Računamo na vas gospodine Kuper. Morate nas provući kroz ovo."

Vratio se u mašinsko odeljenje i srozao se u stolicu, slušajući pesmu motora koja je vibrirala kroz brod.

Morao je da ih održi u pokretu. Više nije bilo pitanja o tome, ako je ikada i bilo. Jer sada to nije bila jednostavna stvar povratka kući, već nošenja lekova potrebnih staroj planeti, domu.

"Obećavam ti," on reče, pričajući sebi. "Obećavam ti da ćemo stići tamo."

Gonio je svoju ekipu i gonio je sebe, dan za umirućim danom, dok je zavijanje cevi i grmljavina ožičenih Morisona potresala čoveka skoro preko granice izdržljivosti. Nije bilo takve stvari kao što je san – samo kratki dremeži uhvaćeni kada je ko mogao. Nije bilo takve stvari kao što su obroci, samo hrana progutana u trku. I bio je tu rad, i gore od rada bilo je posmatranje i čekanje, sa ramenima zgrčenim od očekivanja zamuckivanja ili iznenadnog vriska metala koji bi nagovestio havariju.

Zašto, pitao se tupo, je čovek ikada krenuo u svemir? Zašto bi neko namerno izabrao posao kao što je ovaj? Ovde u mašinskom odeljenju, sa ovim čandrljivim motorima, moglo je biti gore nego bilo gde drugde u brodu. Ali to nije značilo da drugde nije bilo loše. Kroz brod se širila zategnuta napetost i nelagodnost i, iznad svega, smrtni, crni strah od samog svemira, od onoga što bi svemir mogao učiniti brodu i ljudima unutar njega.

U nekim većim, novijim brodovima, uslovi su mogli biti bolji, ali ne bolji u velikoj meri. Još uvek su uspavljivali putnike i koloniste koji su išli na druge planete – uspavljivali ih sredstvima za smirenje da utišaju njihove brige, da ih učine više neosetljivim na uznemirenost, da ih spreče da zapadnu u paniku.

Ali posada se nije mogla uspavati. Posada je morala biti sasvim budna, sa svim svojim sposobnostima netaknutim. Posada je morala da sedi i izdrži.

Možda će doći vreme kada će brodovi biti dovoljno veliki, kada će motori i pogoni biti usavršeni, kada će čovek izgubiti nešto od svog straha od praznine svemira – tada će biti lakše.

Ali to vreme može biti daleko. Već je skoro dvestotine godina otkako je njegova porodica otišla spolja, među prvim kolonistima, na Mars.

Da nije bilo toga da ide kući, reče sebi, to bi prevazilazilo sve što može da izdrži i podnese. Mogao je skoro namirisati hladni, suvi vazduh doma – čak i na ovom mestu koje je vonjalo na druge mirise. Mogao je pogledati iza metalne kože broda u kome je bio i preko dugih tamnih milja i videti nežan zalazak sunca na crvenilu brda. I u tome je bila njegova prednost nad svima ostalima. Jer da ne ide kuće, ne bi to mogao podneti.

Dani su prolazili i motori su se držali i nada je rasla unutar njega. I konačnu nada je ustupila mestu trijumfu.

I tada je došao dan kada je brod krenuo pravo nadole kroz tanku, hladnu atmosferu i započeo sletanje.

Posegao je i povukao prekidač i motori zatutnjaše gaseći se. Tišina dođe u namučeni čelik koji je još uvek bio utrnuto od buke.

Stojao je pored motora, ogluveo od tišine, uplašen od te tuđinske stvari koja nije ispuštala ni zvuka.

Šetao je pored motora, klizajući rukom po metalu, tapšajući ih kao što bi milovao životinju, zadivljen i pomalo ljut što je u sebi pronašao čudni, uvrnuti kvalitet naklonjenosti za njih.

Ali zašto ne? Dovedi su ga kući. Negovao ih je i tepao im, proklinjao ih je i pazio, spavao je sa njima, i oni su ga doveli kući.

I to je bilo više, priznao je sebi, nego što je ikada pomislio da će uspeti da učine.

Otkrio je da je sam. Posada je otišla rojeći se na lestvicama čim je on povukao prekidač. I sada je došlo vreme da i on sam krene.

Ali stajao je tamo još trenutak, u toj tihoj prostoriji, kao da još jedno pogledom proverava mesto. Sve je bilo u redu. Nije bilo ničega što treba da se uradi.

Okrenuo se i popeo lestvicama, krenuvši ka izlazu.

Našao je kapetana kako stoji u izlazu, a tamo kroz otvor se prostiralo crvenilo zemlje.

"Svi ostali su otišli osim brodskog blagajnika," reče kapetan. "Mislio sam da ćeš i ti ranije. Odradio si dobar posao sa motorima gospodine Kuper. Drago mi je što si leteo sa nama."

"To je moja poslednja tura," Kuper reče, zagledan u crvenilo brda. "Sada ću se smiriti na jednom mestu."

"To je čudno," reče kapetan. "Pretpostavljam da si ti čovek Marsa."

"Jesam. I nikada nije trebalo da ga napuštam."

Kapetan je piljio u njega i rekao ponovo: "To je čudno."

"Ništa nije čudno," reče Kuper. "Ja –"

"To je i moja poslednja tura, takođe," upade kapetan. "Doći će novi komandir da je odvede nazad na Zemlju."

"U tom slučaju," Kuper ponudi, "Plaćam nam piće čim se spustiom dole."

"Držim te za reč za to. Prvo ćemo potegnuti čaše."

Spustiše niz lestvice i prepešačiše preko polja prema zgradama svemirske luke. Kamioni prodoše brujeći pored njih, na pravcu prema brodu, da pakupe neistovareni teret.

I sada se Kuperu sve vraćalo ponovo, kako je sanjario u otrcanoj sobi na Zemlji – veseli ukus ređeg, hladnijeg vazduha, živahniji korak zbog manje gravitacije, žustro i čisto ushićenje nezakrčene hrabre crvene zemlje ispod slabijeg sunca.

Unutra, doktor ih je čekao u majušnoj kancelariji.

"Izvinite, gospodo," on reče, "ali znate pravila."

"Ne volim ih," reče kapetan, "ali pretpostavljam da imaju smisla."

Seli su u stolice i zavrnuli rukave.

"Sačekajte," doktor im reče. "ovo vas može prilično uzdrmati."

I jeste.

I ranije je, pomisli Kuper, svaki put ranije.

Trebalo bi da se navikao do sada.

Sedeo je slabašno u stolici, čekajući da slabost i šok prođu, i video je doktora, tamo iza stola, kako ih posmatra i čeka da se vrate u normalu.

"Da li je bio težak put?" konačno doktor upita.

"Svi su uvek teški," kapetan odgovori osorno.

Kuper zatrese glavom: "Ovaj je bio najgori za koji znam. Ti motori..."

Kapetan reče: "Žao mi je Kuper. Ovog puta bila je istina. Mi smo zaista nosili lekove. Epidemija postoji. Moj je bio jedini brod. Planirao sam remont, ali stvarno nismo mogli čekati."

Ustao je nesigurno i pogledao kroz prozor na hladno, tuđinsko, preteće tle Marsa.

"Nikada ne bih uspeo," reče on ravno, "da nisam bio psihički uslovljen."

Okrenuo se doktoru. "Da li će ikada doći vreme?"

Doktor klimnu. "Jednog dana, sigurno. Kada brodovi budu bolji. Kada rasa bude više kondicionirana na putovanje svemirom."

"Ali ova stvar sa nostalgijom za domom – postaje veoma surova."

"To je jedini način," doktor objavi. "Ne bi smo imali ni jednog svemirca kada se oni ne bi stalno vraćali kući."

"To je tačno," kapetan reče. "Nijedan čovek, uključujući mene, ne bi se mogao suočiti sa takvom vrstom trpljenja osim ako to nije zbog nečega više od samo novca."

Kuper pogleda kroz prozor na Marsovski pejzaž i zadrhta. Od svih od Boga zaboravljenih mesta koje je ikad video !

Bio je budala što je u svemiru, sa ženom kao što je Doris i dvoje dece kod kuće. Nije mogao dočekati kada će ih videti.

I znao je te simptome. Ponovo ga je obuzimala nostalgija – ovog puta bilo je to za Zemljom.

Doktor je izvadio bocu iz stola i sipao velikodušno piće u čaše za svu trojicu.

"Da ispijemo ovo," on reče, "i zaboravimo na to."

"Kao da bismo se i mogli sećati," reče Kuper, smejući se iznenada.

"Na kraju krajeva," kapetan reče, preterano veselo, "moramo gledati na to iz prave perspektive. To nije ništa više nego uslov za zaposlenje."

Preveo Ender71

Rej Bredberi
Oktobarska igra
("October Game" by Ray Bradbury, 1948)

Vratio je pištolj u nazad u radni sto i zatvorio fioku.

Ne, ne na taj način. Luisa neće patiti. Bilo je veoma važno da ova stvar ima, iznad svega trajnost. Trajnost kroz maštu. Kako produžiti patnju? Kako je, pre svega, doneti? Pa.

Čovek je stajao ispred ogledala u spavaćoj sobi pažljivo nameštajući dugmad na svojim manžetnama. Zastao je dovoljno dugo da čuje kako brzo jure, ispod, na ulici, van njegove tople dvospratne kuće, deca, kao tako mnogo sivih miševa, kao tako mnogo lišća.

Po zvuku dece znao si koji je kalendarski dan. Po njihovim uzvicima znao si koje je to več. Znao si da je veoma kasno u godini. Oktobar. Poslednji dan oktobra, sa belim koštanim maskama i isečenim bundevama i mirisom kapljica voska sa sveća.

Ne. Stvari nisu bile u redu već neko vreme. Oktobar nije ni malo pomogao. Ako je nešto, učinio je stvari gorim. Popravio je svoju crnu leptir mašnu. Da je ovo proleće, klimnuo je polako, tiho, bez emocija na svoj odraz u ogledali, tada bi možda bilo šansi. Ali noćas svet je sagorevao u ruševinu. Nije bilo zelenog proleća, ničega od svežine, ničega od obećanja.

Čuo je meki trk u hodniku, "To je Merion", reče sebi. "Moja malena". Svih njenih osam tihih godina. Nikada ni reč. Samo njene svetle sive oči i njena začuđena mala usta. Njegova kći je ulazila i izlazila celo več, isprobavajući različite maske, zapitkujući ga koja najstrašnija, najužasnija. Oboje su se konačno odlučili za masku kostura. Bila je 'baš grozna!' Baš će 'poplašiti do kosti' ljude!

Još jednom je uhvatio dugi pogled zamišljenosti i odlučnosti koji je uputio sebi u ogledalu. Nikada nije voleo oktobar. Još otkako je prvi put ležao u jesenjem lišću ispred bakine kuće pre mnogo godina i čuo vetar i njihanje praznog drveća. Nateralo ga je da plače, bez razloga. I malo od te tuge mu se svake godine vraćalo. Uvek ga je napuštala sa prolećem. Ali, večeras je bilo drugačije. Imao je osećaj kao da jesen dolazi da traje milion godina. Neće biti nikakvog proleća.

Plakao je tiho cele večeri. Nije se videlo, ni trag toga, na njegovom licu. Bilo je sve sakriveno negde i nije htelo da prestane. Bogati sirupast miris slatkiša ispuni užurbanu kuću. Luisa je postavila jabuke umočene u karamel; bilo je velikih činija punih sveže umućenog punča; jabuka na uzicama na svim vratima, bundeva kako gvire kroz isečene trouglaste otvore sa svakog hladnog prozora. Bila je kaca vode u centru dnevne sobe, čekajući, sa vrećom jabuka u blizini, da počne namakanje. Samo je još bio potreban katalizator, slivanje dece, da jabuke počnu da izranjaju iz kace, jabuke na uzicama da se klate u zakrčenim vratima, slatkiši da nestaju, hodnici da odjekuju sa strahom i oduševljenjem, sve je to bilo isto. Sada, kuća se tiho pripremala. I još malo više od toga. Luisa je uspela da bude u svakoj sobi osim u onoj u kojoj je on danas. Bio je to njen veoma fin način nagoveštavanja. O, gledaj Mič, vidi kako sam ja zauzeta! Tako zauzeta da kada ti uđeš u sobu u kojoj sam ja uvek ima nešto što treba da uradim u drugoj sobi. Samo vidi kako ja jurim okolo!

Jedno vreme je igrao male igre sa njom, neprijatne detinjaste igre. Kada je bila u kuhinji, on bi ušao u kuhinju govoreći, 'Hteo bih čašu vode.' Sledećeg trenutka, on bi stajao pijući vodu, ona kao kristalna veštica nad karamelom koji se kuvao ispuštajući mehurove kao preistorijsko blato na peći, govoreći, 'Oh, moram da upalim bundeve!' i požurila bi u dnevnu sobu da osvetli osmeh bundeva. Pošao bi za njom, smešeći se, 'Moram da uzmem moju lulu', 'Oh, jabukovača!' ona bi uzviknula, jureći do trpezarije. 'Ja ću proveriti jabukovaču,' on bi rekao. Ali kada bi pokušao da je prati ona bi otrčala u kupatilo i zaključala vrata.

Stajao bi ispred vrata kupatila, smešeći se čudno i besmisleno, za hladnom lulom u ustima, i tada, umoran od igre, ali tvrdoglav, čekao bi još pet minuta. Nije bilo zvuka iz kupatila. I da ona ne bi uživala na bilo koji način znajući da on čeka napolju, iritiran, iznenada bi se trgnuo i odšetao na sprat, veselo zviždeći.

Na vrhu stepenica bi čekao. Konačno bi čuo kako se vrata kupatila otvaraju i život na dnu stepenica bi se nastavio, kao što život u džungli mora da se nastavi jednom kada teror prođe i antilope vrata na svoje pojilo. Sada, dok je završavao svoju leptir mašnu i oblačio tamni kaput čulo se mišje šuškanje u hodniku. Merion se pojavila u vratima, sva u kosturu svog prerusavanja.

'Kako izgledam papa?'

'Fino!'

Ispod maske, plava kosa se videla. Iz duplji lobanje male plave oči su se smešile. Uzdahnuo je, Merion i Luisa, dva tiha potkazivača njegove muškosti, njegove mračne moći. Kakva je alhemija bila u Merion kada je uzela tamu od tamnog čoveka i izbelila tamno smeđe oči i crnu kosu i isprala i izbelila izrastajuću bebu tokom celog vremena pre rođenja dok dete nije rođeno. Merion, plava, plavooka, rumenih obraza? Ponekad je sumnjao da je Luisa začela dete kao ideju, potpuno aseksualno, bezgrešno začće od uma i ćelije punog prezrenja. Kao čvrsti ukor njemu ona je proizvela dete po svojoj sopstvenoj slici, i povrh svega, nekako je podmitila doktora da je on zatresao glavom i rekao, 'Žao mi je, gospodine Vajlder, vaša žena nikada više neće imati drugo dete. Ovo je poslednje.'

'A ja sam želeo dečaka,' Mič je rekao pre osam godina.

Skoro se sada sagnuo da zagrli Merien. Osetio je neobjašnjiv nalet sažaljenja prema njoj, jer nikada nije imala očevu ljubav, samo smrvljujuću, gušeću ljubav majke bez ljubavi. Ali najviše od svega žalio je sebe, što nekako nije izvukao sve što je mogao od pogrešnog rođenja, uživao u svojoj kćeri zbog nje same, bez obzira što nije bila tamna i sin i kao što je on. Negde je promašio. Da su druge stvari bile iste, on bi voleo dete. U svakom slučaju, Luisa nije želela dete, pre svega. Bila je prestrašena na ideju porođaja. On ju je prisilio na ovo dete, i od te noći, kroz celu godinu do same agonije porođaja, Luisa je živela u drugom delu kuće. Očekivala je da će umreti od deteta na koje je prisiljena. Bilo je vrlo lako za Luisu da mrzi tog muža koji je toliko želeo sina da je svoju jedinu ženu poslao u mrtvačnicu.

Ali, Luisa je preživela. I trijumfovala! Njene oči, tog dana kada je došao u bolnicu, su bile hladne. Živa sam, one su govorile. I imam plavokosu kći! Samo pogledaj! I kada je pružio ruku da je dodirne, majka se zaverenički okrenula ka svojoj novoj ružičastoj kćeri-detetu, dalje od tamnog, silujućeg ubice. Sve je bilo tako predивно ironično. Njegova sebičnost je to zasluživala.

Ali sada je ponovo bio oktobar. Bilo je i drugih oktobara i kada bi pomislio na dugu zimu bio je ispunjen užasom, godinu za godinom, pomišljajući na beskrajne mesece zatvorenosti u kući zbog suludih snežnih padavina, zarobljen sa ženom i detetom, koje ga nijedna ne voli, sa mesecima do kraja. Tokom osam godina bilo je predaha. U proleće i leto izlazio bi napolje na piknike, to su bila očajnička rešenja za očajnički problem omrznutog čoveka.

Ali, u zimu, šetnje i piknici i bekstva su otpala sa lišćem. Život, kao drvo, je stajao prazan, voće obrano, sok isceden u zemlju. Da, pozivao bi

ljude da dođu, ali ljudima je bilo teško da stignu zimi sa mećavom i svime. Jednom je bio dovoljno pametan da uštedi za put na Floridu. One su otišle na jug.

On je mogao da bude slobodan.

Ali sada, sa dolaskom osme zime, znao je da u stvari konačno pri kraju. Jednostavno ovu nije mogao tek tako da pregura. Bio je to zid kiseline na njemu koji je polako progrizao kroz kožu i kost tokom godina, i sada, noćas, doći će do divljeg eksploziva u njemu i sve će biti gotovo.

Začuo je besan zvon zvona dole. U hodniku, Luisa je otišla da pogleda. Merion, bez reči, otča dole da pozdravi prve pridošlice. Bilo je uzvika i veselja.

Odšetao je do vrha stepeništa.

Luisa je bila dole, prihvatajući kapute. Bila je visoka i vitka i plavokosa skoro do belila, menjala se dole na novu decu.

Oklevao je za trenutak. Šta je sve to bilo? Godine? Dosada života? Gde je sve to krenulo naopako? Svakako ne sa rođenjem samog deteta. Ali to je bio simbol njihovih tenzija, zamišljao je. Njegovih ljubomora i njegovih poslovnih neuspeha i sveg ostalog truleža. Zašto se jednostavno nije okrenuo, spakovao kofer i otišao? Ne. Ne, a da ne povredi Luisu onoliko koliko je ona povredila njega. Bilo je jednostavno samo tako. Razvod je neće povrediti nimalo. To bi prosto bio kraj utrune neodlučnosti. Ako bi pomislio da bi joj razvod prčinio zadovoljstvo na bilo koji način, ostao bi oženjen do kraja života njom, samo zbog prokletog inata. Ne, on je mora povrediti. Smisliti neki način, možda, da joj legalno oduzme Merion. Da. To je bilo to. To bi je povredilo više od svega. Da joj uzme Merion.

'Zdravo, tamo dole!' Spustio se niz stepenice sijajući.

Luisa nije pogledala gore.

'Zdravo, gospodine Vajlder!'

Deca su vikala, mahala dok je silazio.

Do deset sati zvono je prestalo da zvoni, jabuke su bile izgrizene na uzicama, ružičasta lica su bila obrisana od umakanja jabuka u vodu, salvete su bile umrljane karamelom i punčom, i on, muž, je sa zadovoljnom efikasnošću sve preuzeo. Uzeo žurku pravo iz Luisinih ruku. Razgovarao je ukруг sa dvadesetoro dece i dvanaest roditelja koji su došli i bili srećni sa specijalnom začinjenom jabukovačom koju im je pripremio. Nadgledao je

ubadanje repa na magarca, okretanje boce, muzičke stolice, i sve ostalo, usred navala urlajućeg smejanja. Tada, u svetlosti trouglastih očiju bundeva, sa svim svetlim u kući isključenim, uzviknuo 'Tiho! Pratite me!' krenuvši na prstima ka podrumu.

Roditelji, na spoljnom obodu kostimiranog meteža, su komentarisali jedno drugome, klimajući pametnom mužu, razgovarajući sa srećnom ženom. Kako se samo dobro snalazi sa decom, oni su govorili.

Deca, u gužvi iza muža su cičala.

'Podrum!' on povika. 'Grob veštice!'

Još cičanja. Pretvarao se da drhti. 'Napustite svaku nadu vi koji ulazite ovde.'

Roditelji se prigušeno nasmejaše.

Jedno po jedno deca su kliznula dole niz tobogan koji je Mič napravio od nekoliko ploča stolova, u mračni podrum. On je šištao i vikao jezive izreke za njima. Divno naricanje je ispunilo tamnu kuću osvetljenu bundevama. Svi su pričali odjednom. Svi osim Merion. Ona je provela celu zabavu sa minimumom zvuka ili govora, sve je bilo unutar nje, svo uzbuđenje i radost. Sa zatvorenim ustima i blistavim očima gledala je sopstvenu žurku, kao vijugav put prostrt ispred nje.

Sada, roditelji. Sa osmehnutim protivljenjem, i oni su kliznuli duž kratke strmine, podižući buku, dok je mala Merion stajala sa strane, uvek želeći da vidi sve, da bude poslednja. Luisa je otišla dole bez pomoći. Pokrenuo se da joj pomogne, ali ona je otišla pre nego što se sagnuo.

Gornji deo kuće je sada bio prazan i tih u svetlosti sveća. Marion je stajala pored tobogana. 'Idemo sada,' on reče i podiže je.

Sedeli su u velikom krugu u podrumu. Toplota je dolazila od udaljenog tela kotla. Stolice su stajale u dugoj liniji duž svakog zida, dvadesetoro cijućuce dece, dvanaest šušajućih rodaka, različito raspoređenih, sa Luisom dole na daljem kraju, Mičem na gornjem kraju, blizu stepenica. Škiljio je, ali nije video ništa. Svi su se skupili na svojim stolicama koje je uhvatio kako ko stigne u crnilu. Čitav program od sada je trebao biti sproveden po mraku sa njim kao gospodinom Sabesednikom. Bilo je dečjeg protrčavanja, mirisa vlažnog cementa i zvuka vetra napolju, pod oktobarskim zvezdama.

'Sada!' uzviknu muž i mračnom podrumu. 'Tišina!'

Svi su se smirili.

Soba je bila crno crnilo. Ni svetlo, ni bljesak, ni svetlucanje oka. Struganje zemljanog poda, čangrljanje metala.

'Veštica je mrtva,' intonirao je muž.

'Eeeeeeeeeeeeeeeee,' rekoše deca.

'Veštica je mrtva, ubijena je, i evo noža kojim je ubijena.' Predao je nož.

Dodavan je od ruke do ruke, dole i okolo kruga, sa prigušenim smehom i malim čudnim uzvicima i komentarima odraslih.

'Veštica je mrtva, i ovo je njena glava,' šapnuo je muž i dodao predmet najbližoj osobi.

'O, znam kako se igra ova igra,' neko dete viknu, srećno, u mraku. 'On uzme neke stare pileće iznutrice iz friza i doda ih okolo i kaže, "Evo njenih iznutrica!" Onda on napravi glavu od gline i doda je kao njenu glavu, i doda kost za supu kao njenu ruku. I on uzme kliker i kaže, "Ovo je njeno oko!" I uzme kukuruznih zrna i kaže, "Ovo su njeni zubi!" I on uzme vreću pudinga od šljiva i da to i kaže, "Ovo je njen stomak!" Znam kako se ovo igra!'

'Tiho, sve ćeš pokvariti,' neka devojčica reče.

'Veštica nam je pala šaka i evo je njena ruka,' reče Mič.

'Eeeeeeeeeeeeeee!'

Predmeti su prenošeni i prenošeni, kao vrući krompiri, u krugu. Neka deca su vrištala, nisu htela da ih pipnu. Neka su otrčala sa svojih stolica da stoje u centru podruma dok jezovite stvari ne prođu.

'Au, to su samo pileće iznutrice,' rugao se dečak. 'Vrati se, Helen!'

Iz ruke u ruku, ispraćene malim vriskovima, stvari su išle sve dalje i dalje, da bi nakon jedne odmah sledila druga.

'Veštica je isečena, i evo njenog srca,' reče muž.

Šest ili sedam predmeta se odjedno kretalo kroz smejuću, drhteću tamu.

Lousa progovori. 'Merion, nemoj da se plašiš; to je samo igra.'

Merion ne reče ništa.

'Merion?' upita Luisa. 'Da li se plašiš?'

Merion nije odgovarala.

'Ona je dobro.' Reče muž. 'Ona nije uplašena.'

Dalje i dalje su prolazili, vriskovi, razuzdano veselje.

Jesenji vetar je uzdisao oko kuće. I on, muž stajao je na čelu mračnog podruma, intonirajući reči, dodajući predmete.

'Merion?' upita Luisa ponovo, daleko sa druge strane podruma.

Svi su govorili odjednom.

'Merion?' pozva Luisa.

Svi su začutali.

'Merion, odgovori mi, da li se plašiš?'

Merion nije odgovorila.

Muž je stajao tamo, na dnu stepenica podruma.

Luisa pozva. 'Merion, da li si tu?'

Nema odgovora. Soba je bila tiha.

'Gde je Merion?' pozva Luisa.

'Bila je ovde,' reče dečak.

'Možda je na spratu.'

'Merion!'

Luisa zavika, 'Merion, Merion!'

'Upalite svetla,' reče neko od odraslih.

Stvari su prestali da prolaze. Deca i odrasli su sedeli sa veštičjim delovima u svojim rukama.

'Ne.' Luisa zadahta. Čula se škripa njene stolice, divlje, u mraku. 'Ne. Ne palite svetla, oh, Bože, Bože, Bože, ne palite ih, molim, ne palite svetla, nemojte!' Luisa je vrištala sada. Ceo podrum se zamrzao sa tim vriskom. Niko se nije micao.

Svi su sedeli u mračnom podrumu, oduzeti u iznenada zamrznutom trenutku ove Oktobarske igre; vetar je duvao napolju, udarajući o kuću, miris bundeva i jabuka ispunjavao je sobu sa mirisom predmeta u njihovim rukama, kada jedan dečak viknu, 'Idem gore da pogleda!' i on istrča duž stepenica sa nadom i napolje oko kuće, četiri puta oko kuće, dozivajući, 'Merion, Merion, Merion!' ponovo i ponovo i najzad vrativši se polako niz stepenice u zadržani dah podruma i govoreći tami, 'Ne mogu da je nađem.'

Tada.....neki idiot upali svetla.

Preveo Ender71

H. Dž. Vels

Ostrvo Epiornija*

("Aepyornis Island", "Complete Short Stories of H.G. Wells", 1927)

Čovek sa ožiljkom na licu nagnu se preko stola i pogleda moj zavežljaj.

'Orhideje?' on upita.

'Nekoliko,' ja rekoh.

'Sajprepediumi,' on reče.

'Uglavnom,' rekoh ja.

'Nešto novo? I mislio sam da nije. Uradio sam ova ostrva pre nekih dvadeset pet-dvadeset sedam godina. Ako pronađeš nešto novo ovde – pa, biće potpuno novo. Ja nisam ostavio baš mnogo.'

'Ja nisam sakupljač,' rekoh.

'Bio sam mlad tada,' on nastavi. 'Bože! Kako sam samo leteo okolo.'

Delovao je kao da me odmerava. 'Bio sam u Istočnoj Indiji dve godine i u Brazilu sedam. Tada sam otišao na Madagaskar.'

'Znam nekoliko istraživača po imenu,' rekoh, očekujući da isprede priču. 'Za koga si sakuljao?'

'Dosonovi. Pitam se da li si ikada čuo za ime Bučer?.'

'Bučer-Bučer?' Ime je delovalo kao da je bledo prisutno u mom sećanju; tada sam se prisetio Bučera V. Dosona. 'Kako!' rekoh, 'ti si čovek koji ih je tužio za četvorogodišnju platu – bio napušten na pustom ostrvu...'

'Vaš sluga,' reče čovek sa ožiljkom, klanjajući se. 'Smešan slučaj, zar ne? Eto mene, kako zarađujem malo bogatstvu na tom ostrvu, ne radeći pri tom ništa za to, i oni u priličnoj nemogućnosti da mi daju otkaz. Često me zabavljalo da razmišljam o tome dok sam bio tamo. Izračunavao sam cifre – velike – preko celog blagoslovenog atola u ornamentalnim brojkama.'

'Kako se to dogodilo?' rekoh. 'Ne sećam se slučaja kako treba.'

'Pa...da li si čuo za Epiornije?'

'Prilično. Endrjus mi je pričao o novim vrstama na kojima radi pre otprilike mesec dana. Upravo pre nego što sam isplovio. Imaju, izgleda, butnu kost skoro jard** dugu. Kakva monstruoza stvar je to bila!'

'Verujem ti,' reče čovek sa ožiljkom. 'Bilo je to čudovište. Sindbadov rok je samo legenda o njima. Ali kada su oni našli te kosti?'

'Pre tri ili četiri godine – '91, mislim. Zašto?'

'Zašto? Zato što sam ih ja našao – Bože! – ima tome skoro dvadeset godina. Da Dosonovi nisu bili blesavi oko te plate mogli su napraviti da to savršeno

odzvoni...nisam mogao sprečiti da taj pakleni brod bude odnešen strujom i vetrom.'

Pauzirao je. 'Pretpostavljam da je to na istom mestu – neka vrsta močvare devedeset milja severno od Antananariva. Da li znaš? Mora se doći do nje duž obale brodovima. Da li se slučajno sećaš, možda ?'

'Ne. Mislim da je Endrjuz rekao nešto o močvari.'

'Mora biti da je ista. Na istočnoj obali je. I nekako, tamo je nešto u vodi što čuva stvari od truljenja. Miriše kao kreozot. Podsetilo me je na Trinidad. Da li su pronašli još jaja? Neka od jaja koja sam tamo našao bila su stopu i po duga. Močvara ide u krug, znaš, i odseca taj deo. Uglavnom je slana, takođe. Pa...kako sam se proveo tamo! Nalazio sam stvari uglavnom slučajno. Krenuli smo po jaja, ja i dva domorodačka momka, u jednom od onih čudnih kanua, sve uvezanih zajedno, i našli smo kosti u isto vreme. Imali smo šator i zalihe za četiri dana, i zabili smo kočeve na jednom od čvršćih mesta. Mišljenje o tome ponovi mi priziva taj stari vonj, čak i sada. Smešan je to posao. Kreneš da sondiraš blato gvozdenim štapovima, znaš. Obično jaja budu razbijena. Pitam se koliko su davno Epiorniji stvarno živeli. Misionari kažu da domoroci imaju legende iz vremena kada su oni živeli, ali lično nikada nisam čuo neku od tih priča. Ali zasigurno ta jaja koja smo našli su bila sveža kao da samo što su izležena.

Sveža! Noseći ih u do čamca jedan od mojih d----- momaka je ispustio jedno na stenu i razbilo se. Kako sam izubijao jadnika! Ali bilo je slatko, kao da je sveže izleženo, čak nije ni vonjalo, a njegova majka mrtva celih četiristo godina, možda. Trebao nam je ceo dan kopanja u bljuzgi da izvadimo ta jaja čitava, i svi smo bili prekriveni kao životinje crnim blatom, i prirodno bio sam naprasit. Koliko ja znam bila su to jedina jaja koja su se pojavila čak i bez pukotina. Išao sam kasnije da vidim ona u Prirodnjačkom muzeju u Londonu; sva su bila napukla i zalepljena kao mozaik sa parčićima koji nedostaju. Moja su bila savršena, i mislio sam da se rastrubim sa njima kada se vratim. Prirodno, bio sam besan na blesavog nespretnjakovića što je ispustio tri sata rada zbog stonoge. Udario sam ga prilično.'

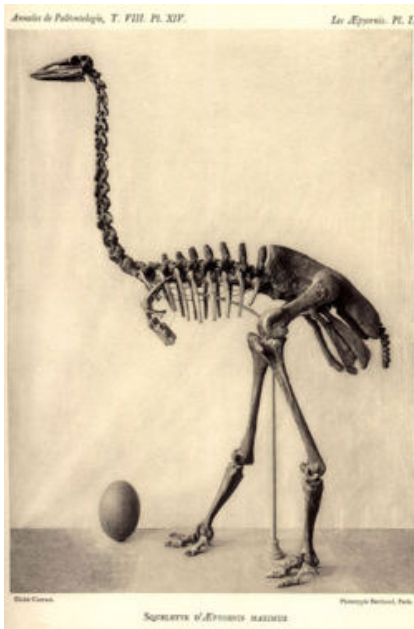
Čovek sa ožiljkom izvadi glinenu lulu. Stavih moju kesu sa duvanom pred njega. Napunio je odsutno.

'Šta je sa drugima? Da li si ih doneo do kuće? Ne sećam se--?'

'To je čaknut deo priče. Imao sam ih još tri. Savršeno sveža jaja. Pa, smestili smo ih u čamac, i onda sam otišao do šatora da napravim nešto kafe, ostavljajući moja dva paganina dole na plaži – jedan se bavio sa žaokom u svojoj nozi a drugi mu je pomagao. Nije mi palo na pamet da će bednik iskoristiti osobitu poziciju u kojoj sam bio da izazove kavgu. No,

pretpostavljam da su ga oneraspoložili otrov stonoge i batine koje sam mu dao – on je uvek bio svadljiva sorta – i on je ubedio drugoga. '

'Sećam se da sam sedeo i pušio i zakuvavao vodu nad špiritusnom lampom kakve sam nosio na te ekspedicije. Nehotice, divio sam se močvari pod sunčevim zalaskom. Sva crna i krvavo crvena je bila, u prugama – predivan prizor. I u daljini, zemlja se dizala siva i maglovita u brda, i nebo iza njih bilo je crveno, kao usta peći. I pedeset jardi iza mene bili su blagosloveni pagani – sasvim bez obzira prema idiličnom slici stvari – kujući zaveru da otisnu čamac i ostave me samog sa zalihama za tri dana i platnenim šatorom, i bez ičega za piće osim malog burenceta vode. Čuo sam kao neki kevtaj iza mene, i eto njih u toj kanu stvari – nije to čak bio ni propisan čamac – i možda, dvadeset jardi od kopna. Shvatio sam šta se dešava u trenutku. Moja puška je bila u šatoru, i osim toga nisam imao metaka, samo sačmu za patke. Oni su to znali. Ali imao sam mali revolver u džepu, i izvukao sam ga dok sam trčao dole do plaže. 'Vraćajte se!' rekao sam, mašući revolverom.'

'Oni izbrbljaše nešto ka meni, i čovek koji je slomio jaje se izrugnu. Nanišanio sam na drugoga – jer je bio zdrav i imao veslo, i promašio sam. Oni se nasmejaše. Ipak, nisam bio pobeđen. Znao sam da moram ostati hladan, i pokušao sam ponovo i naterao sam ga da poskoči kao da je udaren bičem. Nije se smejao ovog puta. Treći put sam ga pogodio u glavu, i ispao je iz čamca, i veslo sa njim. Bio je to retko srećan pogodak za revolver. Mislim da je imalo pedeset jardi. Otišao je pravo dole. Ne znam da li zbog pogotka, ili je jednostavno bio ošamućen i udavio se. Počeo sam da vičem drugom momku da se vrati, ali on se skupio u kanu i odbijao da odgovori. Tako sam ispucao moj revolver i nisam pogodio ni blizu njega.' 'Osećao sam se kao retka budala, mogu ti reći. Eto mene tamo na truloj crnoj plaži, ravna močvara svuda oko mene, i ravno more, hladno nakon zalaska sunca, i samo taj crni kanu kako polako, ali stalno pluta na more.

Kažem ti da sam prokleo Dosonove i Džamrahe i muzeje i sve ostalo od toga baš pravo. Derao sam se tome d---- da se vrati, dok moj glas nije prešao u vrisak.'

'Nije se moglo ništa učiniti osim da zaplivam za njim i isprobam moju sreću sa ajkulama. Tako sam otvorio moj nož na sklapanje i stavio ga u usta, skinuo odeću i zagazio. Čim sam bio u vodi izgubio sam kanu iz vida, ali sam se usmerio, procenio sam, da mu presečem put. Nadao sam se da čovek u čamcu bio u suviše lošem stanju da upravlja, i da će nastaviti da pluta u istom pravcu. Tada sam ga ponovo ugledao na horizontu, otprilike jugozapadno. Poslednji sjaj zalaska sunca se gasio i tama noći je puzala. Zvezde su se pojavljivale kroz plavetnilo. Plivao sam kao šampion iako su mi uskoro počeli bolovi u rukama i nogama.

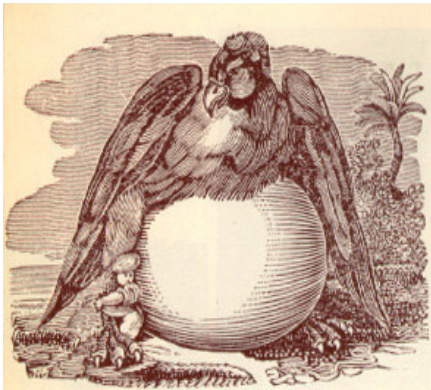
Ipak, došao sam do njega do vremena kada su zvezde već uveliko izašle. Kako je postajalo tamnije počeo sam da vidim sve vrste bljeskavih stvari u vodi - fosforencija, znaš. Tada mi je to izazivalo vrtoglavicu, jedva sam znao šta je bilo zvezde, a šta fosforencija, i da li plivam na glavi ili na petama. Kanu je bio crn kao greh, i mreškanje vode pod pramce kao tečna vatra. Bio sam prirodno suviše oprezan da se popnem pravo u kanu. Bio sam željan da vidim kakvu je on imao nameru. Izgledalo je kao leži skupljen u grudvu u pramcu, i krma je bila skroz van vode. Stvar se nastavila polako okretati dok je plutala – kao neka vrsta valcera, znaš. Otišao sam do krme i povukao je nadole očekujući da će se probuditi. Počeo sam da se penjem sa nožem u ruci i spreman za nalet. Ali on se nije ni maknuo. Tako sam sedeo u krmi malog kanua, plutajući preko mirnog fosforescentnog mora i sa mnoštvom zvezda iznad mene, čekao da se nešto dogodi.'

'Posle dugog vremena pozvao sam ga po imenu, ali on nije odgovorio. Bio sam suviše umoran da rizikujem da mu se približim. Tako smo sedeli tamo. Mislim da sam zadremao jednom ili dvaput. Kada je došla zora video sam da je on mrtav kao ekser i sav nadut i ljubičast. Mojih tri jaja i kosti su ležali u sredini kanua, i burence vode i nešto kafe i biskvita uvijenih u "Kejp Argus" novine pored njegovih nogu, i konzerva metil špiritusa pod njim. Nije bilo vesla, ili u stvari, bilo čega osim konzerve špiritusa što bih mogao iskoristiti kao veslo, tako sam se smestio da plutam dok me neko ne pokupi. Sproveo sam istragu povodom smrti na mom saputniku, doneo presudu protiv neke nepoznate zmije, škorpiona ili stonoge i gurnuo ga u more.'

'Posle toga popio sam vode i pojeo nekoliko biskvita, i dobro pogledao okolo. Pretpostavljam da čovek u niskom položaju kao što sam ja bio ne može videti mnogo daleko; Madagaskar je bar, potpuno van vidika, i bilo koji drugi trag kopna uopšte. Video sam jedno jedro kako plovi prema

jugozapadu – izgledalo je kao škuna, ali se trup broda nije pojavio. Tada je sunce bilo visoko na nebu i počelo da me udara. Gospode ! Skoro mi je mozak prokuvao. Pokušao sam da umačem glavu u more, ali posle nekog vremena za oko mi zapade "Kejp Argus", nikad ranije ih nisam temeljno čitao, ali čudno je šta sve radiš kada si sam, kao što sam ja bio. Pretpostavljam da sam pročitao taj blagosloveni stari "Kejp Argu" dvadeset puta. Smola kanua je prosto mirisala na vrelinu i podigla se u velikim plikovima.'

'Plutao sam deset dana,' reče čovek sa ožiljkom. 'To je mala stvar kada se priča o tome, zar ne? Svaki dan je bio kao prethodni. Osim tokom jutara i večeri. Nikad nisam osmatrao – blesak sunca je bio tako paklen. Nisam viđao jedra nakon prva tri dana, i ona koja sam video nisu obraćala pažnju na mene. Negde šeste noći brod je prošao jedva polja milje daleko od mene, sa svim svetlima upaljenim, delujući kao veliki svitac. Čula se muzika sa palube. Ustao sam i vikao i vrištao. Drugog dana naćeo sam jedno od jaja Epiornija, oljušćio sam ljusku sa kraja malo po malo i probao ga, i bio sam srećan što sam otkrio da je dovoljno dobro za jelo. Malo aromatićno – ne loše, mislim – ali sa ukusom koji podseća na paćje jaje. Bila je neka vrsta okrugle zakrpe, oko šest inća preko jedne strane žumanceta, i sa žilama krvi i belim belezima u obliku lestvi u tome, pomislio sam da je to čudno, ali nisam razumeo šta to znaći u tom trenutku, i nisam bio sklon da budem probirljiv. Jaje mi je trajalo tri dana, sa biskvitima i gutljajima vode. Žvakao sam zrna kafe takode – okrepljujuća stvar. Drugo jaje sam otvorio oko osmog dana, i ono me je uplašilo.'

Čovek sa ožiljkom je napravio pauzu. 'Da,' on reče, 'razvijalo se'. 'Usuđujem se reći da ti je to teško da poveruješ. Ja jesam, sa tom stvari preda mnom. To je jaje bilo potopljeno u hladnom crnom blatu, možda tri stotine godina. Ali eto ga bez ikakve greške. Bio je to – šta je to – embrion, sa velikom glavom i zakrivljenim leđima, i srcem koje je udaralo pod njegovim grlom, i žumance se grćilo i velike opne su se širile unutar ljuske i preko žumanca. Eto mene kako izležem jaja najveće od svih izumrlih ptica, u malom kanuu usred Indijskog Okeana. Da je stari Doson samo to znao! Vredelo je četvorogodišnje plate. Šta ti misliš?

'Ipak, morao sam da pojedem tu retku stvar, svaki komadić toga, pre nego što sam ugledao greben, i neki od zalogaja su bili krajnje neprijatni. Ostavio sam treće na miru. Držao sam ga prema svetlu, ali ljuska je bila suviše debela da dobijem ikakav nagoveštaj šta se možda dešava unutra; i iako sam mislio da čujem kako krv pulsira, to je mogao biti šuštanje u mojim ušima, kao ono što čuješ u morskim školjkama.'

'Tada je došao atol. Pojavio se iz izlaska sunca, iznenada, u mojoj blizini. Plutao sam pravo prema njemu dok nisam bio oko pola milje daleko od obale, ne više, i onda se struja okrenula, i morao sam da veslam što sam jače mogao, rukama i parčićima ljuske od jaja Epiornije, da bih uspeo da stignem. Ipak, stigao sam tamo. To je bio samo uobičajen atol oko četiri milje u prečniku, sa nešto izraslog drveća i potokom na jednom mestu i lagunom punom riba-papagaja. Odneo sam jaje na obalu i stavio ga na dobro mesto, dosta iznad linije plime i na suncu, da bih mu dao svaku šansu koju mogu, i izvukao sam kanu na sigurno, i besposleno istraživao. Čudno je kako je dosadan jedan atol. Čim sam našao potok svo zanimanje kao da mi je nestalo. Kada sam bio dečak mislio sam da ništa ne može biti lepše ili avanturističnije od zanimanja Robinsona Krusoa, ali to je mesto bilo monotono kao knjiga propovedi. Išao sam okolo tražeći jestive stvari i uopšteno razmišljajući; ali kažem ti bilo mi je dosadno do smrti pre nego što se završio prvi dan. To pokazuje moju sreću – dana kada sam stigao vreme se promenilo. Oluja je stigla sa severa i prekrila svojim krilima ostrvo, i u noći je stigao pljusak i urlikanje vetra. Ne bi trebalo mnogo, znaš, da prevrne taj kanu.'

'Spavao sam ispod kanua, i jaje je bilo srećno u pesku na uzvisini plaže, i prva stvar koje se sećam je bio zvuk kao da stotinu kamenčića udara čamac odjednom, i nalet vode preko mog tela. Sanjao sam o Antananarivu, i seo sam i viknuo Intoši da je pitam šta se do đavola dešava, i zgrabio sam prema stolici gde su šibice obično bile. Onda sam se setio gde sam. Fosforescentni talasi su se valjali kao da smeraju da me pojedu, i ostatak noći je bio crn kao katran. Vazduh je prosto ječao. Oblaci su delovali kao da su ti skoro nad glavom, i kiša je padala kao da carstvo nebesko tone i oni izbacuju vodu preko nebeskog svoda. Jedan veliki talas zavalja se grčeci prema meni, kao vatrena zmija, i ja pobegoh. Tada sam pomislio na kanu, i strčao sam dole, dok se voda šišteći povlačila nazad; ali stvar je već nestala. Zapitao sam se šta je sa jajem, tada, i napipao put do njega. Bilo je u redu i van dohvata najbešnijih talasa, tako da sam sedeo pored njega i zagrlio ga da ne bih bio sam. Gospode! Kakva je noć to bila!'

'Oluja se završila pre jutra. Ni krpica oblaka nije ostala na nebu kada je došla zora, i svuda duž obale je bilo razbacanih komadića dasaka – što je

bio razglobljeni kostur, da tako kažem, mog kanua. Ipak, to mi je dalo priliku da nešto radim, iskoristivši to što su dva od tri drveta rasla zajedno, sastavio sam neku vrstu zaklona od oluje sa tim ostacima. I tog dana se jaje izleglo.'

'Izleglo se gospodine, dok je moja glava bila naslonjena na njega kao jastuk i ja sam spavao. Čuo sam udarac i osetio drmanje i seo sam, i tamo je kraj jaja bio isključen napolje i čudna mala smeđa glava je gledala prema napolje ka meni.'

'Bio je prijateljski raspoložen, fin mali drugar u početku, otprilike velik kao mala kokoš – veoma sličan drugim mladim pticama, samo veći. Njegovo perje je bilo prljavo smeđe za početak, sa nekom vrstom sive kraste koja ubrzo otpala, i jedva da je to bilo perje – više kao paperjasta kosa. Teško mogu izraziti koliko sam bio zadovoljan što ga vidim. Kažem ti, Robinzon Kruso ni izbliza ne govori o svojoj usamljenosti. Ali tu je bilo zanimljivo društvo. Pogledao me je i namignuo svojim okom spreda ka pozadi, kao kokoš, oglasio se cvrkutom i počeo da kljuca okolo odmah, kao da to što se izlegao sa tri stotine godine zakašnjenja nije baš ništa. "Drago mi je da te vidim, Petko!" rekoh, jer sam prirodno odlučio da će se zvati Petko ako se ikada bude izlegao, čim sam otkrio da se jaje u kanuu razvilo. Bio sam malo uznemiren zbog njegove hrane, tako da sam mu odmah dao grumen sirove ribe-papagaja. Uzeo je i otvorio kljun za još. Bilo mi je drago zbog toga, jer pod tim okolnostima, da je bio izbirljiv, ja bio na kraju pojeo njega.'

'I tako je rastao. Skoro si mogao da ga vidiš kako raste. I kako ja nikad nisam bio mnogo društven čovek, odgovarao mi je njegov tih, prijateljski pristup. Skoro dve godine bili smo srećni koliko smo mogli biti na tom ostrvu. Nisam imao poslovnih briga, jer sam znao da se moja plata sakuplja kod Dosonovih. Mogli smo videti jedro tu i tamo, ali nikad ništa nije došlo blizu nas. Zabavljao sam se, takođe, dekorišući ostrvo dizajnima urađenim od morskih ježeva i zanimljivih školjki svih vrsta. Napravio sam natpis OSTRVO EPIORNIJA skoro oko celog ostrva, velikim slovima, kao što si mogao videti da je urađeno sa obojenim kamenovima na željezničkim stanicama u staroj domovini, i matematičkim računicama i crtežima raznih vrsta. I običavao sam da ležim gledajući blagoslovenu pticu kako pretražuje okolo i raste, raste; i razmišljajući kako bih mogao da zarađujem na njemu pokazujući ga ako ikada odem sa ostrva. Posle prvog mitarenja počeo je da biva zgodan, sa krestom i plavom gušom, i mnogo zelenog perja na pozadini. I onda sam se pitao da li Dosonovi imaju neko pravo na njega ili ne. Za olujnog vremena i kišne sezone ležali smo udobno ispod zaklona koji sam napravio od starog kanua, i ja sam mu pričao laži o mojim prijateljima kod kuće. I posle oluje išli bismo oko ostrva zajedno da vidimo da li je more nešto nanelo. Bila je to neka vrsta idile, mogao bi reći. Da sam još samo imao nešto duvana, bilo bi prosto rajski.'

'Bilo je to pri kraju druge godine kada se naš mali raj pokvario. Petko je tada bio oko četrnaest stopa*** visok do kljuna, sa velikom, širokom glavom kao kraj pijuka, i dva velika smeđa oka sa žutim rubovima, postavljena zajedno kao čovekova – ne van vidika jedno drugom kao kod kokošaka. Njegovo je perje bilo u redu – nije ostalo ništa od tog polu-žalosnog stila – više kao kazuar što se tiče boje i teksture. I tada je počeo da podiže svoju krestu na mene i puni pluća vazduhom, i pokazuje znakove gadne čudi.'

'Najzad je došao momenat kada nisam imao sreće sa pecanjem, i počeo je da se mota oko mene na čudan, meditativan način. Pomislio sam da je možda jeo morske krastavce ili nešto slično, ali to je stvarno samo bilo nezadovoljstvo sa njegove strane. Ja sam bio gladan, takođe, i kada sam najzad uhvatio ribu želeo sam je za sebe. Naravi su bile plahovite tog jutra sa obe strane. On je krenuo kljunom i zgrabio je, i ja mu dadoh udarac po glavi da je ostavi. I tada je krenuo na mene. Gospode!...'

'Ovo na licu sam dobio od njega.' Čovek pokaza na svoj ožiljak. 'Tada me je šutnuo. Bilo je to kao me je ritnuo konj za vuču. Ustao sam i, videvši da još nije završio sa mnom, počeo sam da se povlačim sa rukama preko lica. Ali on je trčao na tim svojim nezgrapnim nogama brže nego trkački konj, i nastavljao da me udara kao kovačkim čekićem i spušta svoj pijuk po mojoj glavi. Uspeo sam da stignem do lagune i ušao u more do vrata. Stao je kod vode, jer je mrzeo da kvasi noge, i započeo da se oglašava, nešto kao paun, samo muklije. Šepurio se gore dole duž plaže. Priznajem da sam se osećao malim videći taj blagosloveni fosil kako gospodari tamo. I moja glava i lice su krvarili i, pa, moje telo je bilo jedan žele pun modrica.'

'Odlučio sam da otplivam preko lagune i ostavim ga malo samog, dok se ne izduva. Popeo sam se na najviše palmovo stablo, i sedeo tamo razmišljajući o svemu tome. Mislim da se nikada nisam osećao tako povređenim od bilo koga pre ili posle. Bila je to brutalna nezahvalnost stvorenja. Bio sam mu više nego brat. Velika, nespretna, zastarela ptičurina! I ja, ljudsko biće – naslednik epoha i sve tako.'

'Pomislio sam da će posle nekog vremen i on početi da gleda na stvari u tom svetlu, i da malo zažali zbog svog ponašanja. Pomislio sam, ako uhvatim neke lepe komade ribe, možda, i odem do njega sada nonšalantno, i ponudim mu ih, mogao bi biti razuman. Trebalo mi je neko vreme da naučim kakvo zlopamtilo i svađalica može biti izumrla ptica. Zloba!' 'Neću ti pričati o svim malim šemama koje sam pokušao da preobratim ponovo pticu. Prosto ne mogu. Obrazi mi gore od sramote čak i sada kada pomislim na sva odbijanja i teranja koja sam doživeo od tog paklenog

rariteta. Bacao sam komade korala na njega sa bezbedne daljine, ali ih je on samo gutao. Mahao sam isukanim nožem na njega i skoro ostao bez noža, iako je bio prevelik za da bi ga progutao. Pokušao sam da ga izgladnim i prestao da pecam, ali on je samo počeo ključati duž plaže po plitkoj vodi za crvima, i živio na tome. Pola vremena sam provodio u laguni u vodi do vrata, i ostatak na palminom drveću. Jedno od njih je jedva bilo dovoljno visoko, i kada me je uhvatio na njemu divno se proveo sa mojim potkolenicama. Postalo je nepodnošljivo. Pomisli samo na sram, takođe! Tu je bila ta izumrla životinja tumarajući po mom ostrvu kao mrzovoljni knez, i ja, kome nije dozvoljeno da odmori tabane nogu na jednom mestu. Plakao sam od iscrpljenosti i uznemirenosti. Rekao sam mu otvoreno da ne mislim da budem gonjen preko pustog ostrva od bilo kakvo prokletog anahronizma. Rekao sam da ode i ključa nekoga svojih godina. Ali on je samo škljocnuo svojim kljunom na mene. Velika ružna ptica, sva od nogu i vrata!"

'Ne bi voleo da pričam koliko je sve to trajalo. Ubio bih ga ranije da sam znao kako. Ipak, našao sam način da ga najzad sredim. To je južnoamerička smicalica. Povezao sam sva moja užad za pecanje zajedno sa stabljikama morske trave i drugim stvarima, i napravio snažnu vrpčicu, dugu dvadeset jardi ili više, i povezao sam dva grumena koralne stene na krajeve toga. Trebalo mi je nešto vremena da to uradim, jer sam svako malo morao da odem u lagunu ili uz drveće kad bi me kicoš poterao. To sam zavrteo brzo oko moje glave, i tada otpustio na njega. Prvi put sam promašio, ali drugi put uzica je predivno uhvatila njegove noge, i omotala se oko njih ponovo i ponovo. Pao je. Bacio sam je stojeći do pojasa u laguni, i čim je pao dole bio sam van vode i strugao sam njegov vrat mojim nožem...'

'Ne volim da mislim o tome čak i sada. Osećao sam se kao ubica dok sam to radio, iako je moj bes na njega bio vreo. Dok sam stajao iznad njega i gledao ga kako krvari po belom pesku, i njegove predivne velike noge i vrat kako se grče u agoniji...bah !'

'Sa tom tragedijom usamljenost me je sustigla kao kletva. Dobri Bože! Ne možeš zamisliti koliko mi je nedostajala ta ptica. Sedeo sam pored njegovog leša i tugovao nad njim, i tresao se dok sam gledao okolo po napuštenom, tihom grebenu. Mislio sam kako je vesela ptica bio kada se izlegao, i hiljadu prijatnih trikova kojih se igrao pre nego što je sve krenulo pogrešno. Mislio sam da sam ga samo ranio, mogao sam ga negovati do boljeg razumevanja. Da sam imao bilo kakav način da kopam u koralnoj steni zakopao bih ga. Osećao se upravo kao da je on ljudsko biće. Kako je bilo, nisam mogao pomisliti da ga pojedem, tako da sam spustio u lagunu, i male ribe su ga očistile od mesa. Nisam sačuvao čak ni perje. I onda je jednog dana momak koji je krstarilo okolo u jahti zaželeo da vidi da li moj atol još postoji.' 'Nije

došao ni trenutak prerano, jer sam bio bolestan od praznine ostrva, i jedino sam se dvoumio da li da odšetam u more i završim na taj način, ili da padnem unazad na zeleni koral...

'Prodao sam kosti čoveku po imenu Vinslou – trgovcu u blizini Britanskog Muzeja, i on mi reče da ih je prodao starom Haversu. Izgleda da Havers nije shvatio da su one ekstra velike, i tek posle njegove smrti privukle su pažnju. Nazvali su ih Epiornija – šta je to?

'Aepyornis vastus,' rekoh ja. 'Smešno je da mu je istu tu stvar spomenuo moj prijatelj. Kada su pronašli Epiorniju sa butinom jard dugačkom, mislili su da su došli do maksimuma veličine i nazvali ga Aepyornis Maximus. Tada je nego izneo na svetlo dana drugu butnu kost od četiri stope i šest palaca ili više, i nazvali su ga Aepyornis Titan. Tada je tvoj Vastus nađen posle smrti starog Haversa u njegovoj zbirci, i tada se i Vastissimus pojavio.'

'Vinslou mi je isto toliko ispričao,' reče čovek sa ožiljkom. 'Ako pronađu još Epiornija, računa da će se nekim naučnicima popucati krvni sudovi od nadutosti. Ali bila je to čudna stvar da se dogodi čoveku; zar nije – sve skupa?'

*Aepyornis – Na grčkom "visoka ptica" zajednički rod za nekoliko fosila ptica, sa ostrva Madagaskar, posebno ptice-slona. Velika ptica možda je preživela do dolaska prvih ljudi na Madagaskar i tako dala osnove za legendu o Roku, giganstsku mitsku pticu za koju se veruje da je jednom naseljavala Indiju i kasnije popularizovanu u "Arapskim noćima". Odrasla ptica-slona je bila visoka 2,4 do 2,7 metara i izuzetno masivna sa težinom i do 450 kg, daleko teža od bilo koje poznate ptice. Nekoliko fosilizovanih jaja ptice-slona je pronađeno u blatu močvara.

**jard – 0.914 metara

*** približno 4.2 metra

Preveo Ender71

Pol Anderson

In Memoriam

("In Memoriam" by Poul Anderson)

Protiv neumoljivih sila vremena, hoće li ljudskost zadržati ikakvu trajnu karakteristiku?

Poslednji čovjek na Zemlji znao je da neće. Niti ga je bilo briga. Sreo je veoma mnogo ljudi u svom životu, i niko osim njegove žene nije narušavao tišinu. Prije koliko vremena, nije se sjećao. Nije brojao godine, i nikada više neće. Ona je bila samo maglovito sjećanje, pa mora da je prošlo mnogo dana. Preživljavanje od dana do dana zaokupljalo je svu njegovu pažnju i snagu, sve što je imao.

Ona nije bila poslednja žena. Poslednja je umrla u Novosibirsku. Za nju, on je bio bezimeni; neko ko je obezbjeđivao hranu za njene zube, ogrev za zimske dane, s hrpom pacova i druge lovine koju je mogla spremati. Njena porodica sklonila se tu sve dok nisu, jedno po jedno, oboljeli ili stradali nesretnim slučajem i postali hrana za ostale. Brat je živio dovoljno daleko da njegova slaba pažnja spriječi trudnoću, ali to je bilo mrtvorođenče, i ona ga je takođe pojela. I pored svega, bila je suviše slaba. Kada je pala i slomila nogu bila je bespomoćna i umrla od gladi. Mala stvorenja očistila su njene lažne kosti.

Poslednji čovjek rodio se u nečemo što se zvalo grad, u svojoj kući u Atlanti. Pobjegao je kad su stigle bande ljudoždera, zaposjele ulice i počele lov na meso. Nekoliko generacija ranije njihova vrsta je postala najbrojnija ali je njihova lovina brzo nestajala. To se dešavalo brzo i na razne načine. Do sada se poslednji čovjek često selio, tako da je izbjegao „zadovoljstvo” da upozna njihovu sudbinu.

U svom potucanju sreo je djevojku, takođe lutalicu. Pobjegla je, prestrašena. Pošto se bolje hranio, bio je sposoban stići je. Ali nije bio nepristojan, i ona mu se uskoro dobrovoljno pridružila. Trebala je malo hrane i zaštitu.

Nije imala ime i znala je samo nekoliko riječi, koje je rijetko koristila.

Njegovo sretnije djetinjstvo ostavilo mu je jezik i djeliće tradicije. Tako, slijedila ga je prema istoku kroz suncem spaljeni predio dok, teturajući se i

vukući, on i njegova partnerka ne pronađoše močvaru. Iako je porast nivoa mora donosio slane talase dva puta dnevno, voda nije bila suviše zagađena da se ne bi mogla piti. U i oko nje; ribe, zmije, žabe, insekti, crvi, korijenje, bobice; obezbjeđivali su oskudnu prehranu ako par uloži dovoljno truda u prikupljanje i lov. Morali su biti oprezni jer je nivo olova, žive i organskih otrova još uvijek bio visok.

Ustvari, iako im niko nikada nije objasnio pojam kontaminacije, oni nisu bili neobaviješteni. Planktoni, ekološka ravnoteža, lanac prehrane, složena i osjetljiva osnova života, ozon, uticaj zelenila, oskudica, nuklearni otpad, pozitivna povratna sprega, masovno izumiranje; bili su pojmovi koje oni nikada nisu čuli. Njihov svijet bio je takav kakav je bio, vreo, neprijatan, uglavnom suv i ogolio, očišćen kišama koje su punile rijeke muljem. I ničim zaklonjeno nebo. Tako je bilo i uvijek će biti. Nekada davno djeca su slušala kako njihovi roditelji govore: "Nekada davno..." i odgovarajuće priče o basnoslovnim vremenima; ali, kako je život postajao teži a ljudi rjeđi, te priče su izgledale nestvarnije i polako su bile zaboravljene.

Djevojka je postala žena prije nego što se stvarno razbolila; niko nikada ustvari nije bio zdrav; i umrla. Njihovo rijetko parenje nije ostavilo potomke. Ožalio ju je prema nijemom običaju. Nesiguran šta treba uraditi s njenim tijelom, konačno je odvuče pod palo drvo udaljeno od zaklona grmlja u kome je boravio. Kad god bi pregledao mjesto, čučao bi tiho i stidljivo milovao njenu lobanju. Vremenom, bube iz zemlje i nadzemni život uništio je njen skelet, ali on je s posebnim poštovanjem nastavio jesti gusjenice i larve koje je ulovio oko tog mjesta.

Nastavio je svoj nijemi život. Svoje ime i većinu ostalog potisnuo je iz pamćenja. Mršav, rahitičan, pokvarenih zubi, izmučen čestim groznicama i cvokotanjem, izdržao je godinama. Načinio je proste alatke, klopke, zamke od drveta, kostiju, crijeva, oštarih komada kamenja koje je pronašao. Vatra je bila izgubljeno znanje, pa je nekih stvarno hladnih noći tražio toplotu koja se zadržala u nekim ruševinama. Nije obraćao pažnju na komarce koji su prekrivali njegovo golo tijelo. Krpelje i pijavice bi otkidao i pojeo ignorišući zagnojene rane koje su ostajale na tim mjestima.

Otrovi iz tih rana na koži prodirali su u krvotok i nagrizzali ga iznutra. Sve što je znao je da se osjećao veoma bijedno kad bi progutao više od nekoliko tih gmižućih stvorenja u istom danu.

Na kraju ga obuze mahnita čežnja. Pored samog skloništa nalazila se manja stijena. Ustvari, lokaciju je i izabrao zato što je ta stijena bila pogodna da od nju razbija školjke i lobanje ili lomi trsku zbog njene srži. Sada, on se

četveronoške uspuza na stijenu. Nebo je neumoljivo pržilo. Čempresi, sada mrtvi i bijeli, nisu pružali zaštitu. Rub močvare je titrao i svjetlucao u daljini. Kiša je padala tokom prethodne noći pa su udubljenja u izlomljenoj crvenoj stijeni zadržala nešto vode. Čovjek žudno posisa skupljenu vlagu.

Njegova žeđ se smanji. Tijelo mu je bilo skoreno od krasta i strašno je zaudarao, ali pogled mu se donekle razbistrio, pa pomjeri svoje tijelo naprijed. Nekoliko kamenova koje je skupio ležali su oko njega. Uze jedan oštri kamen u lijevu ruku a zaobljeni u desnu. Neprekidno udarajući on ureza znak u oblutak: jedno X, kako se nadao. Samo, jedan krak je bio nešto duži. Ne bi to mogao uraditi da materijal nije bio mekani krečnjak. Bilo kako bilo, znak je bio jasno vidljiv. Za riječ, pojam, nešto što je imao u sjećanju, u umu. Dah zastade u njegovim plućima. On se zgrči, protegnu, i udahnu duboko. I prestade da diše.

Podzemni život posegnu za njim. I nadzemni. I insekti iz vazduha. Oni ni na koji način nisu mogli znati da je to bio poslednji čovjek na Zemlji.

Život je navirao nesmanjenom snagom. Kontinenti su bili više smeđi nego zeleni; srebrnaste trake vode bile su rijetkost ali ni pustinje nisu napredovale. Samo su stvarno velike životinje i biljke izumrle, uključujući sve ono što je čovjek smatrao lijepim, ali to nije imalo ozbiljne biološke posljedice. Bakterije, protozoe i drugi mikroskopski organizmi uvijek su vrstama i količinama nadmašivali sav ostali život. Neki paraziti i gljivice izumrli su zajedno sa svojim domaćinima ali je većina pronašla novi način preživljavanja i razvoja. Žilava, oštra trava, grmlje i neko drveće takođe. Oslobođeni svojih prirodnih neprijatelja mnogi beskičmenjaci doživjeli su populacionu eksploziju. Amfibije su prošle lošije ali su neke vrste riba i reptila preživjele i stale rasti. Isto se desilo i s izvjernim pticama i manjim sisarima, pogotovo glodarima. Najistaknutiji su bili pacovi. Razvili su se u civilizaciji ali su se veoma dobro prilagodili divljini; bili su inteligentniji, otporniji, i jeli su praktično sve.

Zemlja i Mjesec vrtili su se svojim putanjama. Kiše su padale, munje sijevale, kiseonik i kiseline nagrízale. U svakoj pukotini ili uglu gdje se zadržao bar djelić prljavštine, sjeme je klijalo, puštalo korijenje, stalo rasti, i tokom godina iskidalo zidove u sve manje i manje fragmente. Termiti i vlažno gljivično truljenje su kroz stoljeće izgrizli svu drvenu građu a tamo gdje su se kuće srušile trava i drugo raslinje razdrobili su veće komade.

Naravno, nešto je i ostalo. Zgrade sa čeličnom konstrukcijom stajale su kao i prije, možda ogoljene i prljave. Egipatske piramide izdržale su kad se srušila asuanska brana i ispuštila ogromne količine vode. Neki istraživač

mogao bi pronaći još nekoliko takvih anomalija razbacanih po površini Zemlje. I male objekte u velikom količinama: Obradene dragulje, zlatne predmete, keramiku, otpornu plastiku.

Vrijeme je prolazilo. Stoljeća su smrvila kosti posljednjeg čovjeka, usitnila ih, vratila ih prirodi. Znak koji je usjekao u kamenu izbljedio je i nestao. Vrijeme je prolazilo. Hemikalije su se obnavljale. Nečistoće i otrovi su se raspadali i pretvarali u nešto bezopasno. Ozonski sloj se obnovio. Ugljični dioksid je s ogoljenim stijenama formirao karbonate. Obnovljeni biljni svijet je napredovao. Efekat zelenila doprinio je hlađenju Zemlje.

Stvari su se sada počele odvijati brže. Visoke temperature isparile su velike količine okeanske vode. Većina te vode vratila se kao snijeg u planinama ili polarnim regionima. Nije se sve od toga otapalo tokom ljeta. Ledenjaci su rasli. Oni su zarobljavali većinu vodenih isparenja potrebnih za stvaranje efekta staklene bašte. Temperatura je brzo padala. Geološki rečeno, ledeno doba nastupilo je preko noći.

Lednjaci su prodrli u Evropu i sravnili sve što je ostalo od Bordoia, Berlina, Varšave, St. Petersburga... Lokalne ploče u Alpima pomogle su im u tome. U sjevernoj Americi, led je potpuno prekrrio ono što se nakad zvalo Aljaska i Kanada; velika jezera su se zamrzla dajući podlogu glečerima da dopru do Detroita i Čikaga. Osim na velikim visinama, Azija je bila suviše suva da bi se to desilo. Ipak, sjeverna polovina postala je znatno hladnija. Afrika je ostala pošteđena, kao i južna Amerika, osim u dijelovima u podnožju Anda. Pad nivoa okeana doveo je do povezivanja Australije i indonezijskih ostrva; ledeni bregovi nalazili su se na horizontu Tasmanije.

U prosjeku, led u Evropi i sjevernoj Americi bio je milju debeo. Vjetar je zviždao iznad neravne praznine noseći snijeg i talase ledenih kristala; pukotine u ledu svjetlucale su tajanstveno plave, sunce se nije moglo vidjeti. Početkom ljeta trake leda koje su se spuštale kroz klance i mrvile stijene, kidale su se, topile, pretvarale ivična područja u blatne močvare. Nicali su lišajevi, mahovine, slabašna trava, grupice patuljastih vrba. Komarci su se množili milijardama, zacrnjujući nebo. A onda bi se ljeto završilo, vratila studen i snijeg, i savršeno čisto nebo.

Postojali su i međuperiodi, dugi hiljadama godina, kada se led djelimično povlačio stotinama milja. U ogoljelu tundru prodirao je život s juga; divlje cvijeće, bobičasto grmlje, zimzeleno drveće; klijalo je, raslo, napredovalo, dok sve ne pokrije gusta šuma čije zelene krošnje su ležale poput okeana. Ali, led se vraćao, smrzavao drveće do smrti, mrvio korijenje i zemlju snažnije i potpunije nego što su to ljudi ikada mogli.

Ledeno doba potrajalo je tri miliona godina.

Mnogo je to godina za razvoj života. Gea je bujala kako nije još od Pleistocena. Kišni pojas i ekvatorijalna toplota potiskivali su pustinju. Erozijska koja je sprala zemljište u rijeke i mora, nahranila ih je. Ogođene stijenje izložene vremenu pružale su organsku građu za stvaranje plodnog zemljišta. Biljke i životinje su se množile, umirale, raspadale, davale humus za još bogatiji život. Vulkani su izbacivali minerale iz dubina; struje i vjetrovi su ih raznosili; mikrobi koncentrisali; veće životne forme koristile. Vode su se ispunile perajama, zemlja nogama, vazduh krilima. Iza tundre, šuma se širila iz jednog predjela u drugi; polja trave prekrivala su tlo; močvare su bujale svojim izobiljem.

Evolucija je krenula dalje. Vrste su se razdvajale i razvijale sve više i više kako je plodnost rasla u tom svijetu otvorenih mogućnosti. Vrste koje su nestale nikada se nisu vratile ali su neke nove zauzele njihovo mjesto. Ponekad, u izvjesnom stepenu, ličile su na stare. Drveće koštunjavih plodova nalik orahu, cvijeće u bojama duge, stvorenja s potomcima krupnijim od samih sebe; stvari kao što su uši ili prsti razvile su se ponovo. Svejedno, neki anatom pronašao bi velike razlike; sličnosti su bile kao one između ribe, ihtiosaure i kita.

Nakon tri miliona godina, stalna promjena u Zemljinoj orbiti i nagnutosti ose, zajedno s geološkim i geohemijskim promjenama, okončale su ledeno doba. Led se povukao prema polovima i planinskim vrhovima. Drveće je napredovalo preko tundre prema sjeveru i jugu. Ono je uništavalo i one sitne ostatke ljudske djelatnosti koje led nije pretvorio u prah. Ono što korijenje, kiše i mraz nisu dokrajčili, uništile su prirodne kiseline i mikrobi koji su „naučili” da jedu i otporne sintetske materijale.

Mali tragovi čovjeka opstali su samo u umjerenom pojasu.

Snažni zemljotresi, erupcije, cunamiji, obavili su većinu posla, ali to nije ništa kada se uporedi s djelovanjem vremena. Postojala su i brda, takođe, neka od njih zbilja velika, gdje su rijuča stvorenja nailazila na stvari koje nisu mogle nastati prirodno; zemljište je tu obično sadržavalo visok procenat željeza. Privlačnost je odavno nestala ali prepoznatljivi piramidalni oblici stršali su usamljeni kada se kišni pojas povukao prema sjeveru. Eonima ranije, grobnice u dolini kraljeva ispunile su se pijeskom koji je tokom vlažnog razdoblja očvrsnuo u stijenu. To je očuvalo njihove konture i zidne ukrase. Slični slučajni tragovi sačuvali su se u raznim kutcima planete.

I, konačno, postojali su fosili. Ne obične kosti ili zubi nego rukom rađeni objekti, zakopani i okamenjeni. Na kopnu i u moru; bezbrojni sitni predmeti i nekoliko gotovo kompletnih brodova ležali su duboko u mulju okeanskog dna. Nisu to bili, govoreći precizno, baš fosili. Šoljica za kafu, ornament od žada, obrađeni dijamant, nešto slično; uraslo u stijenu, neprepoznatljivo. Nije ih uvijek bilo moguće datirati. Slojevi su čuvali izgubljena sjećanja iz Neolita, Paleolita, iz još starijih razdoblja, vilične kosti, lobanje, kremenje koje su oblikovali Neandertalci ili Pitekanthropusi. Iza oblaka krili su se jasniji tragovi.

Vještački sateliti ili ostaci nisu se zadržali u Zemljinoj orbiti duže od stoljeća. Stalno trenje s gornjim slojevima atmosfere usporilo ih je i povuklo dole, da bljesnu kao meteori i padnu kao prašina. Ono što je palo na Zemlju bilo je izloženo silama koje su nagrizale i sve ostalo. Sitni ostaci oteli su se uticaju planete i krenuli svojom ekscentričnom putanjom oko Sunca ali je većina nestala u sudaru s asteroidnim pojasom.

Kosmički sudari obrisali su i tragove ljudskih stopala ili točkova na Mjesecu. Napuštena vozila, iskorišteni roboti i sonde i odbačena oprema i dalje su postojali, nedodirnuti vjetrom, vodom ili životom. Meteorske kiše su ih trošili su ih ali veoma polako; jedno teže oštećenje u nekoliko stotina hiljada godina, možda.

Razaranje je bilo nešto brže na Marsu koji je imao ostatke atmosfere a i bio je bliže asteroidnom pojasu. Neki istraživač koji bi pogledao sve dijelove kratera, identifikovao i bilježio stanje i deformacije zidova kratera, pronašao bi koezit, silikat koji nsataje samo pod veoma visokim pritiscima. Naslage u zidovima, otkrio bi, sadrže oksidirane meteorite i staklom presvučene djeliće meteorita u obliku otopljenog čelika i nikla. Utvrdio bi takođe da je struktura kratera slična strukturi kratera od nuklearnih proba u Nevadi. Sudeći prema tim dokazima, zaključio bi on, ogromni krater u Nevadi mogao je nastati udarom 45 metara širokog željeznog meteorita koji je udario u Zemlju brzinom od 80.000 kilometara na sat. Sudar koji je, 50.000 godina ranije, poslao u vazduh 300 miliona tona stijena; dio tih stijena formirao je prsten kratera.

Danas, naravno, neki naučnici su mišljenja da svemirsko kamenje redovno udara z Zemlju. Ponekad, istina rijetko, ti posjetioci su veoma veliki kameni asteroidi ili komete. Oba sadrže materijale koji nikada nisunastali na planeti kada je, prije 4,5 milijardi godina nastao solarni sistem. Asteroidi su čvrste stijene; komete su „prljave grude snijega” – smjesa prašine, stijena i leda. Kad jedan od tih objekata udari, za njim ostaje krater i drugi znaci uništenja.

Poslednjih nekoliko decenija naučnici počinju shvatati ulogu koju su ovi sudari imali u oblikovanju planete. Uz ovo shvatanje došla je i svijest o potencijalu razaranja i uništenja, možda i potpunog zatiranja, lutajuće stijene iz svemira. Svjestan te snage, Kapitol Hil je nedavno usvojio odluku. Tokom 1990. kongres je tražio od NASA-e da ispita i obradi sva tijela u blizini Zemlje – asteroide i komete u orbitama koje ih povremeno dovode u blizinu Zemlje. Kao odgovor, dvadesetak planetologa i astronoma susreli su se tokom 1991. da bi istražili strategiju otkrivanja smrtonosnih stijena iznad nas. NASA je okupila još jednu grupu naučnika, koja se sastala 1992, da utvrdi način uništenja ili skretanja smrtonosnih vanzemaljskih objekata koji bi mogli pogoditi Zemlju.

Brajan Marsden, astronom u Smitsonijan astrofizičkoj opservatoriji u Kembridžu, Masačusets, i član tima za rano otkrivanje, pronašao je izvjesnu ironiju u cijeloj situaciji. „U davna vremena, astronomi su trebali zaštititi Zemlju od opasnosti. Trebali su predviđati stvari kao što su pomračenja, kojih su se svi bojali jer nisu bili sigurni da li će se Sunce ponovo pojaviti. Posao nam se nije mnogo promijenio. Sada vjerujemo da je Zemlja u opasnosti od sudara i na astronomima je da utvrde da li bi se, kada i gdje, takav događaj mogao desiti, i da predlože odgovarajuće protivmjere.”

Ovo je bio veoma važan posao, uzimajući u obzir posljedice direktnog sudara. „Postoje male razlike između sudara s džinovskim asteroidom i džinovskom kometom,” rekao je Klark Čepmen s instituta za planetarne nauke u Tusonu, član oba tima, i za detekciju i za otklanjanje. „Važna činjenica je da je on veoma veliki, veoma brz objekat koji je naglo zaustavljen. To će brzo osloboditi ogromnu energiju, brzinom atomske eksplozije.” Ako, na primjer, objekat prečnika jedne milje tresne ovdje, oslobodiće 100.000 megatona energije, deset puta više od kompletnog zemaljskog nuklearnog potencijala ali bez nuklearnih padavina.

Teško je i zamisliti obim razaranja. A to se već jednom ranije desilo. Prije nekih 65 miliona godina, svemirska stijena široka 10 do 14 kilometara tresnula je u Zemlju oslobađajući 100 miliona megatona, 10.000 puta više energije od eksplozije svih nuklearnih bombi na svijetu. Najvažnija posljedica, prema riječima naučnika, bilo je zahlađenje uzrokovano ogromnim količinama prašine. Nakon mnogo vremena su ugljeni dioksid, vodena para i drugi gasovi u gornjim slojevima atmosfere proizveli efekat staklene bašte i podigli temperaturu na nekih 20 stepeni. Rezultat svih ovih događanja bilo je izumiranje dinosaura i polovine živih vrsta na Zemlji.

Ideju da su dinosauri zbrisani ogromnim sudarom prvi su 1979. iznijeli dobitnik Nobelove nagrade fizičar Luis Alvarez i njegov sin Valter, geolog.

Svoju tvrdnju zasnovali su na prisustvu tankog sloja iridijuma, elementa izuzetno rijetkog u zemljinoj kori ali obilno prisutnog u vanzemaljskim stijenama formiranim na prelazu između tercijara i krede (K-T međa). Ovaj sloj, pronađen ispod okeanskog dna i u drugim područjima u kojima nije bilo erozije bio je u čvrstoj vezi s periodom masovnog izumiranja.

„Ako se osvrnete kroz vrijeme, na različite slojeve zemlje, fosili stvorenja posijani su u stijenama sve dok u jednoj tački ne nestanu”, objašnjava Dejvid Kring, geolog s Univerziteta Arizona. „K-T međa je veoma kratak period. Na Jupiteru nije ni postojala, na Veneri je trajala decenijama.”

Vrijeme je prolazilo. Povremeno tokom sledećih 30 miliona godina led bi napredovao, ali nikada veoma daleko, i svaki put bi se povlačio sve dalje i dalje. Na kraju, opstao je samo na polovima i najvišim planinama.

Životni oblici su se razvijali, napredovali i ustupali svoje mjesto novim vrstama. Neki smjerovi razvoja u potpunosti su izumrli dok su se druge razgranale u oblike koji su mogli neizmijenjeni trajati stotine miliona godina. Od pacova razvila su se stvorenja koja pasu travu, stvorenja koja ih love i stvorenja koja sunaselila nebo i postala lovci strašniji nego što je ikada bila i jedna ptica. Jedan ogranak porodice pacova popeo se na drveće i razvio neki oblik ruku. Neki od njih vratili su se na tlo, postali krupniji, s većim mozgom. Nisu koristili vatru niti oruđe složenije od pažljivo izabranog kamena ili štapa naoštrenog vlastitim zubima. Jedan ogranak vratio se u more i razvio peraja ali su se stvarno velike morske životinje razvile od nekadašnjih ptica.

Varijacije oktopoda nadživjele su svoje pretke, brinule su se o svojim mladim i životni vijek im se produžavao iz generacije u generaciju. Konačno su razvili pipaljke sposobne da njima obrađuju stijene, ljušturu, kičmu. Imali su i jezik; simboli su se sastojali od pokreta i promjena boje.

Izgledali su neuki i slabi, ali učili su od starijih i iz životnog iskustva. Stvorili su društvo sa religioznim ritualima i tananom umjetnošću. Vezani uz slanu vodu, nikada nisu razvili tehnologiju složeniju od one iz kamenog doba. Jedna po jedna, iz raznoraznih razloga, njihove kulture bolje su se prilagodile lokalnim uslovima; učvrstio se kastinski sistem; biografija pojedinca bila je predodređena prirodnim ograničenjima i razrađenim skupom detalja još od jajeta pa do smrti. Poništivši prirodnu selekciju, inteligencija je atrofirala. Primjerci su bili sve manje i manje sposobni da se prilagode promjenama u okolini. Dvanaest miliona godina nakon nastanka, vrsta je nestala. Ipak, to je mnogo duže od ljudske vrste.

Prema ostacima ranijih rasa, geološke promjene su ih progonile. Rijeke su mijenjale tok, kopnene mase su rasle i smanjivale se, fosili izlazili na svjetlo i izloženi eroziji. Na primjer, niz otisaka stopala ležao je nekada duboko u muljevitom tlu koje ih je prekrivalo. Nakon pedeset miliona godina tlo se izdiglo, očistilo i tragovi su bili izloženi. Kiše su ispunile otiske vodom, alge su nastanile barice, kamen se ljuštio i drobio. Za manje od jednog stoljeća potpuno su nestali posljednji tragovi cipela Džordža Vašingtona.

Nekoliko stvari ostalo je sahranjeno i trajalo mnogo duže; fosilizovane alatke ili zubi, donji postroj puteva ili grobovi. Ali, planeta se mijenjala. Kopnene ploče su se pomijerale. Kad se Afrika sudarila s Azijom, posljednji tragovi faraona su isčezli. Sudar Sjeverne Amerike i sjeveroistočne Azije doveo je do izdizanja planinskih lanaca pretvarajući sve tragove ljudske djelatnosti u tim područjima u molekule. Relikti s morskog dna utonuli su duboko u mulj da bi se potpuno raspali, kako su se godine pretvarale u milijarde.

Ništa živo nije bilo svjedokom kraja. Ot kad je nastalo kondenzacijom primordijalnog plina, Sunce je sijalo. Temperatura na Zemlji bila je relativno stabilna. Djelimično to je bilo zahvaljujući hemiji i fizici. Više toplote isparavalo je više vode koja se opet uglavnom kondenzovala u oblake koji su reflektovali sunčevu svjetlost. Stijene koje su izložene zbog opadanja nivoa mora ili geoloških promjena reagovala su s osnovnim gasom efekta staklene bašte – ugljenim dioksidom, i asimilirale ga. Život je takođe bio moćna sila. Biljke su upijale potrebni ugljenik koji je uglavnom ostajao tu i kada biljka uquine, zarobljen i ugrađen u treset ili ugalj. Planktoni su izlučivali materije koje su doprinosile formiranju oblaka. Životinje su pomagale održavanju ravnoteže, jedući biljke i jedni druge i ne dozvoljavajući da neka vrsta prevlada na planeti.

Ipak, na kraju, toplota je prevladala. U tropima je nastala suša, divlje životinje pojele su svoje džungle i savane, vreli vjetar raznio je pepeo i ostavio stvrdnutu pustinju. Sunce je na većim geografskim širinama i dalje sijalo na isti način. Život je brzo nestajao bez vegetacije koja ga je podržavala; iako su insekti dugo opstali; na kraju su podlegli i mikrobi. Primitivni, uglavnom slabašni život zadržao se u okeanima, ali ne zadugo. Koncentracija vodene pare u atmosferi prešla je kritičnu tačku, i nastao je snažan efekat staklene bašte. Mora su se počela zagrijavati. Trebalo je neko vrijeme ali, nekih milijardu godina nakon Hrista, Zemlja je bila potpuno mrtva. Molekule vode sudarale su se s ultraljubičastim fotonima i raspadale. Vodonik je pobjegao u svemir a kiseonik vezao s materijalom ispod. Ugljični dioksid nastao iz krečnjaka pospiješio je proces. Planeta je umrla pretvarajući se ne u dvojnika Venere ali razlike su bile zanemarive.

Vulkani su nastavili zagrijavati velike količine vode iz omotača. Mnogo vode je izgubljeno. Oslobođene svog prirodnog rashlađivača, kopnene ploče nastavile su se zagrijavati. Radioaktivni elementi pomogli su u tome. Ne bi se moglo reći gdje su se kontinenti nalazili. Izgubivši okeane, Zemlja ustvari više i nije imala kontinente. Bez ozona, snažna radijacija ih je pržila, vjetrovi zasipali pijeskom, poneki meteor nagrizaao. Bez vode, kiseonika ili života, erozija je bila spora. Nakon dodatnih četiri milijarde godina, samo su se još pojedinačne mase izdizale iz silikatne pustinje. Nekoliko stijena koje su sadržavale i fosile, uključujući i tzigove degradiranih organskih materija u kojima bi posmatrač koji zna šta da gleda mogao prepoznati ljudsko porijeklo.

Kako su mora nestajala, Sunce i Mjesec izazivali su sve manje kočenje zbog talasa. Zemlja se obrtala nešto brže nego prije, ali nije značajno odstupila od svoje putanje. Razmak od Mjeseca mijenjao se prema zakonima nebeske mehanike, nekad bliže, nekad dalje, ali nikada se nisu sudarili niti se Mjesec oslobodio. Nakon pet milijardi godina meteorsko bombardovanje do neprepoznatljivosti mu je promijenilo izgled površine. Na Marsu takođe.

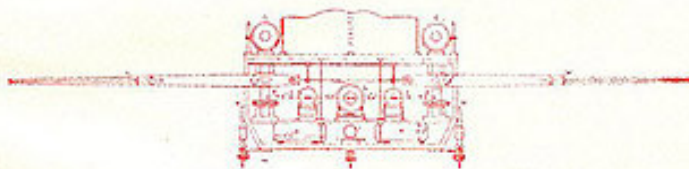
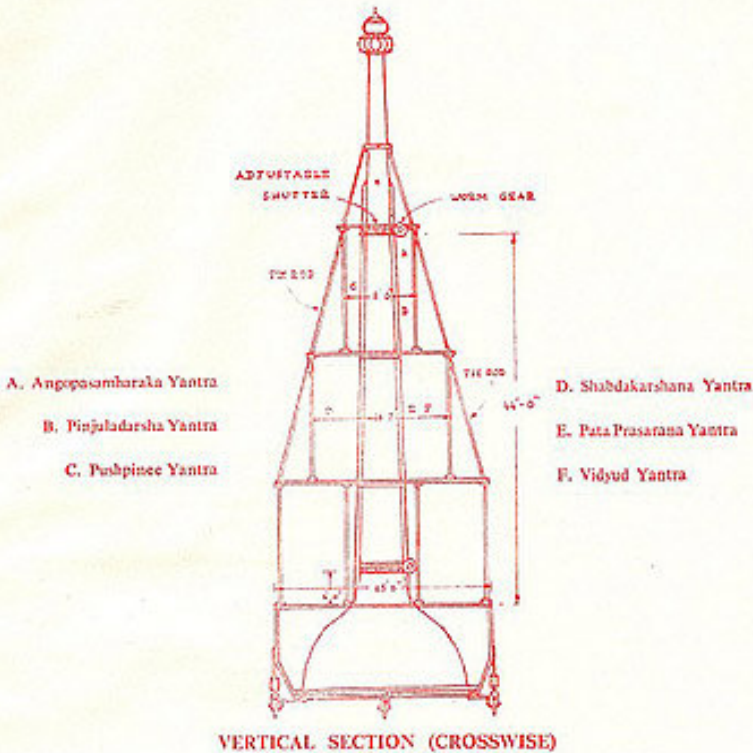
Ovo je približno vrijeme u kome je Sunce završilo svoj glavni životni ciklus i naraslo do gigantske veličine. Površinska temperatura je opala dok je ono postajalo crvenije, nalik užarenom uglju, ali je bilo ogromno. Progutalo je Merkur i Veneru i ispunjavalo polovinu zemaljskog neba. Globus je pocrnio, pijesak se pretvorio u staklo, poslednji ostaci fosila istopili a poslednje biološke molekule raspale u svoje osnovne elemente.

A onda je Sunce kolabiralo. Završilo je kao bijeli patuljak, pakleno vruće, masa mu se urušila u zapreminu jedva nešto veću od Zemlje., postepeno se hladeći prema zaboravu. Ali, to je epilog i slučajnost. Priroda je već izbrisala iz Sunčevog sistema sve tragove čovjeka. Kao da nikada nismo ni postojali.

Mnogo svjetlosnih godina daleko, na svojim divergentnim kursovima, Pionir 10, Pionir 11, Vojadžer 1 i Vojadžer 2, i, možda, druge male sestrinske svemirske letjelice putovale su prema zvijezdama.

Preveo MasterYoda

SHAKUNA VIMANA

LEGEND : G. Steam Boiler H. Engine J. Oil Tank K. Air Vessel
L. Air Heater P. Pivot T. Turning Wheel W. Wing

Pripremili smo ovaj fanzin s užitkom i stavljamo ga na uvid svim zainteresovanim, uz nadu da nas nećete osuti drvljem i kamenjem. Jer, svi smo mi amateri: amateri prevodioci, amateri u web dizajnu, amateri u prelomu i opremi. Zato, nemojte nam previše zamjeriti zbog propusta i nedosljednosti kojih sigurno ima. Iskustvo koje smo stekli u pripremi ovog broja kao i sve dobronamjerne kritike koje ćete uputiti na www.sftim.com pomoći će nam da sledeći broj, za koji se nadamo da će izaći u martu ove godine, bude bolji od ovog.